

The Project Gutenberg eBook of Mor i Sutre, by Hjalmar Bergman

This ebook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this ebook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you'll have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

Title: Mor i Sutre

Author: Hjalmar Bergman

Release date: November 6, 2005 [EBook #17015]

Most recently updated: December 12, 2020

Language: Swedish

*** START OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MOR I SUTRE ***

Produced by The Online Distributed Proofreading Team at

<https://www.pgdp.net>

Hjalmar Bergman

MOR I SUTRE

Albert Bonniers förlag

Stockholm

1917

MOR I SUTRE

Gästgivarn i Sutre var några och femtio år då han tog sig hustru. Orsaken till dröjsmålet var den, att han som gästgivare råkat kvinnfolk av alla slag och i en punkt funnit dem alla lika som syskonbår. De höllo inte med rättvisan. Efter hans förmenande. Och orättvisa var gästgivarn i Sutre en styggelse.

Av samma orsak höll han sig icke med konjak, rom, arrack med flera tullpliktiga varor, ty han betraktade tullen som en orättmätig pålaga, den där en rättvis man icke borde underkasta sig. Hellre då lida den försmädelsen att höra granntyckta gäster klandra maten, lagad av en halvblind gumma, och den tarvliga drycken.

Men en dag kom till gästgivargården i Sutre en västgötaknalles, slog sig ned under eken med lådan sin och begärde konjak.

Har jag inte, svarade gästgivarn.

Varföre då, då? frågade knallen, som var en allvarlig ung man med svarta tattarögon och svart, stripigt hår.

För det ska fan och inte jag betala syndapengar, svarade gästgivarn och utlade sina åsikter om tullen.

Det finns väl tullfri konjak, invände knallen. På västkusten kan en tappa konjak ur gråberget, om en bara har rätta handlaget.

Det lät någonting, tyckte gästgivarn. Och eftersom knallen lovade att lära honom rätta sättet att tappa konjak ur gråberget, och eftersom gästgivarn vid fyllda femtio så gott först som sist borde se sig om i världen, ställde han om sitt hus, spände för kärran och åkte med knallen till Göteborg.

Fem veckor senare, vid Brittmässotid, vände han tillbaka. Storeken i Sutre stod ännu grön så när som på den blixtrbrända toppen, och när kärran svängde om klinten, pekade gästgivarn och sade:

Det är väl grant?

Bak i kärran hade han sex ankare konjak och annan munfägnad och bredvid sig på sätet hade han en långbent, smärt flicka.

Det är väl grant? sade gästgivarn, men flickan sade ingenting.

Kärran stannade framför kökshuset, gästgivarn hoppade ur, pekade med piskan på storstugan eller adelskammarn, som den också kallades, och sade:

Det är väl rart?

Ja, det är rart som en likkista, sade flickan, syftande måhända på det höga, brutna, svarta taket.

Det är klart, att du inte håller dig till rättvisan, sade gästgivarn.

Han bredde ut armarna och famnade med möda en femtedel av storekens vidd.

Har du sett på maken? sade han. Ska du säga, att den inte är grann?

Flickan såg upp och genom det rika lövverket varnade hon den kala toppen.

Den är ackurat lik dig, sade hon, skallig och åbakig.

Då körde gästgivarn fram till källardörren, satte upp bräder till kärrkanten och rullade av sitt tullfria gods. Tog därpå sin packning och flickans och bar in i kökshuset, spände ifrån hästarna, ställde in dem i stallet och gav dem foder och vatten.

Under allt detta satt flickan kvar på brädan, händerna i knät.

Ska du inte stiga ur? frågade gästgivarn.

Nej, sade flickan.

Hur länge ska du sitta där då? frågade gästgivarn.

Tills du kör mig hem igen, svarade flickan.

Det dröjer, sade gästgivarn, gick in i köket.

Efter en bra stund tittade han ut igen. Flickan satt alltjämt på kärrbrädan, händerna i knät.

Skulle du inte hålla dig lite till rättvisan nu? undrade gästgivarn. När som du ska vara hustru och gästgivarmor.

Inte är jag mor än, sade flickan, och inte blir jag det här i gården.

Det får vi väl se, sade gästgivarn, ropade på drängen och drog in kärran i vagnslidret. Han bommade för dörren, gick ut på ägorna och återvände först i mörkningen. När han strök förbi vagnslidret hörde han ett sakta knackande på dörren. Gästgivarn lade örat till.

Vill du ut nu? frågade han.

Ja, jag är farligt hungrig, svarade flickan.

Gästgivarn öppnade, pekade med huvudet på köksbyggnaden.

Dennasse här du köket. Laga något åt mig med.

Flickan in i köket. Efter en liten stund sken fönstret, rök skorsten, ångade mustiga dunster ut genom dörrspringan, där gästgivarn stod och lurade.

Nog har hon de riktiga tagen, tänkte han. Om hon bara vill hålla sig till rättvisan.

Han gick in, satte sig till bords och åt så god mat som aldrig förr i Sutre.

Flickan stod vid spisen, skötte sina sysslor och småsjöng.

Gästgivarn torkade sig om mun, tackade gud och sade:

Nog kommer du att trivas i Sutre. Det var inte farligt.

Aldrig! sade flickan.

Åjo bevars, vidhöll gästgivarn. Du är inte tungsint av dig. Och får du sen småfolk att pyssla med.

Då går jag min väg, sade flickan.

Med ungen? undrade gästgivarn och småflinade.

Flickan sade:

Blir han lik dig, så vill jag inte se honom.

Jaså, sade gästgivarn.

Och blir han lik en annan, så ska du inte ha honom, din grömming.

Vem skulle han då bli lik? undrade gästgivarn.

Det är en du inte känner, sade flickan. Blir han lik honom så ska jag hålla honom som Vår Herre.

Och vart ska du ta vägen med den? frågade gästgivarn. Blir han så fin, han, så är det väl bäst du går till kungen med honom. Eftersom inte Sutre duger.

Nej, inte åt honom, sade flickan, kastade med huvudet.

Gästgivarn såg sig omkring.

Han kan få sämre, tyckte han.

Nej, inte om det så vore i diket, sade flickan.

Därmed var samtalet slut och flera fördes ej i det ämnet mellan gästgivarn och hans hustru.

Men två år senare födde hon honom en son.

Vem ska en säga, att han är lik? frågade gästgivarn.

Dig, svarade hustrun.

Gossen kallades Lars efter far och farfar. Han blev tungrodd och åbakig och så i alla stycken sin fars avbild, att det måtte förvåna.

Och mor i Sutre fick ännu en son.

Vem ska en säga, att han är lik? frågade gästgivarn.

Dig, svarade hustrun.

Han kallades Anders efter morfar och släktade mera på modernet, så att han var rörlig och häftig och som barn så lynnig och oberäknelig, att modern måtte aga honom beständigt.

Därnäst kommo så döttrar och sent omsider, då mor i Sutre redan var över fyrtionde året, ännu en son, som kallades Daniel.

Vem ska han vara lik? frågade gästgivarn.

Dig, svarade hustrun.

Men pojken hade icke ett drag av fadern, icke heller liknade han modern om icke i det, att han var gladlynt.

Då Daniel var vid pass tio år gammal, hade gästgivarn kommit ett bra stycke in på sjuttioalet. Han

hade svårt att förlika sig med pojkens upptåg.

Daniel hör inte hit, sade han.

Hör han inte hit? upprepade gästgivarmor. Det var håken. Hör inte min pojke hit?

Nej, sade gubben och grinade illfundigt. Det var nog honom du tänkte på, när du sa, att son din var för god för Sutre.

Men gästgivarmor förstod ingenting utan gubben måste upprepa ord för ord vad hon sagt den första dagen i Sutre.

Då rodnade mor i Sutre ända upp i öronsnibbarna.

Det var skam till minne du har! sade hon.

Överord minns en nog, sade gubben.

Men jag har glömt det, jag, försäkrade mor i Sutre.

Du blir väl påmind, sade gubben.

Men mor i Sutre tänkte inte vidare på den saken förrän den dagen, då gästgivarn dog. Sedan han bett barn och husfolk om förlåtelse, anropade han hustrun om tillgift för vad han mot henne brutit.

Vad skulle det vara? frågade mor i Sutre, satte händerna i sidorna. Gästgivarn räknade upp en del och nämnde som det värsta, att han tagit henne mot hennes vilja.

Än sen då? sade mor i Sutre.

Därför hade hon aldrig trivts, menade gubben.

Nu hör jag, att det är slut med dig, Lars, sade mor i Sutre. Som du har blivit velig.

Och hon slog sig på de vidlyftiga höfterna och förde händerna till den digra barmen.

Kan någon se på mig att jag inte har min trivsel och fågnad? Nej, jag begriper inte vad det är du har gått och funderat på.

Och hon tänkte inte vidare på den saken.

Förrän en sommarsöndagsmorgon, då hon satt på bänken under storeken och anställde sina gudsbetraktelser. Raslinge klockor ringde och postillan låg i knät, uppslagen för andaktens skull men oläst för tankarnas.

Då tänkte hon på det där, som hindrat flicksnärtan att hoppa ur kärran rakt i famn på gästgivarn. På det där, som kommit tungan att löpa med otänkta tankar.

Inte var det det, att hon haft en annan kär.

Hon mindes knappt vilken. Kunde ha varit jungman med blå halsduken. Kunde också ha varit någon annan.

Hon mindes icke.

Nej, det var väl det, att hela tunga livsarbetet skulle taga sin början just som hon steg ur kärran. Taga sin början utan återvändo. Det kändes som en tung hand och flickkroppen spjärnade mot.

Och ändå är det bara det en trivs med, tänkte mor i Sutre.

Till sist.

Tankarna bli korta och stadiga, mest som de voro av kött och blod. Jag har bara fyra.

Den ena tanken heter Lars, den andra heter Anders, den tredje Stava och den fjärde Daniel.

Och så hela Sutre. Men det är inte en tanke.

Det är käringen själv.

Som hon nu satt där under storeken med postillan i knät till synes läsande, gingo barnen förbi henne, alla fyra i kyrkkärl.

Först kom Lars, huvudet sänkt, ögonlocken tunga, pannan rynkad.

Det är hela gästgiveriet, tänkte mor, smög en blick i smyg till sonen. Det är privilegier och skjutsstadga och länsstyrelse och sockenstämma och sju sorger för det dagliga.

Härnäst kom Anders, mössan i nacken så att solbrännsranden ohöljd lyste som ett ärr tvärs över pannan.

Det är hästar och åk, tänkte mor, det är vägar och broar och bommar och skjutspengar och resenärer av alla slag.

Hon log åt sin tankelek.

Härnäst kom Stava.

Kök och klädkammare, tänkte mor.

Sist kom Daniel.

Som han var yngst och kälen gick han icke förbi utan ställde sig tätt intill mor.

Då spratt hon till och rodnade.

Vad en tänker tok! Är detta gudsbetraktelser.

Och hon förde fingret till skriften i David Rygelii postilla, läste:

"Så säger ock Salomo: Den sig uppå sitt hjerta förlåter, han är en dåre; men den som går med wishet, han skall friad varda."

Vartill Paulus i första Episteln till de Corinthier, 3 kapit. 19 vers genmäler:

"Ty denna världens wishet är galenskap för Gud, efter som skrivet är: Han griper de wisa uti deras klokhet."

Det var texten, och nu kom utläggningen.

Men luften under lövvalvet var solljum, skriften svårtydd och meningen undersam, ty ord stod mot ord som två stångande gumsar.

Så att mor hade icke hunnit särdeles långt, då Daniel tillkännagav, att en resande höll sitt intåg genom södra grinden.

Ett ståtligt ekipage fast skamfilat, åldrigt, rangligt.

Det är Frönsagreven, sade Daniel och drog sig närmre mor.

Då blir jag sittande, sade gumman.

Ty med greven på Frönsafors hade folket i Sutre ingen samfärd.

Ekipaget stannade under eken, greven hoppade ur, räckte tömmarna åt Daniel.

Guds fred, kära mor, hälsade han. Fägnar mig, fägnar mig —

Fägnar dig så lagom, tänkte gumman. För den matfriarn rörde hon inte finger.

Han satte sig bredvid henne. Och då gumman synbarligen försjönk allt djupare i andakten gav han henne en lätt liten klapp på den fylliga, äppelröda kinden.

Var har kära mor sina tankar?

Det ska jag säga, svarade gumman och log. Jag sitter och undrar om jag ska räknas till de visa eller till de dåraktiga. Efter Skriftens ord.

Vartill greven genmälte:

Förvisso, förvisso, kära mor. Men mig undras, hur det står till i köket? Jag rastar här en kvart eller så och skulle gärna taga mig något till livs.

Förvisso, förvisso, härmade mor i Sutre. Om greven betalar, vad han är skyldig sen sist.

Greven slog på tomma fickan och fann att samtalet borde vändas åt annat håll. Blicken for snabbt över husväggen, kikade förstulet in i köksfönstret, fördjupade sig i vagnslidrets mörker, klättrade upp i den kala ektoppen, som obehagligt påminde om ris och aga, släppte sitt tag och föll rakt ned på Daniels oskyldiga huvud.

Den pilten, sade greven sträckte ut sin ringbeprydd hand, den pilten skulle passa mig förträffligt. Jag behöver en drängpojke som är kvick och häändig. Hundra riksdaler bjudet, städjan oräknad.

Inte för tusen, sade mor i Sutre.

Hundratjugo, föreslog greven.

Inte för hundra tusen, sade gumman.

Då är kära mor dåraktig, sade greven, sprang upp och gjorde sig redo att fara. Men när han stod med foten på steget, vände han sig plötsligt om mot gumman, grinade som en solvarg, de svarta ögonbrynen högt uppdragna i pannan, näsan smal och blåvit som på en dödssjuk, tänderna långa och blänkande som på en döds-kalle.

Eller tror kära mor att pilten i min tjänst skulle taga skada till sin själ? Ack, dårskap, dårskap!

Säg inte det, mumlade gumman, som visste ett och annat om Frönsagrevens vägar.

Men greven fortfor:

För visso tar han skada till sin själ, var helst han vankar. Men se blott till att pilten får valuta för förlusten. Jag kunde lära honom ett och annat.

Och läggande sin hand mjukt på gossens huvud sade han:

När du får din egen vilje, gosse —

Då reste sig mor i Sutre och postillan stängdes med en smäll. Så liten orsaken var hade likväl sinnet runnit på henne och ansiktet flammade av vrede.

Min vilje är hans vilje, och det tör den förbli så länge jag har ögona ovan jord.

Greven kastade sig på sätets fläckiga, trasiga dyna, tog tömmar och piska och saluterade mor i Sutre.

Och alltjämt grinande som en solvarg men len och mild i rösten uppmanade han henne, sägande:

Bed då Gud, kära mor, att han förläna er en god vilje. En klok och listig och förslagen vilje. En riktigt satans slug och underfundig vilje. Ty det gagnar pilten föga att kära mor har ett det ömmaste hjärta —

— om hon eljest är dum som ett fä, fortsatte gumman och skrattade. Och hon tillade:

Ja, förlita på det, greven, att gäller det barnen är jag listig som fanen.

Greven saluterade ännu en gång på det artigaste.

Sade:

Då blir det en gloire och triumf för kära mor, den dag hennes klokhet prövas.

Frönsaekipaget rullade åstad, ståtligt fast skamfilat, åldrigt och rangligt.

Där for han, sade Daniel.

Och mor i Sutre sade:

Jag vånne han aldrig hade kommit. Guds ord är krångligt i sig utan att hin behöver vända det bakfram.

Mor i Sutre ville veta två ting. Hon ville veta, vad barn ska vara bra för; och hon ville veta, vart den röde gumsen tagit vägen. Hon ville veta en ting till, men den saken höll hon tyst med. Den skulle utforskas på stället och med egna ögon. Till den ändan tog moran sin enekäpp med svarvad krycka — en gåva av Träskan — och begav sig leden uppföre. Spåren voro synliga nog i det dävna, rödbruna näverrasket och längre upp tecknade de sig ännu tydligare i frosten. Så hon behövde inte tveka om vägen.

Det var inte likt något att gumsen skulle gått vill i skogen så här dags på året, då en nått och jämnt kunde få honom från dörren, det lata aset. En kunde väl inte tro, att han tagit Israels synder och gått ut i ödemarken, som skrivet står? Varg hade inte varit synlig sen i mars ett år sen, lo sågs aldrig vid Sutre. Där som Träsken komme snart igen från Frönsan kunde en sätta honom hemligt att se i vatten efter gumsen. Och vad heller som helst skulle han ta jäntan med sig till Knallrike, därifrån hon kommen var. Ty här ledde spåret över stättan in i ljungen utan återvändo. Spikespår efter spikestövlar. Vem går i stövlar så här års, då folk går i träskor? Tvi vale för drängen, så son hennes han var!

Mor i Sutre satte sig på gamla råstenen vid gårdesgården. Hon lyfte käppen och drev ett duktigt slag i stättebrädan. Och se det skedde som hon tänkt sig: det murkna skarnet brast. Fattas bara att hon stigit på brädan och grenslat gårdesgården och blivit sittande till spe för ungarna! Som en so i en grind. Besynnerligt att fläsket skall lägga sig på låren, där det inte gagnar och lämna ryggen ranglig, som en ungsraka och frusen som en marskråka. Men Skapelsen är ett kapitel som en aldrig kunnar i.

Äss han nu har gått till Gruvkärret, Daniel, så är saken klar. Inte letar en efter gumsen i kärret och inte lurar en mor sin heller. Nej, inte om hösten, inte. Träsken får ta sin så tar jag min, det är varken knep eller kniv.

Mor i Sutre satt på gamla råstenen vid gårdesgården. Backen var brant och brantare blev den på andra sidan ledet. Det var skäligt att taga sig anderum. Vred hon något på huvudet så gick blicken genom hela Sutredalen ända upp till Holfjället och Hoby skogar. Men morans blick stannade vid ekarna, som ännu buro hela sin lövskrud, fast i brunt, ett varsel om hård vinter. Tegeltaket klöv upp som ett skär ur lövmassorna, skorstenarna stodo som sjömärken. Mor i Sutre var västkustbarn och tänkte oftare på hav och skär ju äldre hon blev. Dock icke ofta.

För närvarande tänkte hon på de tre ting, som hon gärna ville ha kunskap om.

Och en är väl stollig, tänkte hon, som skaffar sig barn efter fyrationde levnadsåret. Lars kunde jag fäkta med och Anders kunde jag fäkta med. Döttrarna tog Gud i sin nåd så när som på Stava, som greven tog. Och honom tar väl hin om han får leva. Så det är ord och avsked. Och vore en tjugu år yngre så råddes en väl med Daniel ock. Han kom rakt för sent. Inte var det min vilje, det vet jag, och inte salig gästgivarns heller. Men kappas om honom med lejonen, det får en göra.

Hon lyfte kjortelfällen och snöt sig, torkade därpå ögonen och därpå hela det runda, skinande ansiktet. Daggen föll ymnigt i gryningen och rann i rännilar fram ur morans slätkammade, gulgråa hår. Sönderslitna dimtussar seglade lågt och långsamt fram genom dalen, tätnade kring ekarna och stod som tjock vit rök kring gästgivargårdens tak. En flock kajor sträckte från väster till öster. Kråkorna grälade om mask på fältet. Två rödbruna löss krälade långsamt fram över myllan upp mot klinten, vände och kröpo i samma takt utför. Det var Brokan och Skällan, som gingo för plogen. Efter plogen gick Lars, gästgivarn själv. Anders var ute i långskjuts med hästarna.

Och därsom Anders kommer hem i kväll, tänkte moran, så ska en ha honom att gå efter gumsen. Det tör vara likare än att spilla brännvin på Träsken för hans konster. Kan pojken gå haren i hasorna så kan han väl slänga efter gumsen ock. Det är, vad han duger till. Ligga på skytte och spränga hästar utmed vägarna. Finge den kvinna så bleve det väl föl i stugan. Men finna kriter, det duger han till. Skällan fann han ända ned på prästhagen. Om det nu var prästens illfundighet att hon kommit så långt. Ijia mig, sätt i väg, käring, och sitt inte här och fundera.

Hon stötte staven i mossan, halade och drog. Men högra vaden hade somnat och kändes som dödkött; den måste först gnidas. Och när hon nu fick skinnet mellan nyporna kom hon att tänka på Stava. Litanian som lästs i fjorton år, lästes om igen till punkt och pricka.

Inte var det något fel på henne hemmase, och när hon fyllt tretton år kom hon till prästen i Raslinge. Där var det Guds ord och tuktan. Högst hade hon varit i läsningen, högst i hela socken, och ändå skulle hon bli med barn. Det var det som var så helvetes förargligt. Greven kunde väl ha sett sig om bland de dumma jäntor han hade. Men det är alltid så att det liksta ska gå först; skrapet stannar i sumpen. Det är Skapelsen igen, som en inte blir klok på. Hade prästen givit sitt folk födan, som hans plikt var, så hade hon väl stannat i Raslinge och aldrig kommit till Frönsan. Och därmed hade mycket varit ogjort och annorlunda i Sutre. Sväran hade hållit sin elaka tunga i styr, och Lars hade inte brölat som en tjur mot mor sin. Där gick han nu bak plogen så tyst som en mus och gitte inte ens hojta åt kritererna. Men åt mor sin hade han hojtat och skällt system från heder och sansning. Håken vete, var han tog orden ifrån, den surmulen. Det var som en domedagstext. Ända tills moran fick igen målföret och svarte något för sig och något för Stava och något för dem båda ihopa. Tvi vale att sväran skulle höra på, hur det gick ord mellan mor och son i Sutre.

Och skulle hon nu få det att säga, att Daniel låg med Träskens dotter! Raska dig, Elias, nu rider vi till himla, sa stollen red på körktuppen.

Mor i Sutre gick utmed gärdesgården, prövade störrarna och fann ett ställe, som erbjöd någon trygghet. Först kastade hon över träskorna, såg sig om till höger och vänster, oviss om inte ungarna kunde ligga i bakhåll, kavlade upp kjolarna och visade två stadiga, muskulösa ben. Huden var skär som en flickas, men ådrorna voro lillfingerstjocka och nedanför knäna gingo två valkar, märken efter kärningen. Mor i Sutre började klättra, prövande och försiktigt, gripande med tårna och skrapande med naglarna för att få fäste i de fuktiga, slemmiga störrarna. Så kom stora svängen och gumman satt grensle. Halva vägen gjord, gudi lov!

Ja, knaka du, skrälle, mumlade gumman, lite andrum får du unna mig. Hon lade huvudet på sned och kikade kisande ned i dalen. Nog rörde det sig i allövet, men det var väl fåren som rumsterade där utan gumse. Och kalvarna gingo just nu ur lagårdsdörren; det var Basses göra att driva dem i vall och Larsens ungar hängde väl i hälarna på honom.

Mor i Sutre upprepade första punkten i dagens text:

En frågar det, vad ska barn vara bra för? Det vete Håken om eljest någon vet.

Hon grep hårt kring stöttan och sade:

Så tar en andra skänken då. Gud ske pris för paret!

Men i samma stund kom olyckan över henne, befarad och besannad. Det lät först som ett klockspel med dombjällror stämda i halvoktaver ända upp i den gällaste diskant. Strax blev det tydligare, och snart tydligt nog. Det var ungarna, som skreko.

Mormora! skreko de. Mormora!

Från Basse, den äldste, tretton år fyllda, till Lasse, den minste, om två, taktfast, envist, klangfyllt:

Mormora! Mormora!

Mor i Sutre rodnade som en ung flicka. Hon drog hastigt ned kjolarna, stack fötterna in i fällan, krängde sig fast vid stöttan. Håller jag mig tyst så tör de missa mig, mente hon. Men klockspelet sjöng oförtrutet och det var nu tydligt att det drog fram genom allövet, ett stenkast blott från stättan.

Mormora! Mormora!

Först kom Basse, trettonåringen, Stavas son, på sin grevlige faders befallning kristnad till Basilius. En trög och långsam och förständig gosse, full av hin håle. Efter följde Lars och svärans barn, Britta, Kajsa, Bollan, namnad efter farmor, Lasse, två år mellan varje och två alnar nu. Basilius stannade på dryg käpplängds avstånd ifrån stättan, den andra stannade var i sin stad, behållande avståndet sins emellan.

Mor i Sutre sporde:

Vad håken skriker I efter?

Men nu skreko de inte alls, en fullständig tystnad rådde. Öronen petades, tårna undersöktes, luggen krafsades.

Mor i Sutre sade:

Packa er hädan! Ser I inte att kalvarna gå ur lagårn?

Då svarade Basilius:

Jag tyckte, att det var en kråka som satt på gärsgårn.

Det tyckte'n, bekräftade Britta.

Och Basilius fortsatte:

Men det var för stort, så jag trodde det var en örn.

En stor, stor örn, upprepade Lasse.

Mor i Sutre svängde sin stav, icke för häftigt dock, ty ställningen var obekvämlig och varje rörelse förorsakade smärta.

Packa er hädan, sa jag! Laga er bort!

Basilius bytte fot, därpå sade han:

I jonse såg jag en stor huggorm. Den var välan så stor som en kvastkäpp. Den ligger välan vid köksten och gonar sig.

Den hålen visste, att mormor hade ormskräck. Om ej för egen räkning så för ungarnas. Och nu märkte han med glädje, att gärsgårn begynte åma sig och knastra.

Men mor i Sutre såg den ledes list och sade:

Nämn'et för gästgivarn så slår en ihjäl en.

Gästgivarn går för plogen.

Säg'et åt pigan då.

Hon törs inte för han är så åbakig. Det är nog bara mormoran som slår en tocken.

Mor i Sutre betänkte sig. Satt hon ett ögonblick till så skulle skånkarna somna. Ormen trodde hon inte på, men list är bättre än less.

Gå förene ni då, sade hon, så kommer jag. Rappa på!

De togo skutt, som tydde på en underfundig glädje, och tumlade nedför backen. Mor i Sutre gjorde ett kraftigt kast med låret och tullrade om som en tunna i ljungen. Det tövade lite innan hon kom på fötter igen och fick träskorna på. Ungarna voro redan dolda i allövet. Mor i Sutre räckte lång näsa nedåt dalen, svängde om på hälen och klafsade raskt och manhaftigt fram över ljungen. Nu hade spåret tinat bort med frosten, men att det ledde till Gruvkärret var visst som amen i körkan. Hur långt försprång kunde han ha, Daniel? Klockan tre gick flickan till kärret med byken, klockan fem gav han kritererna vatten. Nu var hon väl åtta vid pass. Tre timmar. Tre timmar allena vid Gruvkärret, Daniel och flickan —

Hon trampade fram genom ungskogen som en älg, klöv och krossade hämmande grenar, klev med högt lyftade ben mellan stubbar och rötter och klev aldrig fel. Röd blev hon och kortandad, det var svett och inte dagg som rann i rännilar fram ur det vattenkammade, grågula håret, men till minstingen skulle hon inte lämna Daniel en timme till i lejongropen.

Inte för att Träskens jänta var babylonisk av sig, nej vaserra. Och inte för att Daniel var värre skalk än andra i tonskiftet. Men det vet en, att när fåboden får lås får björnen lus. Och när nu gästgivarn sagt sitt ord mot gifte, fick en väl vaka att det inte bleve kättja i stället för kräckla. Nog med en oäkting i Sutre. Rotar sig den vanan i en gård så sitter den hårdare än själva pankan. Och vad blir det till med dessa ungarna, som drättla upp i lönn? Har de så greve till far, så blir det inte likare för det. Som Basse! Ett okristligt namn hade han fått och det var ändå det minsta. Blek och skranglig och underfundig som attan. Klok var han, ja vaserra, rent onaturligt klok. Komme nog högst i läsningen, han som modern. Men inte skulle Daniels pojke bli ett sånt där mellanting mellan hand och vante.

Och det är också det, att upproret ska kvävas i sin linda. Har gästgivarn sagt sitt ord så ska det vara sagt, om än tokot. Och har sväran lagt Sutre till kast, att Stava slog över skackeln, så skall hon till minstingen inte få Daniel att tjata om. Den leda tungan hennes. Stava i ny och Stava i nedan. Som om det varit fel med flickan från begynnelsen! Nej, bara det, att hon råkade lämna hemmet på en torsdag. Det var orsaken och ingenting annat.

Se det att lämna sitt hus på en torsdag, det är rent förbannat, tänkte mor i Sutre. Och i detsamma erinrade hon sig att dagen var Tors och därtill den trettonde i oktober. Hon stannade och såg sig omkring. Småskogen var slut och hon befann sig på vindfället mellan björkhagen och Rågklinten. Hela sluttningen var beströdd med rullstenar från ett barnhuvuds storlek till ett hebbres. Här i ödemarken kunde det inte vara stor synd att vidtaga sina försiktighetsmått. Hon bröt av en björkkvist, skalade bort bladen, lindade och knöt den kring vänstra handloven. Det var varken al eller ask men en ska väl inte tro på ett sånt himla skrock att det skulle göra någon skillnad.

Då visslade en glada, då skrattade en skata, då hoade uven, fast det var ljusan dag. Mor i Sutre rodnade ända upp i öronsnibbarna. Men hon såg varken åt höger eller vänster utan gick sin kristliga väg rakt fram.

Då begynte klockspelet ringa. Rang runt om, bakom och framom, till höger och vänster.

Mormora! Mormora!

Satan, sade mor i Sutre. Och plötsligt kom hon att tänka på, att detta var underligare än något

torsdagselände. Allt från den arla stund, då hon upptäckte, att röda gumsen inte fanns i stallet och Daniel inte på gästgivargården, hade dessa ungarna hängt efter henne som ettermyror efter en dagmask. De hade väl den ovanan eljest ock, men en knock med käppen där ryggraden slutar brukade vara tillfyllest. Icke så i dag. Aningen om ett svart skälmstycke grydde i morans sinne. Hon ropade:

Basse! Var håken håller du hus? Kom fram!

Basilius kom fram bakom en sten och stannade på kähplängds avstånd, likaså Britta, Kajsa och Bolla. Men Lasse stabbade ända fram till vadmalskjorteln, det stora huvudet sänkt, blicken fästad vid tårna. Och plötsligt böjde han sig ned, tog sig om högra stortån och jämrade:

Aj, aj, aj, aj.

Vad har du i tån? frågade moran.

Men han bara skrek:

Aj, aj, aj, aj, aj —

Och Basilius sade:

Det är inte olikt att Lasse blivit stungen av ormen.

Slaget var välmåttat och träffade till synes i knävecken. Moran stöp på knä utan ett ljud: hon drog ikull ungen och synade först högra foten, så den vänstra.

Var känns det? frågade hon.

Det visste han inte, helst han låg på rygg och sprattlade med ben och armar i en röra. Men han svarade på måfå.

Det kniper!

Var kniper det? frågade moran.

I magen! skrek han och satte i att tjuta. I magen! Aj, aj, aj, aj —

Mor i Sutre räckte fram handen.

Kom och hjälp mig upp, Basse!

Han smög sig till henne sidledes för att bjuda minsta möjliga skottavla, han förlängde sin högra arm en aln vid pass och tog spjärn med fötterna men föll likväl framstupa, då moran med en knyck reste sin lekamen. Där låg han, uslingen. Hon betraktade honom uppifrån och sade:

Nu ska du väl ha smörj, Basse?

Då lutade han huvudet mot en sten, mötte blicken och log.

Och det var det värsta hon visste. Hon hade aldrig sett en barnunge le vid den frågan. Mer än Basse. Det gick över hennes förstånd. Han log, så snart det blev tal om stryk, log med långa tänder i ett blekt, spetsigt ansikte. Sanningen att säga frälste det oftast ryggen.

Hon frågade:

Är det morbror Daniel som satt i dig det här, din håle?

Basilius skakade på huvudet. Hon lyfte käppen men åtrade sig och pekade på flickorna.

Är det Daniel som satt i er det här?

De hade stoppat förklädena i mun och kunde för den skull omöjligt svara. Återstod Lasse. Han låg alltjämt på rygg med uppdragna knän och stirrade tungsint in i den töckengrå oktoberhimlen. Hon petade till honom med käppen.

Vad ska Lasse få, när Daniel kommer tillbaka från kärret?

Upp flög ungen och började sussa omkring som en humla.

En kähphäst! skrek han. En kähphäst!

Och lika plötsligt blev han åter stillsam, tung i det stora huvudet och fundersam. Men Basilius

ryntrade ögonbrynen, vita som blekt lin. Hemligheten var röjd och morans ansikte blånade av en fruktansvärd vrede. Ännu en gång hötte hon och ännu en gång åtrade hon sig, stötte staven i marken och klafsade fram mellan stenarna. Redan inne i björkdungen vände hon sig om och ropade:

Hem med er, ungar! Vi råkas. Och se för satan att inte kalvarna ränna vill som gumsen.

Eljest var gumsen redan glömd för den tredje och viktigaste frågan. Skulle det nu åter bli gräl och skam i Sutre, gästgivarns till visa för de illvilliga? Och alltid för kvinnfolk. Gräl då Lars mot mors vilje tog hustru, gräl så att präst och länsman måtte medla och gjorde sig stora och tunga i Sutre. Gräl och skam utan ända, då Stava födde. Gräl nu sist om Daniel och Valborg. Det visste hon med sig, mor i Sutre, att hon från begynnelsen varit mild som en duva. Men Herren hade satt henne att regera och konglig befallningshavanden hade givit henne privilegierna i Sutre efter salig gästgivarns död, och vem håken kan regera utan näbbar och klor? Helst i oår då en måste räkna bitarna och se till att inte Skam ökar ungskaran, som Herren i sin nåd har givit.

Nej, det går inte att ta på sig mera, tänkte mor i Sutre. Det går inte. Knappt att en kunde lägga på en gris till julen, en kalv efter Blomman och en till göjeslakt. Fem fanns det redan och sväran gick med sjätte. Nej, det går inte, tänkte mor i Sutre.

Och hon begynte springa. Hon tog av sig trätofflorna och begynte springa. Vad det nu skulle tjäna till. Olyckan kunde ske i dag såväl som en annan dag och en annan dag såväl som i dag. Det var lite lönt att springa. Men allt sen i midsommars, då gifte först bragts på tal, hade hon vakat, och vakan tar sin man, om det så är mor i Sutre. Gallbemänger blodet, villar syn och hörsel, torkar gom och tunga. Varje ögonblick blir så långt och tungt och viktigt.

Och så det att han satt upp ungarna och gillrat snaror för mor som för en gammal rävhona. Det knep henne mitt i bröstet på ett underligt sätt. Han hade varit hennes frid och tröst, Daniel, då Lars och Anders grinskades och betos. Hon mindes honom från det tidigaste tills nu som gladlynt, fromsint och foglig — varför kunde det inte få bestå? Hade hon så lite känt honom, att skalken växt under fager yta? Och varför gjorde han detta? Kunde han inte veta, att hon till sist skulle ställa sig på hans sida? Visst hade hon sagt nej mot giftet med dunder och brak, men det visste han väl, att något måste man säga. Skulle hon kanske ha nigtit och tackat för nya sväran — Träskens dotter! — och slaktat och bakat och bryggt och bjudit till tredagarsbröllop på eviga momangen? Ja, hon kunde önska att hon gjort det, gästgivarn till trots.

Hon stannade ett ögonblick för att torka den allt stridare strömmande svetten ur ögonen. Och fortsatte.

Gästgivarn till trots! Vad vålade hon egentligen hans snikenhet, att pojken inte kunde få gifta sig? Var det lönt att brottas för så lite som en unge mer eller mindre i huset? Och driva pojken till lögn och lömskhet. Vem skulle hon lita på om Daniel svek? Vem skulle hon ty sig till när det blev för lett och långdraget alltsammans? Det var väl första gången han gjorde stick i stäv mot mors vilja — och i lönn.

Mor i Sutre började gråta. Hon märkte det inte genast, eftersom svetten redan sved i ögonen. Men så småningom kändes det i strupen och käken och bröstet, till sist mest i bröstet. Hon blev häpen, hon måste stanna på nytt, hon strök vätan ur ögonen och undersökte, som om hon kunnat skilja på svett och tårar. Hon var eljest så lite blödig att hon mest brukat skämmas för sina torra ögon. Inte ens då salig gästgivarn dog och privilegiet stod på spel hade hon kunnat klämma fram en tår, hur tungt än hjärtat kändes. Men nu kom det så ymnigt som under de blödigaste flickåren. Tre friare hade hon begråtit för deras otros skull. Hon mindes inte längre varken namn eller utseenden, men hon mindes greppet kring strupen och den leda smaken i mun. Och detta liknade. Det liknade så ackurat den kärlekskranka flickgråten, att mor i Sutre häpnade och blygdes för sig själv. Farten saktade, björklövet klaskade henne inte längre i ansiktet, inga grenar knakade och brötos. Hon gick stillsamt, mjuk i gången, med träskor under armen och gumstav i hand, men sakta, sävligt vankande som en tröstlös flicka. Hon tänkte inte längre på annat än på det besynnerliga, att mor i Sutre grät.

Först när kärrets svartblanka vatten glänste emot henne mellan hållarna, vaknade omsorgen på nytt. Hon lyssnade. Ingenting hördes, varken tal eller klapprå, men bakom hållen, där kitteln stod, pyrde röken fram. Mor i Sutre smög sig fram på mjuka fötter, vaktande sig att trampa på skrevornas torkade, prasslande gräs. Vid kittelhållen måste hon gå sidledes, tryckande sig upp mot stenen. Stigen var smal och slipprig. Felas bara, tänkte hon, att jag plumsar i. Då får de tid —

Försiktigt förande fötterna tog hon sig fram till hållkanten, där stigen brednade. Ett par famnar till och hon kunde se riskojan. Osedd se, ohörd höra. Hon dröjde en stund, stirrande framför sig. Och ju tommare hon stirrade, desto rödare blev hennes ansikte, rodnade ända upp över pannan, ända in i hårfästet. Plötsligt släppte hon träskorna i backen, trädde i fötterna, stötte den broddade staven i

stenen så att det sjöng mellan hällarna och gick tungt och tryggt sin kristliga väg framåt.

Först såg hon Valborg. Flickan låg på knä över spången, vred upp de sista trasorna och kastade dem i korgen.

Därnäst såg hon Daniel. Han låg i mossan ett stycke bortom kobjan, täljde.

Sist såg hon röda gumsen. Han stod tjudrad vid en buske. Nappade av bären.

Valborg blev henne varse, log över hela ansiktet, strök vatten och lödder av armarna.

Nej, se moran! Kommer I med skaffning?

Daniel satte sig upp, skuggade med handen över ögonen, som vidgades och kisade, kisade och vidgades. Det ryckte i mungiporna. Mor i Sutre gick sin kristliga väg framåt, röd och het efter backavandringen, som naturligt kunde vara. Kände på byken, luktade på den, sade:

En fick väl lov att se efter gumsen.

Daniel svarade:

Jag tyckte så, jag med.

Moran stod en stund på huvut i korgen, rätade upp sig och sade:

Du var visst säker om att finna'n, du. Eftersom du tog tjuder med dig.

Det var inte svårt att gissa, att han gått efter Valborg. I gissade väl åt det hållet, I med?

Jag gjorde väl det, samtyckte mor i Sutre. Tillade:

Du rastar, du, men sysslorna rasta inte för så vitt en vet.

Jag tyckte jag kunde hjälpa Valborg hem med byken. Brådare är det väl inte hos gästgivarn?

Å nej, det är det väl inte, medgav mor. Och Valborg släppte ned kjolen och sade:

Tag reda på en stör, så går vi.

Daniel provade ut en stör bland de många murkna som låg där, stack den genom öglorna på korgen. Därpå tog han sin mössa, fyllde den med Valborgs bröstduk och lade den över hennes skuldra för att skona det mjuka skinnet. Mor i Sutre började tugga tysta ord, men pojken kände tecken och märken och skyndade att spörja:

Mötte I Träskan?

Mor i Sutre lystrade till och ljusnade.

Är han återkommen från Frönsan?

Han höll vid vägskalet med kärran. Språklådan var så stinn så den sprack, men jag hade just inte tid. Det var rent besynnerligt, att I inte såg honom. För I har väl inte gått backaledes?

Oj, oj! jämrade Valborg med munnen och log med ögonen. Har mor gått i den rasande backen?

Sliter jag dina don? snäste gumman. Ungdomarna fattade tag i stören. Daniel räknade och på en gång kastades den upp på axlarna. Mor i Sutre gick bort till enen och lossade gumsen.

I Guds namn då, sade hon och gav kräket ett lätt slag över baken. I detsamma skönjde hon någonting spräckligt i mossen, hukade sig ned och tog upp. Det var en kvistad björkgren med stamfäste stort som en näve. Barken var vackert randad med kniv. Hon räckte den åt Daniel.

Ska du ha grannlåten med dig?

Han stoppade den i fickan.

Kan väl inte skada. Gå före, I mor, med gumsen.

Jag går väl lika bra efter, tyckte gumman.

De satte sig i gång ned mot stora landsvägen, följande gruvstigen, jämn och god, fast övervuxen. Daniel som gick först måste då och då vrida på huvudet för att kasta en blick på korgen eller på mor. Ty gumstackarn måste gå baklänges, dragandes det genstörtiga kräket vid tjudret. Hon tyckte sig höra ett

kluckande, dämpat skratt.

Vill han inte gå i tjuder, den rackarn? sporde Daniel.

Det tör du veta bäst, som ledde ut'en i tjuder, snäste gumman. Och slapp att höra det satans fnisset.

Efter en stund sade hon:

Vad ska du göra med grannlåten?

Ocken? frågade Daniel.

Grannlåten du har i fickan.

Daniel harsklade sig och spottade.

Äsch, sade han, det är bara strunt. Jag lovte Lasse en käpphäst.

Jag hörde det, sade gumman, jag hörde att du lovt Lasse en käpphäst, när du kom tillbaka från gruvkärret.

Korgen med byken gjorde en underlig sväng på stången, Valborg gjorde en rörelse, som kunde ha varit början till en nigning. Men mor i Sutre gick sin kristliga väg framåt, tungt och tryggt, släpande syndabocken vid hornen.

Vid skälet där vägen delar sig åt Hoby och åt Frönsafors höll Träskens kärra. Den var tvåhjulig, prydligt blåmålad med gula stolpar och skacklar, den hade på höger sida två röda hjärtan genomborrade av en gul pil, den hade på vänstra sidan ett gult lamm bärande korsfanan i rött och svart, den hade därbak två gula turturduvor matande varandra med röda blad: den hade därfram en skuta med gula segel, svart skrov, två röda ankare. Det var en makalös kärra, vars ägande höjde Träskens högt över allt vad knallar heter. Och likväl var kärnan ingenting mot märren. Hon var mjölkvit utan fläck, hon hade ett litet huvud och lång hals och på båda sidor om halsen föll manen flätad med röda band, varje fläta slutande med en svart tofs. Svansen hängde två knutar till trots ned över hasen. Benen voro starkt ådrade, spensliga men fasta, hovarna små. Seltvetet var svart med silverbeslag, ryskt speleverk pinglade skönt över manken. Märrens namn var Jacritza eller Jacoritza men hon kallades Jacobina, eller endast Bina. Hon var trots tandfilningar och andra knep till mogen ålder hunnen men lyfte ännu sina skankar på ett förunderligt lättfärdigt sätt. Varhelst hon dansade fram, pinglande med speleverket och behagfullt nickande med skallen, måtte folk stanna och titta.

Och likväl var märren ingenting mot husbond. Svarta klädesrocken med silverknappar mötte strax över knäna kragstövlarnas gulbruna uppslag. Västen blänkte av pärlemor, agat, karniol, onyx, silver och guld. Hatten var hög och svart, försedd med rött band, röda tofsar och blågul kokard. Allt detta på en man om tre alnar och åtta tum. Ansiktet hade en blåvit färg som inte gladde, ögonen voro svarta, stränga och stickande, näsan krum och skarp som en örnnäbb, håret hängde i yviga, mörka lockar, tunt i nacken men tjockt över de frostsargade öronlapparna. Rösten var föga inställsam, mera befallande och dystert övertygande. Ryktet var gott beträffande ärlighet i handel och vandel, mindre gott i fråga om lynnet, tvivelaktigt anbelangandes härkomst och forna förbindelser. Varorna voro över allt beröm, men underligt tycktes att en knalle sålde både socker och kaffe, kamgarnstyger och kardullskläde, saker av gammalt silver och guld, och någon gång begagnade sidenkjolar, passande för prostinnor eller ännu högre upp. Och okänt var före Träskens att en knalle åkte i kärra efter häst med pingelverk över manken.

När Sutrefolket kom ned till vägskälet, hade Träskens kunder kring kärnan — två karlar av fattigt utseende, främmande för orten. Träskens talade till dem som hans sed var, allvarligt och mässande. Mor i Sutre närmade sig utan att hälsa: det var lika otänkligt att avbryta Träskens i kärnan som att avbryta prästen i kyrkan.

Träskens talade och sade:

Varföre då, då? Varföre icke köpa? Du säger att du ingenting behöver. Är då din garderob eller klädedräkt eller vettmanger som det ock kallas så väl utstyrd och fulländad som drottningens av Saba, om vilken Skriften säger, att hon i prakt endast kunde förliknas vid konung Salomo? Tror du det? Om drottningen av Saba hade sagt till mig: Gå din väg, Träskens, jag behöver ingenting. Jag har kalsonger och nattkappor, jag har särkar och koraller, jag har gullringar på fingrarna och giktringar på tårna, jag har allt vad en människa behöver. Gå din väg, Träskens. Si, då skulle jag ha stått upp, omgjordat mina länder och gått min väg. Men du är icke drottningen av Saba. Varföre icke köpa, varföre då, då? Nu är

rätta tiden att köpa smorlädersstövlar eller rossläder två daler arton skilling eller väst av logarvad klipping eller tumvantar från två skilling till en daler tolv. Sommaren flyr, säger skalden, sommaren oss flyr och vintern redan gnyr. Varföre då icke köpa? Den tid varder kommande, då du möter Träsken, och du säger: Si, jag är nakot, för Guds barmhärtighet sälj mig ett par vantar. Och Träsken svarar: Gack till köpstaden. Och du säger: Varföre då, då? Och Träsken svarar: Mina vantar äro slut som ock mina västar och stövlar. Gack till köpstaden. Och du säger: Si, jag är nakot, öva barmhärtighet ty icke heller i köpstaden hava de några vantar. Och Träsken svarar: Vad sade jag dig vid Hoby vägskäl? Varföre icke köpa, sade jag, varföre icke då, då?

Plötsligt och utan att förändra min eller läge kastade han om tonen från mörkt till ljus och sade:

Guds fred, mor i Sutre. Det är hälsningar från Stava.

Mor i Sutre neg. Daniel gapade. Valborg sade:

God dag, far.

Men Träsken kastade åter om tonen och fortsatte:

Du säger, att du icke har mynt. Varföre då, då? Har du icke arbetat och är icke arbetaren sin lön värd? Är du icke en av dem, som fällt timmer i Hobyskogarna? Kanske har du en daler, kanske en skilling, kanske ett rundstycke, kanske något annat. Träsken är icke den, som ser till pungen, han ser till hjärtelaget. Du är en god människa, fast liderlig och begiven på dryckjom. Allt ditt vill du förslösa på krogar och bland löske folk. Men nu är rätta tiden att tänka på sin ändalykt. Mörkrens furste hotande och vred, sjunger psalmisten. Ho står honom emot som icke har Guds fruktan och något varmt på kroppen? Mollskinnshyxor, karduan i stussen tre daler tolv skilling, bröstvärmare från en halv skilling, muddar, maggördlar, Guds fred igen, Daniel. Vi får språkaskas vid.

Daniel rodnade och tog till luggen. Valborg sade:

God dag, far.

Men Träsken fortfor:

Nu tänker du: Hur kan Träsken sälja så billigt? Är det svek och rackartyg, eftersom han säljer så billigt? Vet du vad köpman Luther i Göteborg säger? Du hast uns alle verdorben, sagt er. Är han känd? Luther i Göteborg, tyskfödd? Han spelar på orgelverk så en gråter. Du hast uns alle verdorben, sagt er. Varföre då, då? frågar Träsken. Du verkaufst uns zum Teuffel, sagt er, denn du verkaufst zu billig, zu billig. Köpman Luther, är han känd? Korta varor. Gans recht, herr kaufmann Luther, svarar Träsken. Jag säljer billigt till ärlig svensk allmoge. Avancen är ett gott samvete som kastar ränta i himlen likt en springbrunn inför Lambsens tron. Tre daler jämnt för byxorna, tre daler, tre daler. Varföre icke köpa? Varföre då, då? Två daler fyratiosju skilling, fyratiosex slå till, ett par muddar på köpet. Tror du Träsken schackrar med dig? Har du sett Lammet på kärran? Fyratiofyra skilling och en bröstvärmare slå till. Tror du jag är en schackerjude, din djävul? Slå till, säger jag eller dra åt helvete —

Träskens heta humör kom plötsligt till synes, han rev åt sig byxorna så att benen daskade kunden om öronen, slängde ned dem i lådan, smällde igen locket.

Kravla sig upp! befallde han mor i Sutre och blev utan krus om än med vanskligheter åtlydd. Valborg sade ännu en gång: Goddag, far, och fick en kort nick till svar. Piskan smällde över märrens huvud. Bina trådde dansen, pingelverket pinglade. Mor i Sutre, ovan vid farten, stack handen halvvägs efter tömmarna.

Något måste sägas.

Så Träsken är redan återvänd, sade mor i Sutre. Det blev inte så långvarigt då, norr ut?

Han drog in tömmarna, han knep ihop ögonen och visade tänderna.

Nej, det är dåligt uppöver, dåligt, dåligt, dåligt. Osäkert med. Det är allt det där folket som bruksförvaltarn bådadt upp till timmerhuggning. Nu har de inte fått lön på månader, inte mat heller. Så länge sommarn vara, gick det väl an. Men nu drar de sig nedöver. Tör vara säkrast att I skaffar nya lås i Sutre. Riglar ska I få för två skilling stycket —

Hut är bästa hake, menade mor i Sutre; och tillade efter en stund: Hur var det vid Frönsan?

Träsken kortade tömmarna ytterligare.

Där, ja. Det är också dåligt. Jag har gråtandes hälsning från Stava.

Mor i Sutre knäppte ihop händerna, såg ned i knät. Träsken sneglade på henne från sidan, han rensade gommen med tungan, spottade friskt och sade:

Vad tror I det gäller?

Det kan en inte veta, svarade moran kort och lågmält, öppnade munnen på nytt men smällde igen läpparna för frågan.

Träsken sade:

Nej, och I kan inte gissa heller. Stava ber er, att I ska hysa greven en dag eller två eller kanske längre. Allt eftersom.

Moran såg upp, hon makade sig litet på sätet för att bättre kunna betrakta Träsken. Så satte hon sig åter till rätta, sade:

Det vet väl Stava och greven med, vad som står i privilegierna. Inte få vi se till, vad det är för en rackare, som ligger i adelsstugan och inte i bondstugan heller för den del. Äss han eljest kan betala för sig och inte är med kopporna eller annan smittosam sjukdom behäftad eller av konglig befallningshavande efterspanad.

Och om han är det, då? sporde Träsken.

Bina tvärade i grinden under ekarna; det var inte skyggnig, endast gammal vana och Träsken lät henne hållas. När hon ringde så grant med klockorna, brukade hemmafolket titta ut. Nu kommo endast hundarna, hoppande och gläfsande, och ungarna med Basilius i spetsen, ännu något duvna och tvehågsna efter morgonens äventyr.

Framför staldörren stod gästgivarvagnen, frånspänd; men på framsätet satt en stor, tjock karl, insvept i en blå slängkappa, kragen uppslagen, hatten neddragen över ögonen. Han snarkade.

Där har I gäster redan, sade Träsken, pekade med piskan. Men moran mente tro på att det var en förbifarande eftersom han satt kvar i kärran. Anders var väl i stallet för hästbyte.

Mor i Sutre kravlade försiktigt ur kärran och steg långsamt uppför kökstrappan. Träsken började spanna ifrån. Anders kom ut ur stallet med Blacken. Mor dröjde på trappan, såg från den ena till den andra, lyssnade till snarkningarna som än liknade lindebarnsgnäll, än stormtjut kring husknut. Plötsligt började hon vinka åt Träsken, vinkade med båda händerna, nickade och blinkade. Träsken släppte märren, som med lätta benkast dansade bort till stallet, och steg fram nära trappan. Mor höjde sig ned, viskade:

Vad var det han sa om greven? Är han efterspanad?

De säger det, mumlade Träsken ovilligt. Vad vet jag? De säger det bort ikring. Men det är så fult, så en vill knappt ta det i mun. De säger att han lockat en borgardotter från Stockholm. Hon ska inte vara stort mer än en sexton, sjutton år, säger de. Han håller henne gömd på Frönsafors. Men nu ska fadern ha vänt sig till myndigheterna —

Mor i Sutre rätade långsamt på ryggen, strök med handflatorna hårt över förklädet. Hon sade:

Och den vill Stava att mor hennes ska hjälpa på flykten?

Hon vill väl det, mumlade Träsken. En gråtandes hälsning till mor, sa hon.

Och sätta privilegierna på spel, kanske?

Ja, det är dåligt, mumlade Träsken. Dåligt, dåligt ända upp över. Men hon sa så. En gråtandes hälsning till mor, sa hon. Det var ordet.

Mannen i kärran snarkade såsom endast en van resenär kan snarka i en gästgivarkärra. Mor i Sutre stirrade på honom och plötsligt drogos mungiporna ut till ett leende, smal som en strimma, vasst som en knivsegg.

Då vet en, sade hon, då vet en, vad han är ute och åker efter.

Och hon pekade på mannen i kärran. Träsken snurrade om på klacken, sköt hatten bak i nacken.

Ocken är det då, då? viskade han ivrigt. Ocken är det?

Hon svarade:

Det hörs väl på snarken. Det är länsman i Stenshult.

Dåligt, dåligt, mumlade Träskan, dåligt att en inte har handklovar på lager.

Han följde moran in i köket. Gästgivarns hustru satt vid bordet och skar bröd i tärningar. Pigan stod vid spisen och rörde i gröten. Ingendera besvarade Träskans hälsning. Träskan lade varligt från sig hatten, drog av rocken, torkade bänken innan han satte sig. Mor i Sutre hällde upp gröten. Plötsligt rabblade sväran stad på sitt skatspråk.

Nå, va'nt som sa att den sprang eft flicka —?

Och hon blinkade krampblink med de röda ögonlocken. Moran vände sig bort: Träskan läste bordsbönen. Sväran fnissade till eller snyftade, ovisst vilket. Och upprepade:

Nå va'nt som sa att Danjel sprang eft flicka —?

Ingen svarade.

Men på vägen vandrade Daniel och Valborg i takt och tukt och god ordning, då den ene av främlingarna sköt sin skuldra under stören strax bakom flickan. Tack, sade Valborg och trädde åt sidan. Hon lindade tjudret kring armen och stretade i väg med gumsen, angelägen att hålla sig jämsides med Daniel. Men efter en stund linkade den andre främlingen, en lång, skranglig yngling, fram till bocken, lade handen på tjudret och lirkade det smått efter smått från Valborg. Han grinade över hela ansiktet och tedde sig illa blyg och förlägen.

Det var fasan vad I är tjänstvilliga, log Daniel, tillade:

I har väl inte sett mycket kvinnfolk i Hobyskogarna?

Mannen vid störandan svarade:

Det var en, som kokte gröten åt oss. Hon var från salig kungens tid, som man säger.

Hon var åtti fyllda, upplyste ynglingen och gnäggade och sneglade åt Valborg.

Vad kokte hon på? frågade Daniel.

Mannen vid störandan svarade:

Bjugg. Rutten. Och vad eljest hon hävde i, skarnet. Inte var det föda för folk och inte för få heller.

Till olsmässe fick vi råkakor, upplyste ynglingen. Han var låghalt och gick och knuffades med gumsen. Mannen vid störandan var bredaxlad och grovhänt som en smed men kortbent så att han lite emellan måste taga två-steg-fjärde för att hålla lunken med Daniel. Byxorna hängde i flikar kring vaderna, överkroppen täcktes av en skinntröja utan ärmor. Ärmor och nacke voro täckta med långt, raggigt, mörkt hår.

Kommer I fler däruppifrån? frågade Daniel. Ingen svarade. Men efter en stund sade den raggige:

Får vi tag i bruksförvaltarn så slår vi ihjäl honom. Och får vi tag i greven på Frönsafors så slår vi ihjäl den med. Det är rättvist.

Det är rättvist, upprepade ynglingen, gnäggade och sneglade åt Valborg.

Ja, rackarn i Västerås ska ha arbete, han ock, sade Daniel.

Vid grinden sattes korgen ned. Valborg tog hand om byken. Daniel gick mot köket. Raggen lade sig på dikesrenen. Den halte ynglingen höll alltjämt bocken vid tjudret.

Släpp'en, sade Valborg, så går han till stallet.

Men haltebolinken ville inte släppa. Han körde sina rakrangliga dödmansfingrar kärligt genom gumsens svartröda ull. Och rätt nu fick han tårar i ögonen.

Det är så rart att hålla i'n, mumlade han, grinade förläget. Raggen lyfte huvudet.

Vad är det för pris på'n?

Det är inte något pris, svarade Daniel. Han vände sig hastigt om och gick fram till haltebolinken.

Släpp'en!

Ynglingens armar och händer slaknade, magen buktade in som för en stöt, hakan sjönk så att kindhuden drogs ned i långa, gulblå veck. Han släppte tjudret och bocken betade sig i sakta mak upp mot staldörren.

Öppna sidgrinden, ropade Anders från kuskbocken. Brodern lydde. Gästgivar skjutsen med den snarkande resenären rullade varligt utför den steniga stallbacken, gjorde en tvär sväng och klarade med nöd grindstolpen på ena sidan och Raggens nakna fötter på den andra.

Se upp, dråsmåns! ropade Anders. Pisksnärten klatschade mot skinntröjan. Raggen rörde icke en lem.

Kommer du igen till kvällen? frågade Daniel.

Varken i kväll eller morgon, svarades. Den resandes huvud föll bakut och tung, gurglande suck steg mot himlen.

Ocken var det som for? sporde Raggen.

Daniel svarade:

Länsman i Stenshult.

Han stängde grindarna, såg sig om efter gumsen, som med fötterna på stalltröskeln mumsade på den sista gröna tuggan och viftade avsked med svansstumpen.

Valborg försvann i brygghuset.

Daniel steg upp för trappan och in i köket. Där satt Träskan vid det tömda grötfatet, händerna knäppta och huvudet sänkt. Mor stod i spisen. Bror Lars, gästgivaren, halvlåg på fällbänken.

Guds fred, hälsade Daniel, strök av mössan.

Ingen svarade. Endast sväran, som snattrade:

Va'nt' som sa atten sprang eft' flicka —?

Slutligen lyfte Träskan sina händer, skilde dem åt, höll upp högra pekfingret och stirrade envist på signetringen.

Varföre då, då? sade han; och då ingen svarade:

Är det något fel med Valborg?

Med Valborg? upprepade gästgivaren i fällbänken, gjorde stora ögonen. Vad skulle det vara? Inte vet jag något.

Int' annt' — snattrade sväran — int' annt' ho spring efter Danjel.

Mor i Sutare sade, ryggen vänd åt de andra:

Det finns ingen skavank hos jäntan. Hon är den liksta svära en kunde få, för den delen.

På tå och ivrigt tummande mössan smög Daniel sig bort till spisen, åkte upp på hällen, där det var som mörkast och blev sittande med sänkt huvud, sakta dinglande ben.

Nå! sade Träskan och drev plötsligt knogarna i bordet. Nå. Varföre då, då? Är det hemgiften? Är det där skon klämmer?

Gästgivaren satte sig långsamt upp, strök över benen ända ned till haserna och upp igen. Sade:

Den blir det väl bra med. Den har vi väl inte tänkt på.

Nä int' nåt, int' nåt, int' nåt! snattrade sväran. Int' nåt ha'n tänkt på tocke —

Men mor i Sutare sade:

Vad ska det var bra att åma sig? Vill Träskan tala om hemgiften, så låt'en.

Hon hällde upp supan i muggen och ställde den framför gästen.

Väl bekomme, sade hon, neg och log över hela ansiktet. Och plötsligt tog hon ett grabbtåg i de svarta öronlockarna hans.

Inte tar en en gammal räv vid örona, inte. Träsken och jag är kända sen barndomen, så vad det anbelangar har vi inte något hymmel. Ger han sin dotter så ger jag min pojk och en får väl se, hur det kan väga.

Träsken sköt henne varligt åt sidan, vände sig åter till gästgivarn.

Du! Lars! sade han, satte vänstra armbågen på bordet, höll handen med utspärrade, ringbeprydda fingrar framför sig.

Du ser den här handen — det är jag, Träsken. Och fingrarna äro mina döttrar. Sting en nål i lillfingret — känns det i handen? Ja. Hugg av ringfingret — blöder handen? Ja. Kan handen leva i kraft och Herrans välsignelse om fingrarna tvina bort? Nej. Den här korta tjocka, det är Lotten i Gravendal. Bondgift. Mågen har hästar och nötkreatur, får och fjäderfä, fyllda bodar och husgeråd av alla slag, drängar och pigor, korteligen — han har ett åttondels mantal skattefrälse. Svärfar, säger han, du har färdats långväga, du är trött. Stig upp på din kammare, som ständigt står redo att mottaga dig. Jag skall vattna och fodra din märr, Lotten står i köket och lagar din mat, barnbarnen vänta på att du skall spela för dem. Nå. Det är Lotten. I Gravendal. Hon fick på sin tid femhundra daler silvermynt. De har kastat av sig.

Den här är lite längre och lite smalare, det är Majken. Hon är gift med befallningsman på Frönsafors. Hon har det inte så fett, nej, det har hon inte. Men hon är min dotter. Jag far aldrig den vägen förbi utan att titta in till henne. Hon kan bju mig ett stop dricka, och jag kläder hennes sju barn. Hon har en pilt, som bara är sju år. Han sitter här — på knät när jag spelar. Stilla som en liten råtta. Det är mig nog. Hon har kostat mig mycket pengar. Dåligt, dåligt, dåligt. Men hon är min dotter. Och vad som inte kastar av på jorden, det kastar av i himlom.

Så har vi den långa, jämntjocka. Det är Laura. Hon är ogift och har ingen avkomma. Hon bor i Skara. Bor hon hos skraddarn, skomakarn, handelsman? Nej, hon bor hos domprosten. Skurar hon golven, står hon i spisen, sköter hon svinen? Nej, hon kallas mamsell och står för hela hushållet. Hos domprosten i Skara. Går hon ur vägen för Träsken, låter hon honom sova i drängstugan? Nej, han sover mellan lakan i lilla gästrummet uppepå. Skakar han hand med domprosten? Det gör han. Sitter han ibland vid domprostens bord, efter att domprosten spiset? Det händer. Går han i domkyrkan med domprostens mamsell och hör domprosten predika? Det gör han. Det är Laura. Hon fick på sin tid femhundra riksdaler banko till utrustning och annat. Har det kastat av sig? Det har det. Andligen talat.

Så har vi slickepott, man kallar. Den är svagare. Det är Hanna. Hon tjänar piga hos köpman Luther i Göteborg. Har hon avkomma? Det har hon, jag säger inte annat. Och det är dåligt, dåligt, dåligt, eftersom hon är ogift. Men är hon min dotter, är hon ett finger på handen? Det är hon. Kan jag hugga av henne? Nej. Kan jag låta henne tvina bort? Nej. Måste jag hålla henne vid makt? Ja. Kastar det av sig? Ja, i himlom, där modern räknas i de saligas skara, amen.

Amen, upprepade mor i Sutre. Gästgivarn suckade tungt som i kyrkan en böndag. Men Träsken tömde hastigt sin mugg och satte den med en smäll tillbaka på bordet.

Så har vi den här minsta, man kallar Vickevire. Nyttar den till annat än att klå sig i örat? Till synes inte — men ho vill mista'n? Det är Valborg. Hon var inte mer än sex år då modern dog, Hanna sjutton. Vad skulle Träsken göra? Hem och stad hade han inte längre. Som Människosonen drog han kring med sin kärra. Fanns det säte för Valborg och Hanna? Det slogs upp. Var det till gagn för köpenskapen att ha jäntorna med sig? Det var det, jag säger inte annat. Det såldes mer när Hanna var med än vare sig förr eller senare. Men var det Herrens välsignelse eller Satans? Det var Satans. Fast en såg det först, sen Hanna tagit skada till sin själ och vid tjugufem års ålder framfött ett gossebarn. Vad gjorde då Träsken? Han satte Hanna i tjänst hos Luther och förde Valborg till mor i Sutre. Var det hans avsikt, att hon skulle bli svärdotter åt gästgivarmor? Inte från begynnelsen. Är det hans avsikt nu? Det är det. Tänker han ge henne någon hemgift? Det tänker han.

Och plötsligt sprang han upp, slog näven i bordet och ropade:

Tusen riksdaler banko. Nu är det sagt. Tusen riksdaler banko, kontant. Sagt och betalt.

Kors i jissi namn, skrek mor i Sutre, och häftig i alla sina åthävor vände hon sig hastigt om och slog Daniel en kindpust som bekräftelse på glädjen. Han log häpet och blygt och drog sig ännu längre in i skumrasket. Tusen banko, mumlade han, vad i helskotta — inte! Inte!

Träsken satte sig. Han torkade svetten ur pannan och betraktade Lars med en sträng, frågande blick.

Gästgivarn reste sig. Han var lång och åbakig som ett orakel, gick därför kutig. Han tassade i strumplåsten bort till tunnan, tog öskaret och drack en dryck vatten. Och med ryggen vänd mot Träskan sade han:

Det bleve väl bra med det. Inte är det någon som tänker på hemgiften.

Nä, int' nåt, int' nåt, int' nåt, tjattrade sväran.

Vad tänker du på då? frågade Träskan.

Gästgivarn svarade:

Jag tänker på rättvisan.

Vad är rättvist då? fortsatte Träskan.

Gästgivarn vände sig sävligt mot honom, lade händerna på ryggen och vaggade sakta av och an. Orden makade sig långsamt fram mellan tänderna, men blicken halvt beslöjad av de hängande, buskiga brynen började glimra och glittra som mareld.

Jag tänker att det är rättvist nu, som var rättvist för fjorton år sen.

Vad var rättvist för fjorton år sen? framhårdade Träskan.

Det vet du väl, att jag hågade åt Hanna, då I var här vid mickelsmässan det året. Men far sa nej, och du tyckte visst att hon nyttade mer i köpenskapen.

Vad säger du? skrek Träskan. Vad är det du säger?

Men gästgivarn fortsatte, makligt som tillförne:

Nå, det kvittar vad du tyckte eller tänkte. Far sa nej. Det skulle inte vara annat än en hemmadotter åt son i Sutre. Kringfarandes folk höll han inte för mycket. Och var det rättvist då, så är det rättvist nu. Det kan du hälsa Hanna, om du eljest vill, att kom hon inte till Sutre som hustru så kommer hon inte som svägerska. Så länge jag är gästgivare.

Jämt tänker'n på'na, jämt tänker'n på'na, tjattrade sväran snubblande hastigt, som om läpparna velat kappas med de blinkande ögonlocken. Jämt tänker'n på Hanna, på Hanna, på Hanna —

Håll käften, sade gästgivarn, jag tänker inte på Hanna, jag tänker på rättvisan. Skilt ska vara skilt, hemmabor för sig och löst folk för sig.

Å jisses, å jisses! kved mor i Sutre. Vad är det du säger, pojke? Hör inte på honom, Träskan lille, han menar det inte.

Men Träskan sade:

Är det mig du skäller för löst folk?

Gästgivarn drog upp överläppen, så att den låg upp mot näsvingarna. Det var hans leende.

Inte tar han det som skällsord, eftersom han liknar sig vid människosonen. Han har ju sin kärra, han, och kan bju tusen banko för en hemmason åt dottern.

Han tassade tillbaka till fållbänken, drog upp fötterna, tog av strumporna och började karva tårna med en täljkniv.

Mor i Sutre gick fram till Träskan och lade handen på hans skuldra. Men han sköt henne saktmodigt åt sidan. Han tog sin hatt, satte den på huvudet, tog också sin rock, men lät den ligga över knäna. Därpå sade han:

Lars, ser du mig?

Det gjorde gästgivarn, såg under lugg.

Som du nu ser mig, fortsatte Träskan, som du nu ser mig fast med rocken på, går jag in till köpman Luther. Jag går in i det innersta kontoret med glasruta på dörren, dit bara de bästa kunderna slippa. Jag lägger denna min hand på valnötspulpeten och säger: köpman Luther, vem är jag? Då skrattar han och säger på tyska: det är ju Träskan, som jag handlat med i fyratio år eller så omkring. Nej, säger jag. Träskan är en knalle, som öknas så, därför att han i sin ungdom traskade omkring. Eller därför att han började med träskedar. Eller av annan orsak kanske, ty somt är uppenbart och somt är förborgat. Med

honom har I handlat i fyratio år och han har icke bedragit er på en skilling, nej, inte på ett rundstycke. Men den I här ser framför eder är Karl Viktor Anton Kling, son till klockaren i Alingsås Anton Kling och hans hustru Anna Dorotea. Genom det heliga dopet upptogs han i den kristna församlingen och blev genom den heliga nattvarden delaktig av vår herre Jesu Kristi heliga blod och försoning. Han ingick i det heliga äkta ståndet med Anna Sofia Magdalena Persdotter från Södra Vi och hon födde honom i tukt och ära fem döttrar. Och dessa sina döttrar har han efter råd och lägenhet och bästa förstånd givit en kristlig uppfostran.

Gut, säger köpman Luther, sehr gut. Men jag svarar. Dass ist gar nicht gut, herr kaufmann Luther. Dass ist schlecht, schlecht, schlecht. Och varföre då, då? frågar köpman Luther ganska förvånad. Och jag svarar —

Men i stället för att svara, tog Träsken hastigt av sig hatten och höll den för ansiktet. Axlarna arbetade något litet; eljest lät han intet förmärkas, bet hårt i svettremmen och släppte icke fram ett knyst. Mor i Sutre strök honom över ryggen, men hans kynne var ju känt sedan länge och väckte inte förvåning om ock någon förlägenhet. Gästgivarn kraftrade ivrigt sina tår, Daniel tryckte sig allt djupare in i spiselvrån, sväran blinkade, blinkade —

Och lika hastigt kom hatten på huvut igen. Det skarpskurna ansiktet var omfärgat från rödbrunt till blekgult och några ränder och ornament talade om tårar. Men ögonen lyste och plirade lustigt.

Är det inte hålen, gästgivare? Här går jag klädd som en kung med hög hatt och lång klädesrock och kragstövlar och ur och berlocker och pitschaft och pärlemorknappar och karnioler och klockspel och kärra och mätta och lite var vet väl, att Träsken gömmer nåt på kistbotten men hunnar om det finns den bonnschatte mellan Göteborg och Mora som inte håller sig för mer! Se bara på denne usslen, befallningsman vid Frönsan. Nå, inte ont om honom, eftersom han är måg. Men modern hans! Fadern var torpare, mannen var torpare, sonen hade blivit torpare i all sin dar, om inte svärfar Träsken hjälpt honom på traven, så att han blivit befallningsman eller rättare hos greven. Och vad säger karingen? Vad säger hon åt mig? Kan det bli någon välsignelse när en gifter sig med en kringfarandes knalleflicka. Säger karringen. Åt mig. En urfattig torparekaring. Åt mig. Å hut! Men såna är ni allihopa, torpare och bönder och gästgivare och länsmän och allt vad bofast folk som finns. Allihopa. Och jag skiter i det, gästgivare, jag skiter i det. Men lägger I det töserna till last så ska fan ha Sveriges bönder. Nu är det sagt.

Han reste sig, slängde på sig rocken, satte sig åter, tog av hatten och torkade brättena.

Nu är det sagt, gästgivare, och nu vill jag ha ord och besked. Ska det bli något mellan Daniel och Valborg eller ska det inte bli?

Gästgivarn torkade av kniven, stack in den i slidan, fäste slidan vid svångremmen.

Inte så länge jag är i fars ställe, sade han. Om två år blir han myndig och då gör'en som han vill. Men till Sutre kommer hon aldrig som hustru.

Daniel sprang ned från hällen, men moran sköt honom åt sidan. Sade:

Har jag ord med i laget?

Det vet I väl I har, mumlade gästgivarn.

Då säger jag till minstingen att anten blir det gifte och det snart eller ock får Träsken ta Valborg med sig. Jag är led på att gå här som en annan trollpacka och glo på dem med sura ögon.

Lasse — började Daniel, men tystades av Träsken.

Han sade:

Säger du, att Valborg aldrig ska komma som hustru till Sutre? Är det betalt för gammal ost?

Gästgivarn lutade sig tillbaka i bänken, såg upp i taket.

En kunde tycka så, svarade han betänksamt, men det är det inte. Och inte skulle jag stå så hårt på det, om det inte varit fars ord in i det sista, att sönerna skulle ha hemmadöttrar. Om de eljest gifte sig. Det vet I, mor, att han sa —

Lasse — började Daniel; men mor i Sutre sade:

Tyst, pojk! Är du äldst, du?

Och gästgivarn fortsatte:

Och det kan väl hända, att jag inte skulle stå så hårt på det ändå, om allting vore efter ordning. Men så länge en ska ha oäktingen gåendes i gåle får en se till att det inte blir mer folkprat.

Han vände sig mot väggen och sade:

Så det kan I tacka Stava för, och mor ock, som äntligen ska ha oteringen gåendes här.

Efter en stund tillade han:

Men vad det anbelanger, att Valborg stannar här som piga, så har jag ingenting att säga. Hon gör skäl för sig och mer till.

Det är nån som krafs på dörra, inföll sväran. Hör då, hör då. Det är nån som krafs —

Mor i Sutre öppnade. Haltebolinken stod på trappan, gned sig om de utstickande armbågarna och log förläget.

Vad vill I? frågade gumman.

Vi skulle — sku — sku — skulle — stammade han.

Daniel sade:

Det är två strykare. De vill väl ha mat.

I ska få, sade moran, smällde igen dörren.

Och gästgivarn fortsatte, makligt vändande och passande orden med tunga och läppar.

För det är inte så med oss som med Träsken, att vi har något på kistbotten. Det har vi inte. Utan gott namn och rykte skulle väl vara det enda vi har, om vi inte skiljer oss från det själva. Och det är nog som Träsken säger, att kringfarandes folk inte hålls för så mycket som boendes. De kan ju vara bra ändå, för den delen.

Träsken reste sig, lugn i ansiktet och lätt och behändig i kroppen som en vante. Han drog på sig rocken och sade under tiden:

Är det sista ordet, det, gästgivare?

Det skulle väl vara det, mumlade han i fällbänken.

Och Daniel började för tredje gången: Lasse —

Men Träsken lade handen på hans axel, drog honom till sig och såg honom in i ögonen med stickande skarp blick. Pojken lät bli att blinka, och Träsken kände sig nöjd. Han skrattade.

Ja, vad far håller för bäst, det ska mor inte bättra. Nu har gästgivarn sagt sitt och nu säger jag mitt. Valborg tar jag med mig i kärran den dag i morgon. Håll mun, pojk! Det finns ett hemman i Västergylln inte långt från Skara. Jag har länge redan fundrat på att köpa den åt Bina och Träsken för det fall, att hjulen skulle snurra av kärran. Nu blir det köp till nästa fardag eller senast om ett år. Får bli när Luther kan punga som bäst. För se Träskens pengar tar till och med bönder emot. Och faller det sig sen så, att Daniel skulle få ärende neråt Västgylln så finns där både flicka och gård. Han sa så i jons, Träsken, och nu säger Karl Viktor Kling detsamma.

Det var ord, sade mor i Sutre.

Men sväran jämrade:

Att int' nån hör, att int' nån hör, hure krafs på dörra —

Vad säger Lasse nu då? undrade Daniel och hans ögon tindrade som juleljus i ottesång.

Men gästgivarn sade ingenting och sväran fortsatte att jämra sin ramsa.

Att int' nån hör, att int' nån hör, hure krafs på dörra —

Mor i Sutre öppnade. Det var återigen haltebolinken.

Ja, I ska få, ropade hon och slog med båda händerna. Tåla dig! Tåla dig!
I ska få båda två —

Halten stammade:

Sku — sku — skulle bara säga att vi — vi — vi blivit fler. Fyra stycken.

Det var då håken, muttrade moran, smällde igen dörren.

Men när Valborg bar ut vällingen och brödtärningarna till strykarna, hade talet vuxit till halva dussinet. Det var medelålders män, grova men magra och utarmade. De hade fylkat sig kring Raggen, bildade ett svart röse i diket vid grindstolpen. Valborg räckte tennmuggarna, fatet och stopet till Raggen, som tackade hövligt.

Jungfrun är beskedlig, sade han, tackar ödmjukast.

De andra stirrade oavvänt på henne, muttrade ett tack eller ett signe. Halten stod upprätt på grindstolpen som en fågelskrämma, vajade med slaka armar och slankig hals, grinade förläget.

Valborg dröjde, oviss om hon borde lämna tennet i sticket. Sade:

Det var fler än I sa. I sa bara fyra.

Raggen torkade sig om munnen, räckte stopet till grannen.

Det kom fler, sade han, kastade sig på sidan och blickade utåt vägen, som om han väntat ännu fler. Halten stammade:

Det är så lejt i skoarna, jungfrun. Det är frostigt om nätterna. Förut var det fnatet som inte lämna en ro.

Och inte kom det någon jungfru med välling, inte, sade Raggen. De fyra karlarna logo i skägget, för ett ögonblick. Så blevo de åter allvarliga, ägnade sig åt stop och muggar. Huvudena böjdes bakut och ögongloberna rullade spasmodiskt i de gulbruna, skäggiga ansiktena. Men en av dem förmådde inte hålla kruset, utan Raggen måtte hjälpa honom. Han hade buntar med ältgräs bundna kring handlederna och halsen.

Det är frossan, förklarade Raggen, vi har den allihopa, men han är ett kräk, den här.

Vill I ha mer? frågade Valborg.

De sågo på varandra. Raggen svarade:

Tackar som bjuder, jungfrun, om det inte är för mycket.

Hon samlade de tömda kärnen i fånget, då hon gick förbi. Halten föll ihop över grinden som en fällkniv, grinade stolligt och stammade:

Det var så lejt i skoarna, jungfrun.

I detsamma såg Valborg far och Daniel försvinna genom stalldörren, tveksamt styrde hon kosan ditåt. Far ville väl inte bli åtspord, men Daniel måtte väl fram med vad som avgjorts i köket.

När hon hunnit halvvägs uppför stallbacken, ropades: Valborg! Och hon stannade, tagen på bar gärning, tyckte hon, rodnade. Det var gästgivarn, som ropat. Han stod på kökstrappan och stack fötterna i skorna.

Valborg sade:

Det är sex stycken borta vid grinden.

Gästgivarn klafsade fram till henne, rörde lätt vid den nakna armen som om han velat fråga, vad hon hade i fånget, öppnade munnen —

Och Valborg tänkte:

Ska nu hemmafolket också stura på mig, så blir det för stolligt.

Men gästgivarn vände bort huvudet, såg åt grinden och sade:

Så Valborg ska ge sig i väg från Sutare nu.

Tennkärnen klirrade samman.

Vem har sagt det?

Han såg åter på henne, under lugg.

Träskan.

Och när han nu såg skälningen i hennes mungipor, det heta lystret i ögonen, som vidgades och slötos, tänkte han att hon var bra lik far sin, Träskan.

Han sade:

Det är inte lönt att du skyller mig för det. Vad mig anbelanger, så kunde jag väl bäst lika, att du stannade. Men mor vill inte och inte Träskan heller.

Vad har jag gjort för galet då? frågade Valborg. Och gästgivaren tyckte att hennes fråga minde om Träskans högtidliga och stränga: Varföre då, då?

Inte har Valborg gjort något galet, mumlade han, inte det jag vet.

Plötsligt förde han sin näve till hennes kind, snuddade över kinden, körde fingrarna in i håret, som var faderns så olika som möjligt, lent och gnistrande rödblont. Rörelsen kom så oväntat för honom själv att han öppnade munnen till en förklaring: fann ingen. Fann bara, att han många gånger måste ha undrat, hur det där håret skulle kännas mellan fingrarna. Men det var icke någon förklaring.

Och Valborg stod där orörlig med nedslagna ögon, pressande tårarna under ögonlocken.

Det är som om jag fastnat, tänkte gästgivaren. Han trodde att fingrarna snott in sig i håret. Han rörde dem helt lätt och tyckte att de fastnat. Och höll dem stilla. Och hjärtat började bulta, segt och försiktigt ökande takten, segt ökande, ökande —

Då smattrade det bakom honom, från kökstrappan:

Står I å smeks på stallbacka. Hi, hi, hi. Står I å smeks! Står I å smeks!

Gästgivaren sade:

Du måste ha varit åt skogen eftersom du har barr och skrap i håret.

Äntligen lossade fingrarna, och till all lycka följde ett torrt stycke granris. Valborg tog åt sig fångnet och gick långsamt uppför stallbacken, stannade, då sväran ropade:

Ska int' Valborg stå' i storstuga?

Gästgivaren vände sig om:

Ocken ska ligga i storstuga?

Hon snattrade:

Ska int' greven ligg i storstuga? Var ska'n ligg' om int' i storstuga?

Vilken greve? frågade gästgivaren.

Men nu försvann sväran hastigt i köket och mor kom till synes, het som ugnen hon lämnat. Hur i helsicke har kvinnan fått nys om greven, tänkte hon, är en så i barndomen att en pratar bredvid mun?

Valborg! ropade hon, gå upp i storstugan och lufta, om det ska vara. Rista bolstrarna och tag bort lavendeln. Bred ut lakana och täckena. Pröva om ugnen ryker in —

Vilken greve? frågade gästgivaren, tog några steg mot köket.

Häll vatten i kruset och torka ur faten och pottan, fortsatte mor i Sutare. Se efter att nattstoln är proper och brukbar.

Vilken greve? frågade gästgivaren.

Och mor i Sutare vände sig slutligen till sonen, hennes ansikte var rödflammigt, hennes hår stod på ända, hennes händer fäktade som ullkardor i luften.

Å jissesjisses e-mini, jissesjisses e — e — e, fräste hon. Vilken greve? Angår det dig? Vilken greve? Vilken greve? Står det i stadga att du ska fråga vilken greve? Vilken greve? Drag åt fanders!

Dörren smällde igen om henne; öppnades åter.

Vad står du där och grunnar efter? Tag fatt med plöjningen du, så tar jag fatt med mitt. Du behöver inte se'n en gång.

Gästgivarn stod, där han stod. Valborg gick förbi honom.

Har gästgivarn nyckeln? frågade hon. Han tog åt bakfickan, skakade på huvudet. Hon gick in i köket.

Gästgivarn stod där han stod. Hundflocken strök förbi honom, gjorde en lov kring husbond med slokande svansar, hängande öron, dolska, skygga ögon. En av de svarta valparna satte sig framför honom, lyfte högra framtassen och viftade till lek, öppnade käften, gäspade så att hela raden av små tandstumpar syntes. Och han steg fram, bugade, nosade betänksamt på husbonds toffel, slickade fundersamt på husbonds häl. Slog plötsligt framtassarna i marken och ranglade bort efter de andra.

Gästgivarn stod där han stod. Moln gled fram genom dalen, lågt, så att de rispades av storekens kala topp, vita tappar, vita kärvar, mjuka, vita bolstrar, stadigt drivna av en gryende nordan, höstens första. Bortom lagårdslängan råmade korna ängsligt och kände frosten. Skogen över klinten stod avlägsen i lätt rök. Tegarna hårdnade och grånade i den klara, kalla senhöstsolen.

Från stallet hördes en låt, som liknade råttpip, fast starkare. Det var Träskan, som stämde fiolen.

Och en ny flock drog förbi gästgivarn. Den kom om bryggkhusknuten, Basilius gick i spetsen. Tvärstannade då han varsnat husbond, stod och vägde med lyftad fot. Bakom honom stannade flickorna rad i rad, men Lill-Lars traskade fram till fadern.

Han ställde sig framför honom och iakttog honom noga från träskorna till slokhatten; han ställde sig därpå sida om sida med fadern och intog samvetsgrant samma ställning, fötterna något åtskilda, händerna på ryggen, huvudet framskjutet, långt mellan uppdragna, kutiga skuldror, pannan rynkad, blicken stelad i grubbel.

Så stodo de en god stund, far och son, den ene hög som en dörr, den andre liten som en vante, men stöpta i samma ställning och båda med stora, runda, tunga huvuden.

Slutligen sade gästgivarn:

Vad står du dennase, Lasse?

Vad står du dennase, Lasse? upprepade sonen.

Apar du efter far din? sade gästgivarn.

Apar du efter far din? upprepade sonen.

Tänka sig, att du ska vara så svår och illfundig, sade gästgivarn, log.

Tänka sig — började sonen, men orden voro för många och det sista för konstigt och att le förstod han icke.

Och gästgivarn lade handen på hans huvud, det kunde han icke apa, strök pilten varligt om nosen.

Gå till Träskan du och hör på speleverket, sade han, sköt honom varligt ifrån sig. Men i samma nu steg blodet åt huvudet, hastigt rusande och berusande som alltid sedan det jäst i tysthet. Han gick med korta, snabba, tysta steg bort till kökstrappan, drev näven i dörren, så att låskolven hoppade ur.

Barnen flydde som möss, sökte sig in i stallet, kröpo ned under källartak och vagnsbodsgolv.

Köksdörren flög upp.

Vad i jistine —

Men hon tvärtystnade, det ryckte till i ansiktet, som om det snuddats av slag. Hon stödde sig mot dörrposten.

Vad är det nu då — mumlade hon.

Jag går min väg, skrek han, jag går min väg, jag går min väg.

I stallet strök Träskan stråken över strängarna, stämde upp en menuett.

Vart går du då? frågade mor i Sutre.

Men han bara skrek:

Jag går min väg, jag går min väg, jag går min väg —

Och inne i köket snattrade sväran:

D'ä Stava, d'ä Stava, d'ä Stava — som kör'n ivä —

Moran tog sig åt bröstet. Det runda, rödlätta ansiktet vitnade och med blekheten kommo de sextio åren fram i rynkor och veck. Men ögonen tindrade som genomskinlig blåsten.

Nu lugnar han sig, Lasse, sade hon lågmält, nu lugnar han sig. Det är folk utom grinden.

Han bet ihop tänderna, men lemmarna krampade sig kring kvävda skrik. Och plötsligt sträckte han fram båda händerna, tog moderns förkläde, torkade sig i ansiktet, skavde och gned.

Vart ska du gå? upprepade mor i Sutre.

Han sade:

Jag går väl till ögårn. Där ska ändå plöjas.

Vill du ha matsäck med dig, eller ska jag skicka?

Det är bäst I skickar, för jag går genast. Men —

Moran inföll:

Ja, det blir töserna, som får gå med maten.

Han stirrade på henne ett ögonblick, vände sig bort.

I kan skicka Basse, om det passar bättre. Jag är väl inte en sån fähund. Eljest ville jag säga —

Hon sköt igen dörren, ty i köket kacklade sväran som en höna, stolt över ägget hon satt i världen:

D'ä Stava, d'ä Stava, d'ä Stava — som kör'n ivä —

Vad ville du säga?

Fönstret över frontespisen slogs upp, Valborg stack ut huvudet och ropade:

Det var sant, mor, strykarna bad om mera välling. Det är sex styckna.

Moran nickade. Gästgivarn sade:

Nej, jag ville ingenting säga. Jag undrar bara, vad det nu ska bli för elände i Sutre.

I jissine — började hon. Men han lyfte huvudet, såg henne rakt in i ögonen.

Det vet I så väl som jag, att när han kommer och vart han kommer så blir det elände. Vet I inte? Och en tycker, vi kunde haft nog av nu. Tycker en —

Han lomade av uppför stallbacken.

Nu tonade menuetten sirligt vek, och ut ur stallmörkret dansade en spenslig gossgestalt, händerna i sidorna, halsen lätt kråmad, hakan in. Det hörde till Träskens många konster och krumbukter att han skulle lära barnen dansa, där han drog fram. Basilius skulle han lära den svåra menuetten, som ingen annan kunde dansa.

Och han dansade fram över stallbackens skrovliga stenläggning, barbent, lättfotad, tunn och mjuk som ett litet kringdrivande strömoln, vit i ansiktet under ögonens mörka ringar, leende allvarligt, leende lycksaligt.

Ett, tu, tre, ett tu tre, räknade Träskan, steg över tröskeln, fiolen intryckt mellan hakan och axeln, till hälften dold under öronlockarna, armen bågad, fingrarna knäppande.

Ett, tu, tre. På tå! Knäna lätt böjda. Ett steg åt sidan. Ett tu tre, ett tu tre. Små steg, små steg! Halvt slag om. Nej, åt vänster. Damen till höger. Ett tu tre, ett tu tre.

Tösterna kröpo fram ur sina gömslen, Lasse kröp fram, ställde sig tätt intill Basse, händerna på ryggen. Moran log över hela ansiktet, trummade takten på magen. Valborg hängde i fönstret, Daniel i stalldörren, gjorde själv några steg, log och blinkade åt flickan. Svarta gestalter klängde sig upp ur diket, ålade kring grindstolpen, blekbruna ansikten stucko in mellan spjälorna.

Gästgivarn stannade och gapade.

Ett tu tre, räknade Träsken, skred långsamt fram efter gossen. Ett tu tre. Bjud handen! Bjud handen! Så ja! Ett tu tre. Och ett halvt slag runt, till vänster, till vänster. Ett tu tre. Och ett halvt slag till. Så ja. Ett tu tre.

Plötslig stannade han, tog fiolen från axeln, pekade med stråken på gästgivarn.

Vad nu? Har något hänt?

Lars den äldre skakade på huvudet, Lars den yngre skakade på huvudet. Basilius blundade, rynkade pannan, otålig över avbrottet.

Träsken upprepade; alltjämt pekande med stråken.

Har något hänt? Vad då, då?

Gästgivarn sade:

Jag går till ögårn.

Och han drog till med ett litet löje.

För det har hänt, att det ska plöjas. Det plär hända mest var höst.

Nå, sade Träsken, lade kinden till fiolen, förde stråken till strängarna. Men han besinnade sig, snappade stråken med vänstra handen och räckte Lars den högra.

Då säger jag tack och farväl, gästgivare. Vi ses igen i Västergylln om inte annat. Då hans högvördige domprosten i Skara viger Daniel och Valborg till det heliga äkta ståndet.

Kanske det, svarade Lars, tryckte hand och fortsatte sävligt sin väg bortåt laggårn.

Ett tu tre. Nu börjar vi igen. Ett tu tre. På tå.

Och Basilius höjde sig på tå, dansade fram mot grinden, barbent, lättfotad, tunn och mjuk som ett litet kringdrivande strömoln, vit i ansiktet under ögonens mörka ringar, leende allvarligt, leende lycksaligt.

I köket kacklade sväran:

— som kör'n ivä- — om kör'n ivä — som kör'n ivä —

Upp mot klinten gick Stor-Lars, plogen över axeln, följd av Blomman och Skällan.

Efter honom gick Lill-Lars, följd av två svarta valpar, över axeln bar han en gren, skapad ackurat som en plog.

Tidvis fick han det infallet att härma far. Eljest var han inte konstigare än andra barn.

Sex strykare kommo till, hopen vid grinden fördubblades. När Träsken såg så mycket folk, funderade han på att slå upp kramlådan, men besinnade sig i rättan tid. Det var fattigt folk och osäkert folk, dålig marknad med ett ord, dåligt, dåligt. Emellertid stoppade han fiolen under armen och gick bort till stängslet. Pekande med stråken ställde han frågor än till den ene, än till den andre, myndig och allvarlig som en präst på husförhör.

Det bekräftades, att karlarna voro timmerhuggare från Hoby och Frönsan. Bruksförvaltarn på Hoby hade lejt dem till avverkning för egen och Frönsagrevens räkning. I slutet av april började avverkningen med femtiosju man, i medio av maj tillkommo ytterligare vid pass trettio man, andra veckan i juni medförde sista avlöningen jämte löfte om ökad dagspenning. Från medio av juli fingo de föda sig själva i skogarna efter råd och lägenhet. I augusti började sjukdomarna, frossa, sommarsjuka, tarmvred, skörbjugg stoppade några i jorden. Andra gåvo sig av godvilligt, åter andra gingo till Hoby

och krävde, träffade endast bokhållarn, som förnyade löftena. September kom med mörker, regn och kalla nätter. Ett tjog och en ströko med, jordades i två vänner av Raslingeprästen, som tröstade, predikade, gav av sina knappa förråd och utdelade nattvarden under bar himmel. Det sades, att han kuskat efter bruksförvaltarn i tre veckor, orsakande två mässfall. Frönsagreven vistades i Stockholm. Och nu var det oktober.

Hur många är ni nu? frågade Träskan.

Mellan trettio och fyrtio, men ovisst hur många, som kunde taga sig ner ur skogarna. Det var väl de, som fastnat.

Fastnat? sporde Träskan.

Raggen log illmarigt och böt blickar med kamraterna.

Ja, svarade han, det händer när det blir för lessamt att en liksom fastnar i ändan på något rep eller annat rackartyg. Sen var det inte gott att komma loss, förstås.

Karlarna smågrinade i skäggen, men Halten jämrade:

Det är så lejt i skoarna!

Dåligt, mumlade Träskan, dåligt, dåligt. Och vart ska I nu gå?

Raggen betänkte sig, sade:

Vi går väl omkring lite tills vi träffar'n, bruksförvaltarn. Eller Frönsagreven.

Träskan sade:

Har I fått mat? Jag ska säga till moran. Tänker I övernatta i Sutre?

Raggen svarade, dragande på orden:

Vi hade tänkt det. För samlings skull. Men som det nu låter. Bortifrån. Så tör det vara bäst en knallar vidare —

En tvär och trumpen bifallsnick gick långsamt laget runt.

Varföre då, då? sporde Träskan.

Raggen svarade:

De säger, att kolran kommit till Frönsan.

Kolran? upprepade Träskan.

De säger så, sade Raggen.

Och den trumpna bifallsnicken gick åter laget runt. Träskan knäppte långrocken från hakan ned till knäna, lade händerna med fiol och stråke på ryggen. Han hade fått kolraskräcken anno 49, då han for med en finnskuta till Gävle, kolran ombord.

Det är lögn, sade han. Kolran? Inte! Hon finns inte i landet. Det har I fått om bakfoten. Jag kommer själv från Frönsan. Kolran? Inte! Vem har sagt det?

Raggen pekade på en av de sist anlända, en bredskuldrad med runt, fromt ansikte, den ende fetlagde i församlingen. Han sade:

Jag säger det inte för bestämt. Men jag slår ihop och gissar —

Vad är du för en djävul, som gissar! skrek Träskan, plötsligt eldröd kring ögonen. Vem i helskotta har bett dig gissa, drummel?

Mannen blinkade förläget, sade:

Ingen för den del. Men jag mötte sockens kolrakärri i backen sør om forsen. Inte vet jag om det var någon i'n. För jag frågte inte utan gick av vägen. Men nog var det kolrakärrian. Jag har sett den förr, det året hon var som värst.

Valborg! skrek Träskan, snurrade runt, så att öronlockarna stodo rakt ut från huvudet. Var är

Valborg? Valborg och Daniel! Spänn för båda två! Märren! Vi åker på fläcken! Valborg! Valborg och Daniel.

Töserna drogo sig baklänges inom grinden, baklänges mot köket. Basilius stod kvar. Raggen sade:

Han har visst skräcken riktigt, Träsken.

Såå? sade Träsken, stillnade av. Har jag skräcken?

Och han fortsatte:

Varföre då, då? Varföre illfänas? Står icke våra liv i Herrens hand, nu och alltid?

Det gör de, inföll Raggen, men kommer hon bland oss, så tar hon rubb och stubb. Såna som vi är tillvridna och hungersjuka —

Men Träsken skådade i fjärran.

Nu ska I höra, sade han. Det var anno 49. Jag seglade från Vasa till Gävle. Med en skuta. Om natten insjuknade kojkamraten, kastade upp. Det är kolran, skreks, det är kolran. Alle man rusade upp på däck, lämnande den sjuke ensam. Jag med. Men när jag kom upp i månskenet — för det var en stilla och månklar natt — ingav Herren mig en tanke. Jag tänkte: Det här är kanske din stund att amortera en smula på förlagslånet. Det föll mig in att månen kunde vara den Allsmäktiges indrivare. Så jag gick ned igen. Litet förmådde jag uträtta, men jag hjälpte honom med ett och annat. Och så tog jag fram fiolen, mest för att muntra mig själv en smula. För det var otäckt därnere, det var hemskt som han stönade och skrek. Han var så rädd, si. Och jag spelade. Inte psalmer som en kunde tycka utan danslåtar. När krampen kom, ropade han att jag skulle sluta. Men jag kunde inte, den gjorde mig så munter, musiken, att jag tyckte det var en välgärning både för honom och mig. Och jag kunde granneligt se, att krampen lättade, då jag spelade en trestegsmasurka. Det hjälpte inte i alla fall, han dog. Men jag gick upp på däck och spelade för manskapet. Och de dansade som tosingar ända tills karantänbåten kom och tog oss. Då flöt bloden kring läpparna mina, för jag hade klent bröst. Men kolran slapp jag och inte heller någon av besättningen fick den —

Det var märkligt, sade Raggen. Men Träsken stirrade på honom med stora, stela, stränga ögon, sade:

Varföre då, då? Varföre märkligt? Skräcken är det värsta. Den tar en i magen och slår en i backen och sen är det gjort. Men dansar man och håller sig munter —

Och han lade fiolen till kinden.

Det var den här, jag spelte.

Han spelade några takter, vände sig om och ropade:

Valborg! Valborg!

Hon stack ut huvudet genom fönstret.

Valborg! ropade Träsken, alltjämt spelande och smällande takten med hälen. Gör dig i ordning. Vi ska åka, genast. Säg åt moran, att vi ska åka. Var är Daniel?

Han är här, sade Valborg, lämnade plats för pojken.

Och Träsken spelade och sade:

Daniel. Det är kolra vid Frönsan. Sägs. Vi ska åka, genast. Följer du med?

Kolra vid Frönsan, upprepade Daniel, skakade på huvudet.

Och Träsken spelade och stampade och skrek:

Är du lomhörd, pojk? Kolran är vid Frönsan. Kolrakärran är sedd sør om forsen. Jag åker inte i sällskap med kolran —

Men mannen med det fromma ansiktet sade:

Då får han skynda sig, Träsken. För nu kommer hon i backen.

Långsamt rullade över backens krön en kärra med svart huv Träsken fällde fiolen. Takten stampade han alltjämt med hälen.

Karlarna reste sig en efter en, kröpo upp ur diket, lommade sävligt knäande bort över rågstubben, bort från vägen. Träsken vek steg för steg upp mot stallet. Kärran närmade sig i sakta mak. Gnissel av osmört hjul hördes med jämna mellantider. Eljest var det ett ögonblick tyst i Sutre.

Så började töserna gråta, skreko:

Mor! Mor!

Och då mor i Sutre kom ut på trappan, sprungo de emot henne, ropande:

Kolran kommer i Stenby backe!

Å, håken heller! sade mor i Sutre, steg nedför trappan. Hon höll handen över ögonen, såg upp mot vägen. Efter en stund sade hon:

Det är socknekärran. Det är det. Det är kolrakärran. Vad kan det vara för en stackare? Han ska väl jordas i Raslinge.

Öppna grindarna, ropade hon till Basilius, som ensam stod kvar ute på vägen, öppna grindarna på vid gavel, så att hon inte behöver stanna. Den gästen kan en vägra rum efter stadgan. Vad står han och trampar efter, Träsken? Inte hoppar hon ur kärran på genomfarten. Tro, vem de ha fått till körsven? Stäng fönstret dennasse, Valborg. Det är väl skogsstrykarna, som fört henne med sig. In med er, ungar, gå in till mor i köket. Stäng stalldörrn om sig, Träsken, så slipper han knip i magen. Det blir att ge besk över lag. Hur många strykare sa hon att det var? Nå, det ger sig. Så beskedligt och gnavet hon kör, kommer inte till kyrkan före kvällen. Det blir tyst begravning. Gud fröjde själen. Amen. Inte kan en tro att hon kastar sig på korna i förbifarten? Nej, det har en aldrig hört. Tänka sig! Ja, det är det usla med löst och fattigt folk att de dra sjukdomar efter sig.

Basse, ropade hon från kökstrappan. Gå in i stallet till Träsken. För nu lägger jag haspen på. Så må hon i Guds namn se sig om efter Sutrefolket.

Men Basilius stannade på vägen, fångad av kärrans åsyn. Hon körde så långsamt, hon gnisslade så synnerligt. Det kom med jämna mellanslag som när en sjuk jämrar sig på det yttersta. Men det var inte jämmer i låten, det var mera som en skarp, klar, utdragen vissling. En vissling, som när gladan seglar lik ett svart flarn högt uppe i himmelskupan.

Kärran var svart, kistan eller huven var svart, hästen var svart. En gammal svart häst, gammal som vita Jacobina men tung med tjugu vintrars snötyngd i hovarna. Nosen hängde mot jorden.

Och körsvennen var svart. Han var svept i en svart kappa, svarta vantar på händerna, en svart slokhatt nedtryckt på huvudet. Han hade icke något ansikte. Det vita som skulle blänka mellan hattbrättet och kappkragen fanns icke. Det var svart.

Det är kolran själv, tänkte Basilius. Det är döden.

Han mindes fuller väl vad moran förtalt om farsoten. Att körsvennen för att skydda sig måste binda ett kläde för ansiktet, genomdränkt med starka mixturer. Det mindes han; men han tänkte:

Som han ser ut! Inte är det en människa. Det är döden.

Han bytte fot, lade huvudet på sned, halvslöt ögonen. Och leendet, strykleendet, som mor i Sutre aldrig kunde se utan undran, smög sig fram mellan de smala, blodfattiga läpparna.

Basilius förstod alltsammans, han förstod vad gästgivarn och mormor talat om, han förstod, vem det var de väntade, han förstod varför Valborg tagit fram de vita lakanen och han förstod varför de lämnat honom ensam och befallt honom att öppna grindarna på vid gavel.

Äntligen hade de tröttnat, äntligen hade de grålat slut om Stavas pojke, äntligen hade gästgivarn och sväran fått sin vilje igenom, äntligen hade mormor tröttnat att försvara honom.

Och så hade gästgivarn skickat efter Döden. Själv gått till ögårn för att slippa se. Träsken, den gode, hade låtit honom dansa en sista gång menuetten. Sedan gömt sig i stallet. Mormor hade fört honom ut på vägen, att det kunde ske stilla och omärkt utan skräck för de andra.

Jag är så lätt och liten, tänkte Basilius, han lyfter mig i rocken och stoppar mig i huven. Vad är det sedan? Är jag död sedan? Kommer Valborg ut med de vita lakanen och sveper mig?

Långsamt nalkades kärran, var nu så nära att han kunde höra hästens tunga flåsningar. Mitt i en utdragen vissling stannade den. En röst, dov under klädet, sporde:

Vem är du?

Basilius formade sitt namn med läpparna. Kärran sattes i gång, stannade åter. Körsvennen lutade sig ned över gossen.

Vem är du?

Han svarade: Basilius.

Då är du den jag söker, sade körsvennen, sträckte sin svarta hand efter gossen. Och Basilius kände sig långsamt lyftas och åter sätts ned, grensle över huvu. Rösten sade:

Sitt stilla, gosse, och sitt lätt. Väck icke dem som sover.

Basilius satt stilla med hängande armar, huvudet bakåtböjt, det vita lilla ansiktet solbelyst, leende, med slutna ögon.

Kärran rullade sakta, sakta, visslingen ljöd icke längre så skarp, dämpades för varje varv, tystnade. Kärran rullade sakta som om den befarit en bräcklig bro. Stannade.

Basilius kände en arm omkring sitt liv, lyftes, sjönk sakta. Han knep ihop ögonen, ville icke se.

Men rösten sade:

Varför blundar du, Basilius?

Han slog upp ögonen, han såg först huvu och den svarta hästen, han såg sedan gästgivargårdens stortrappa, vita dörren, fönstret, lakanen, Valborgs bleka ansikte. Och han såg ett annat ansikte tätt bredvid sitt, ett par stora, blå, glittrande ögon. Den svarta masken hade fallit.

Är du rädd? frågade körsvennen. Han satte ned gossen på marken, lade sin hand på huvu.

Basilius, sade han, håller du av någon så att du för hans skull kunde ligga fyra långa timmar i svarta kistan?

Han grep med båda händer i huvu handtag, lyfte den försiktigt rakt upp, lyfte den högre, höll den över sitt huvud, kastade den handlöst bakom sig.

Och han tog åter gossen på armen.

Basilius såg en vit bädd beströdd med vita blommor. I bädden vilade en mörkögd, svarthårig flicka. Hon lyfte händerna som för att taga honom och sluta honom i sin famn. Och Basilius sträckte fram sina händer. Han var icke längre rädd, ej heller bedrövad. Flickan tycktes honom vackrare än Valborg, som var den vackraste han visste. Och det kunde icke vara svårt att ligga hos henne i kistan.

Men körsvennen släppte honom, så hastigt och handfallet att han föll med ansiktet mot marken och blev liggande en stund. Då han åter reste sig, höll den blåögde körsvennen den vita, mörkögda flickan i famn. Sade:

Anmäl, Basilius, anmäl för mor i Sutare, att gården fått gäster.

Varligt ställde han henne framför sig, kysste hennes panna, kysste hennes skuldra, kysste hennes hand.

Anmäl, Basilius, att grevinnan Ruth —

Han tryckte henne plötsligt intill sig.

— furstinnan av den Blodröda Stjärnan, drottning av Svarta Nätter täckes taga in i Sutare.

Han skrattade gällt, klart och skarpt som kärrans visslande gnissel, släckte sitt skratt i hennes hår.

Och han vände sig åter till Basilius, rörde lätt vid hans axel. Tillade:

Jämte dess ödmjuka slav, Karl Ludvig Arnfelt.

Frönsagreven stod på stora trappan, ensam, ropade på Träskan. Svarta kappan hade han kastat och blottat en mörk frack med facetterade stålknappar, knäbyxor, sidenstrumpor, lackskor. I den dräkten såg han ut som en spenslig yngling, men det starkt grånade håret vittnade om åldern. Då Träskan icke

lät höra av sig, lyfte greven sitt ansikte mot höstsolen, slöt ögonen och log. De glattrakade kinderna hade en ungdomlig färg, konstlad eller ej.

Valborg smög sig om husknuten, störtade andlös in i köket där gumman flängde mellan spis och skåp.

Mor, flämtade Valborg, han vill ha mat.

Å håken! sade mor i Sutre. Ja, jag tror't fullkomligt, jag tror't fullkomligt.

Hon torkade händerna på förklädet, lossade det från midjan, släppte ned kjolen, strök upp hårtestarna, öppnade skåpet och började pynta sig. Daniel kom in och Basilius. De ställde sig på var sin sida om mor i Sutre och betraktade henne med vördnad och undran. Hon trädde på sig ett stort blårandigt förkläde och över detta ett mindre svart av siden, hon fäste silverbroschen med salig gästgivarns hår under hakan, hon häktade i de gyllene öronringarna, hon satte på huvudet en mössa av svarta spetsar och högröda sidenband, en gåva av Träskan. Hon snöt sig i underkjolen och sade:

Inte för att jag vålar honom, men han är greve född —

Och hon steg ut på kökstrappan. Daniel och Valborg följde och mellan dem slingrade Basilius som en mask mellan stam och bark.

Mor i Sutre neg och sade:

Jag trodde fan själv kom med kolrakärran, men så var det greven. Bättre upp sa sotarn, fastna i spjället.

Greven vinkade och log.

Det fagnar mig, kära mor, det fagnar mig att vara en kär gäst i Sutre. Men var böveln håller kommerserådet hus?

Och han ropade:

Herr Träsk! Herr kommerseråd! För tusan, börsaristokratien har sina kapriser! Sticker han sig undan i stallet? Skall jag hämta honom? Eller hur länge skall en fattig fan till greve behöva supplicera —

Äntligen svarades ur stallmörkret:

Här är jag, herr greve. Jag kommer.

Och Träskan trädde motvilligt fram i staldörren, stannade på tröskeln, rak och stel, hatten i hand.

Fagnar mig, fagnar mig, sade greven, gjorde en lätt bugning. Ser han, min kära Träsk, det anskrämliga åkdonet där? Gott. Får jag då be herr kommerserådet ställa undan kärran i vagnslidret eller var han behagar? Den vanpryder vårt vackra Sutre. Eller hur, kära mor?

Jo, medgav gumman, näst rackarkärran och Frönsaekipaget finns det väl inte sämre åkdon.

Men Träskan sade:

Varföre då, då. Varföre jag? Får jag be herr greven be någon annan? Varföre icke be den ogudaktige lymmel, som åker omkring som ett spektakel i kolrakärran? Det är rätta tiden nu, herr greve, att lära lymmlar veta hut —

Frönsagreven sträckte på armarna, varvid ett sprött ljud lät förmoda att frackens sömmar voro bristfälliga. Han gäspade, blundade och log. Plötsligt tog han stortrappans sju steg i ett skutt, tvärstannade med spänstigt böjda knän lik en pojke som hoppat efter alla konstens regler. Rätade upp sig och sade:

Herr kommerseråd, lymmeln är som bekant jag. Dock far jag ej omkring som ett spektakel utan som en man, vars frihet är hotad. Därföre, herr Träsk, uppmanar jag honom hövligast att skaffa undan kärran, som eljest kan väcka misstankar.

Och om jag inte gör det? sporde Träskan, tuggade och blinkade. Om jag vägrar, herr greve? Hur går det då, då?

Då, svarade greven och sköt de alltför svarta ögonbrynen högt upp i pannan, då ser jag mig nödsakad att piska upp herr kommerserådet.

Det tror jag honom om, sade Träskan, för det har han gjort förr.

Det fagnar mig, det fagnar mig, log greven. Nå, hur blir det med kärnan?

Jo, det blir nog, mumlade Träskan, gav Daniel ett tecken. Pojken ramlade nedför trappan och inom tre röda minuter hade den dystra kärnan försvunnit i vagnslidrets mörker. Men greven ägnade den icke längre någon uppmärksamhet. Han sprang fram till mor i Sutre, tog henne i famn och svängde henne ned från kökstrappan.

I jistininejistineje — skrek gumman, yr i mössan. Greven smällde två kyssar på de äppleröda gumkinderna, sade:

Livet är kort, kära mor, men timmarna långa. Låt oss göra oss en riktigt glad dag. Min lilla grevinna sitter framför spegeln och skrattar åt sina vita små tänder. Vi äro fördöme mig så nygifta, att prästen inte hunnit läsa över oss. Men här i Sutre under ekarna tänker jag äta min bröllopsmiddag —

Här! skrek gumma. Tackar för äran, sa kärningen, lånte kungen sin särk. Men det går inte. För gästgivarn är inte hemma. Och röda gumsen gick vill i morse. Och här har varit strykare. Och Träskan och Valborg ska fara —

Men greven hörde inte på. Han fortsatte:

För mig går allting bakvänt. Vilket lär bero därpå att jag i mitt sjuttonde år sålde mig till fanen. Fick evig ungdom, mot löfte att aldrig begynna i rätter ända. Alltså började jag med bröllopsnatten, fortsätter med bröllopfesten och skall om Gud ger tålmod väl också höra prästen läsa en stump. I Stockholm. Apropå, min kära Träsk, jag behöver hans häst och hans kärna —

Min märr! skrek Träskan, ryggade med utbredda armar mot stalldörren. Greven lade sina händer på hans breda skuldror, log honom mitt upp i ansiktet, soligt, soligt, gav honom ett vänskapligt men kraftigt slag i nacken.

Jag vill göra min lilla grevinna en surpris. Och länsman! Men ingen brådska, kära vän. Först skall här ätas och drickas. Vad bjuds, kära mor? Ostkaka? Den skulle smaka förträffligt —

Mor i Sutre sade:

Jag tror't, herr greve, jag tror't fullkomligt. För jag känner honom. Smör ska han ha, och ägg ska han ha, och fetost ska han ha, och honung och vitsocker ska han ha, och kaffe ska han ha, och stek ska han ha, och dricka ska han ha. Och när det inte finns gudslånet kvar i Sutre, då klappar han mig i ryggen och snor mig om nosen med spetsduken sin. Men jag säger: betala. Säger jag. Betala, greven lilla, betala!

Betala? upprepade greven, spärrade upp ögonen. Vad hör jag? Betala! Skulle jag sakna kredit?

Men gumman fortfor i samma andedrag:

För jag känner'n! Ostkaka ska han ha, och russintårta ska han ha, och sockerkringlor ska han ha. Grenaljus i stakarna och silver på bordet och damastduk och glas och porslin. Men nu ska han höra upp, lilla greven, för nu ska jag säga honom ett gudsord. Vet han vad fan sa när han sålde svansen? Dalern i bordet, bonne, sa han. För han kände göken. Och det gör jag med. Jag känner honom, jag känner honom.

Genom köksdörren, som lämnats öppen, trängde plötsligt svärans smattrande stämma:

Ocken ska känn'en om int' I, som är halvvägs svärmor te'n.

Gumman stillnade plötsligt, strök magen platt under tunga händer, sade lågmält men tydligt:

Tand för tunga, dotter, tand för tunga.

Och det blev ett ögonblick tyst i Sutre.

Så började moran åter surra.

Nej, Träskan där kan han kujonera, eftersom han är karl, men mor i Sutre rider han lagom, lilla greven. Kommer han som en annan strykare och ber om ett mål mat, så ska han få. För snålare är inte kärningen. Men inte blir det ostkaka. Hysa honom ska jag, eftersom Stava bett för honom. Och mat ska han ha. Men inte slaktar jag kalven för hans skull, lilla greven —

Sedan hon det sagt, ryckte hon av sig helgdagsmössan, desslikes sidenförklädet, vecklade in mössan i förklädet, stoppade alltsammans under armen och återvände till sitt kök, slående dörren i lås.

Sade till sväran:

Nu håller du din leda mun. För här bränns.

Och flängde oförtrutet mellan spis och skåp.

Efter en stund kom Valborg, efter henne Daniel.

Vart ska I? frågade moran. Valborg svarade:

Daniel skulle hjälpa mig att lyfta ned kistan från vind.

Ska Träskan fara nu då?

Far ska köra för grevens till Raslinge. Så får de väl skjuts sör ut av prästen.

Det låter höra sig, sade mor i Sutre, flängde mellan spis och skåp. Pojken och flickan försvunno i vindeltrappans mörker; stegen knarrade jämmerligt under Daniels stövlar.

Sväran, som satt vid fönstret, snattrade:

Nu kör'n ut med kärra. Träskan kör ut med mätta!

Angår det dig? snäste gumman. Men plötsligt stack hon huvudet inom trappdörren, ropade:

Ska han inte ha någon mat då, token?

Maten får de väl hos prästen, trodde Valborg. Och Daniel rabblade en sockenramsa:

Vetja va prästen i Raslinge äter, sur sill i helg, i söcken ruttna potäter.

Äss, äss, äss! fräste gumman. Kvicker var så kvick att en såg aldrig annat än rumpan på'n.

Smällde igen dörren.

Sväran hängde vid fönstret, svept i gardinen så att endast nässpetsen och de oroligt flackande ögonen och munnen voro fria.

Si, si, si, si, si, vispade tungspetsen mellan tänderna, sisisi en sån lita e!

Ocken är liten? undrade mor i Sutre, ryggen vänd mot fönstret. Men sväran hörde henne icke, fortfor:

Sisisi, svart som ett kolstycke, grann som ett gulläpple. Sisisi, e sån lita e!

Ocken är liten? upprepade mor i Sutre. Och då hon icke fick svar, måste hon maka sig bort till fönstret. Hon såg Träskans kärra och Bina med det ryska klockspelet och Träskan själv i färd med att syna sele och don. Vidare såg hon den mörka flickan, som vilat i kolrakärran. Hon satt på kramlådan, nedhukad, med händerna knäppta om knäna och såg mycket liten ut. Mor i Sutre betraktade henne länge och uppmärksam. Slutligen sade hon:

Jäntan tör vara törstig efter att ha legat i den leda kärren timvis. Tag kruset och hämta dricka i källarn och bjud henne.

Och hon tog lerkruset från hyllan och räckte det åt sin svärdotter. Men sväran, som hade folkskräck, tryckte sig med utbredda armar platt mot väggen och vispade på:

Nä, nä, nä, nä, nä, int' ja' int', int' ja' int'.

Då går en själv, då, sade mor i Sutre. Hon gick mot dörren, vände, ställde sig framför spegelbiten i skåphörnet, strök tillbaka håret, satte mössan på hjässan, sidenförklädet på magen. Och när hon i spegeln varnade svärans blinkande ögon och flinande mun, sade hon:

En ska inte skämma gården och en ska inte skrämman ungen, så nu vet du det, grinolla.

I sakta mak vandrade hon ut ur sitt kök, fyllde i källaren kruset och gick långsamt och med blicken fäst på det rågade kärlet bort till kärren. Försiktigt lyfte hon kruset över kärren.

Lilla mamselln tör vara törstig, sade hon. Här är dricka.

Men flickan satt orörlig på Träskans kramlåda, händerna knäppta kring knäna, blicken oavlåtligt riktad mot storstugans fönster.

Smakar det inte? frågade mor i Sutre, väntade förgäves svar. Då blev gumman röd i synen och kruset

begynte skälva, så att skummet pöste över bräddarna.

Hon är väl döv då, mamselln, eller har hon fel på målföret?

Intet svar. Men Träskens huvud dök upp på andra sidan hästryggen.

Hon är utländska, mor, hon är utländska.

Det till, mumlade moran. Stackare den som är liten.

Hon ställde ifrån sig kruset och började undersöka flickans kläder, tummade tyget, strök det mot kinden, granskade underkjolarna, granskade kalsongerna, granskade strumpor och skor. Och hon sade till Träskan:

Vad jag kan se, är hon snygg och proper. Det hedrar mor hennes, så utländska hon är.

Snygg och proper, upprepade Träskan, rynkade pannan. Och han lyfte sin hand och pekade upp mot himlen.

Vad hjälper det människan att hon är snygg och proper, om hon tar skada till sin själ? Vore det min dotter, skulle jag gråta blod.

I jistineje! skrek gumman och for tillbaka. Vad är det nu med henne? Vad kollar hon efter?

Ty flickan hade sprungit upp, slagit ut armarna; ansiktet lyste, läpparna skälvde, ögonen glittrade.

På stortrappan stod Frönsagreven, famnen full med de vita blommorna. Mor i Sutre drog sig ännu ett stycke tillbaka.

Greven hoppade upp i kärran, han slog armen kring flickans liv och satte henne ned på kramlådan, han lade några blommor i hennes knä och fäste andra i hennes hår. Han satte sig på kärrkanten, böjde sig fram över flickan och viskade i hennes öra. Och hon skrattade.

Kör, ropade han till Träskan. Kör, herr kommerseråd, kör!

Men Träskan väntade på Valborg och kistan.

Mor i Sutre tog en vit blomma ur flickans knä, luktade på den, bet av en bit av stjälken, spottade ut den, sade:

Hör nu, lilla greven, flärd och sånt är han kunnig på, det syns. Men mamselln har väl mage hon som andra. Vad tänker han mätta den med?

Men Frönsagreven viskade med sin käresta och hörde alls inte på. Och gumman fortfor:

Hör han, vad jag säger, lilla greven? Han ska väl inte låta barnungen svälta till, så illa som hon råkat ut, stackare. Här kan hon till minstingen få vetebrod och smör med, om det ska vara och en slick mjölk —

Han vände sig emot henne och såg på henne med leende, tankspridd blick.

Tack, tack, kära mor, sade han. Stor tack. Min lilla grevinna är inte hungrig.

Jaså, mamselln är inte det? sade mor i Sutre. Hon stack händerna under förklädet, den breda, kraftiga hakan sjönk mot bröstet.

Efter en stund sade hon:

För en vill ju ogärna att folk ska fara hungriga från Sutre. Och vad betalningen anbelangar så bleve det väl bra med den.

Jovisst, mumlade greven. Stor tack, kära mor, stor tack.

Och han ropade otåligt:

Träskan! Var blir han av? Låt oss köra.

Jag ska skynda på honom, jag, sade mor i Sutre, lunkade långsamt bort till kökstrappan, vände och sade:

För vore det så att lilla mamselln vore hungrig så tror jag mest jag har en ostkaka ståendes och en stek kunde jag väl alltid svänga till med.

Herr greven sprang ur kÄrran, han vinkade vänligt Åt gumman och sade:

Gott, jag stannar. Jag År inte nödbedd och min lilla grevinna skulle inte vilja sÅra en hederlig gumma, som bjuder vad hon förmÅr. SÅg Åt TrÅsken att han spÅnner frÅn för en timme eller tvÅ. Duka i stora salen och tÅnd ljus. Det mörknar. Försumma ingenting, min kÅra gumma, gör sÅ gott hon kan. Och lÅt det gÅ fort! Jag År hungrig som en varg. PÅ Frönsafors fanns förbanne mig intet. Min lilla grevinna har glömt, hur lagad mat smakar.

Det ante mig, mumlade mor i Sutre. Stackare den, som År liten.

Hon rullade hastigt uppför trappan. I köksdörren vände hon sig om, neg djupt och sade:

Ja, dÅ fÅr en tacka herr greven sÅ mycket, sÅ mycket att han håller till godo i Sutre.

FÅgnar mig, fÅgnar mig, svarade Frönsagreven.

Som en mörknande glöd låg solen pÅ askgrÅ himmel: storekens kala topp bildade ett ugnsgaller framför glöden. Och utför klinten drÅsade dimflockar, lade sig som grÅ askhögar över skogsbrynet.

Mor skickade barnen med mat till ögårn. Flickorna buro korgen, Lasse gick före. När han hunnit ett stycke bortom vedbacken, dÅr Daniel sprÅckte kubbar för stekugnen, tvÅrstannade han, spÅrrade stigen.

Vill du gÅ bara, skreko flickorna, stötte honom i stjärten med korgen. Men pojken stod sten stilla, huvudet sÅnkt, eftersinnande. Och flickorna sade sinsemellan:

Rör honom inte, för nu grunnar han. Rör honom inte, för dÅ grÅter han.

Och de frÅgade:

Vad grunnar du pÅ, Lasse?

Men pojken kröp dem under armarna och satte i vÅg tillbaka till Daniel, drog honom i spÅnntampen.

Vad År det om? frÅgade Daniel, fick inte svar. Har du haft sönder kÅpphÅsten?

Nej, den stod i stallet och Åt.

Vad År det om dÅ? upprepade Daniel. Pojken lyfte långsamt och betÅnksamt sin becksvarta tass — pekade mot skogsbrynet.

Dennasse År di, sade han. Allihopa.

Vilka? undrade Daniel, fÅllde yxan. Han sÅg mot skogsbrynet och upptÅckte en svart flÅck, som tycktes orörlig. Han sade:

Det År vÅl strykarna, som lÅgrat sig.

Allihopa, upprepade pojken. Och efter en stund sade han:

Ska de ha kvÅllsvard, de med?

Det kan vÅl hÅnda, svarade Daniel. Mor fÅr vÅl stoppa dig i ugnen, om flÅsket tryter.

Pojken sprang i kapp flickorna.

Di ska ha mat, di med, flÅmtade han. Sade ingenting vidare förrÅn de hunnit fram till ÅkerglÅntan vid ögårn. GÅstgivarn var långt ute pÅ Åkern, gick sin sega gÅng fÅra upp och fÅra ned. Sent omsider kom han fram till barnen, som slagit sig ned i grÅset runt korgen. Flickorna lyfte av locket. GÅstgivarn tog bröd och sovel, skar det och gav först barnen, sedan sig sjÅlv. Men pojken tog inte emot.

Hemmase har di bÅttre, sade han.

GÅstgivarn log.

För hemmase har di stek, upplyste pojken, för hemmase har di frÅmmat i storstugan.

Och gÅstgivarn nickade, lÅt maten tysta mun. När korgen var lÅns, lade han pÅ locket, sade:

Ska I gÅ hem nu?

De reste sig, flickorna togo korgen. Lasse dröjde en stund, sade:

Det blir väl inte mycket över sen, inte?

Sen? upprepade gästgivarn.

Ja, sen, sade pojken, sen de ätit sig mätta allihopa?

Gästgivarn drog honom varligt i örat.

Det tör väl tyta för dig, fast du är stor om magen.

Han återvände till plogen och barnen återvände hem. Då de kommo till stupet, där stigen löper utför klinten, kunde de rätt tydligt skönja hela hopen strykare. Flickorna räknade till över tjugu.

Senare, då ljusen tändes i Sutre, kommo strykarna närmre, lägrade sig slutligen vid grindstolpen. Därifrån sågo de faten bäras till storstugan. De sågo Träskan bära stekfatet på sina tio fingertoppar, de sågo moran rulla omkring med ostkakan, de sågo Valborg med brickan full av såsskålar och gräddsnipor och syltskålar, sist sågo de Basilius bärande i båda händer en förläggarslev av silver. Då smet Raggen inom stängslet och hejdade pojken.

Vem har I i storstugan? frågade han.

Det visste inte Basilius eller skämdes att säga.

Basilius! ropade mor genom fönstret, var blir du med slevan?

Men Raggen höll honom kvar.

Har du inte mål i mun, kytte? Vart tog kolrakärran vägen?

Basilius svarade:

Kärran står i lidret. Och hon, som låg i, sitter vid bordet i storstugan.

Raggen släppte sitt tag.

Det var lett, sade han. Men när pojken ville gå förbi högg han honom ännu en gång i axeln, sade:

Det var en flicka här i jonse som lovte oss mera välling.

Jag ska minna henne om'et, sade Basilius, slingrade sig lös. Raggen återvände till grinden, slog sig ned i diket bland kamraterna.

Han sade:

Änten är det den håle eller är det han.

Och han tillade:

Vi väntar väl, får vi se.

Karlarna suckade.

I köket väsnades sväran. Hon tålde inte den starka hettan från stekugnen, och matoset steg henne åt huvudet. Med armarna korsade och hårt tryckta in under bröstet lankade hon osaligt av och an, kastade med huvudet än åt höger, än åt vänster, än framåt, än bakåt som om hon varit flugstungen.

Daniel satt i fönstret, täljde nya selpinnar åt Träskan.

Basilius slank ut och in.

Ässässässäss, hackade sväran fram mellan tänderna. Krus och krumbukter, krus och krumbukter. Hela Sutre tar hon ned. För en fattig greve som inte kan betala. Ässässäss. Men det är välan rart att han är far till Stavas unge, he? Ska du int' skaff dig en unge, du me'? Danjel? Så blir du bjun på kalas i Sutre. Danjel? Så bli du bjun på kalas i Sutre. Danjel? Du har ju e flicka, du. Skaff dig en unge! Danjel?

Håll käften, sade Daniel, täljde.

Och hon fortfor:

Jag ska bära Larsens ungar, men int' har jag nå't att säg', nenenene. Utan gamlan ska råda. Och vad heller som är så finns det inte högfärdigare folk än gästgivarns i Sutre. Det är känt. För är det bara ett

as till greve, så biter de huvu av skam. Men när gästgivarn var hos mig så skreks det genom sju socknar: Sicket älande! För jag var torparedotter, si! Men inte ba ja'n, och inte truga ja'n. Utan tvärtom. För jag hade väl en annan i hågen. Och han var just ackurat lik Danjel, var han. Ja, de va'n. Ackurat lik Danjel, va'n.

Håll käften, upprepade Daniel.

Men sväran fortfor:

För den jag hade kär, han lämnade mig allena och gick med en annan. Och si, jag var allena om natten. Och då kom gästgivarn —

Ja, det har en hört, sa Daniel, täljde.

Sväran tystnade, smällde med käkarna som en gädda. Det var henne svåra emot att ord och tankar och hemligheter skulle rinna henne ur munnen, helst då Daniel hörde. Men tidtals var det omöjligt att tuga. Nu teg hon emellertid en god stund, tills olyckan ville, att Basilius stötte hennes nakna hæl med sin tå. Då föll hon över honom med hugg och slag och en ström av onda ord. Daniel gick emellan.

Vad du är elak i dag, sade han.

Hon skrek:

I dag sker här en olycka.

Ja, om du inte styr dig, sade Daniel. Han gick tillbaka till fönstret för att sluta selpinnarna innan mörkret föll. Sväran var efter honom. Hon strök i luften med handen, men rörde honom icke.

Plötsligt sade hon i förändrad, allvarlig men mild ton:

Danjel ska se sig för att han inte gör det som orätt är. Jag ser nog, hur han springer efter flickan, men han ska lämna henne i fred, tills prästen har sagt sitt. En vet inte, vad synd är förrän en känt på eftersmaken. Den svir ända ner i tårna.

Jaså, du har känt det, du, sade Daniel, makade sig åt sidan. Men hon fortfor i samma blida, allvarliga ton:

Jag håller räkning med allt syndigt som sker i Sutare. Och först är det moran, som ödslar med mat och dryck, när hon kommer i tagen. Eljest kan hon snåla. Men ska hon visa vad Sutare förmår, så väjer hon inte för något. Utan vad gud har gett henne, som ett pund att förvalta, det öser hon ut. Och det är högfärden. Och därför kan hon inte skämmas som hon borde för Stava. Eftersom det ändå var en greve. Och för det andra är det gästgivarn, som blivit så hatisk att han inte tål folk. Och för det tredje är det Anders, som super för det han inte fick den han ville. Och ho vet vad han gör för dåligheter på vägarna. Och för det fjärde är det Daniel, som lockas av köttet. Och för det femte är det Valborg som åbakar sig grundeligt för att locka honom —

Och för det sjätte är det den elaka tungan din, avbröt Daniel. För tvi vale en sådan!

Ja, sade sväran, det sjätte är min tunga. Men du ska inte skylla mig för henne. Ty all synd, som sker i Sutare, samlar sig i mitt huvud och går ut genom min mun på det att det må uppenbart varda. Ty innan eld föll över Sodom och Gomorra sände Gud sina änglar till Loth och han varnade staden. Och jag har satt fingret till bölden och sagt: Detta är det. Så länge I låten oäktingen gå här utan betalning och som äkta barn bland mina barn, så låder skam och synd vid eder. Ty det är av högfärd eftersom fadern är greve född. Men si, si, jag är född i en torparestuga och därför skreks det genom sju socknar. Och därför hatar I mig.

Dig? sade Daniel, satte borren till pinnen. Lik så väl kunde en hata den ilska kattan.

Ja, fortfor sväran, som en katta aktar I mig och inte mera. Fast jag är mor till gästgivarns barn och lagvigd. Men gamlan ska ha alla nycklarna. Och mig hatar I, därför att jag ser och hör all synd som sker. Uppenbart och i lönn. Och själv är jag så usel att en kvarnsten skall bindas kring min hals och ändå är jag bättre än någon av eder, undantagandes Danjel. Men jag vet, vem som lade besmanet över lagårdsdörren, då jag skulle mjölka —

Vad i helskotta, mumlade Daniel, släppte både borrh och pinne. Vad säger du? Ocke besman?

Men sväran slöt ögonen, nickade och log, så att tandstumparna glittrade i det röda köttet.

Jo, jo, jo, lille Danjel. För han hatar mig så att håret dråsar tussvis ur huvut på honom. Och om natten då han tror mig sovandes stiger han upp och kämpar med den onda anden. Och jag hör hur de ranglar

omkring i mörkret och välter stolar och bord. För den onde tål inte att jag sagt honom sanningen om Stava och annat. Utan han sticker kniven i hand på gästgivarn. Och jag hör, hur han slungar den i väggen. Och äss du inte tror mig, så kan jag visa dig skråmorna i väggen —

Daniel! ropades från gården. Det var Valborg. Daniel! Nu får du hjälpa mig med kistan igen. För det blir inte resa i afton. Far ska spela för grevens.

Säger du det om Lars? viskade Daniel. Säger du om Lars att han lägger besman över dörren?

Han hade blivit så blek, att hon i skymningen såg hans ansikte endast som en vit fläck med två svarta, glänsande kol.

Hon drog sig ifrån honom. Men efter ett ögonblick sade han lugnt och fogligt:

Det blir nog bäst du talar enskilt med prästen, när du ska kyrktagas. Nån ann kan väl inte vrida huvut rätt på dig.

Hon fräste till, kloade i luften, fick inte genast ord.

Så skrek hon:

Eller med länsman, du! Eller med länsman!

Ja, det kan ju inte skada, det heller, sade han, lämnade köket. Hon stod en stund och trampade på samma fläck, kastade sig av och an med kroppen som om hon haft plågor. Så rusade hon bort till fönstret, slog upp dragluckan och ropade:

Länsman ska till Sutare! Länsman! Länsman!

Skymningen var nu så pass tät, att hon endast otydligt kunde urskilja Daniels och Valborgs gestalter borta vid karran. Hon ville locka honom tillbaka, men visste inte, hur det skulle ske. Hon såg upp mot storstugan, vars fönsterrad glittrade festligt. Det ökade vreden. Hon skrek ännu en gång och gällare: Länsman!

Då hörde hon en röst viska:

Schy, schy, schy, tyst, tyst!

Hon förstod inte varifrån den kom. Hon vände sig om. I den öppna dörren urskilde hon en gestalt, men bara en liten tunn en. Det var Basilius. Hon gick bort till spisen, tände lyktan, lyste på pojken.

Var det du, som tysta på mig? frågade hon.

Han skakade på huvudet. Då började hon snattra som hon brukade:

Ska'n stå lyss vid dörra'? Otäcka unge!

Och åter i blid ton:

Ska du följa mig upp på vind?

Hon sträckte ut handen, men han drog sig hastigt tillbaka, ställde sig på ett ben på tröskeln, stödjande händerna mot dörrposterna.

Hon sade:

Jag är rädd att gå ensam. Kom med, ska du få av de granna vinteräpplena i kontoret.

Är det sant? frågade gossen.

Hon svarade högtidligt:

Så sant jag tror på min Frälsare.

De gingo hand i hand uppför vindeltrappan. Och hon slamrade på:

Inte är du rädd nå't för mig int'? Nenenene. Int'.

Nej, sade Basilius. Men hon kände, att den smala lilla handen började rycka och vrida sig i hennes. Så slöt hon sin hand så hårt att varje rörelse blev den lilla handen omöjlig. Och hon slöt den ännu hårdare och ju hårdare hon slöt den, desto behagligare kände hon sin makt över gossen. Men Basilius lät icke höra någon klagan och följde henne utan motstånd.

Då de kommit upp på vinden, drog hon honom med sig in bland bjälkarna vid takfästet. Hon satte sig på en bjälke, ställde gossen framför sig.

Du är väl int' nå't rädd nu heller? frågade hon. För du vet väl int' vad ont du har gjort mig?

Nej, svarade Basilius.

Hon sade:

Du har gjort det onda, att du satt split mellan mig och gästgivarn. För han tål inte att jag säger, vad du är för en. Och nu får en inte frid så länge du finns här.

Åter gjorde den lilla handen ett försök att komma lös. Det hindrades.

Hon sade:

Vet du hur det straffas att sätta split mellan äkta makar?

Nej, svarade Basilius.

Det straff's med att bli utkastad genom vindsfönstret.

Pojken ryckte till.

Då slår jag ihjäl mig! skrek han.

Hon sade:

Si, att du blev rädd. Nu känner du't, du me.

Hon reste sig och drog honom över vindsgolvet. Han stretade emot.

Vad strets du efter? Vill du inte ha äpplena, kanske?

Jo tack, svarade Basilius och följde henne lugnad till kontorsdörren. Hon ställde lyktan ifrån sig, lyfte av haspen, steg in och rafsade åt sig av äpplena, som lågo utbredda på golvet. Hela tiden höll hon gossen i hand. Hon stoppade hans fickor fulla med äpplen. Stängde därefter dörren och sade:

Nu ser di, att du gått på vind för att stjäla äpplen. Den illa gör, han illa far.

Jag har inget illa gjort, sade Basilius.

Hon svarade:

Nej, men det tror di, när di hittar dig i backen.

Hon lyste honom i ansiktet, men samtidigt tumlade han runt som en skjuten hare. Hon släppte lyktan, som slocknade.

Ässes, skrek hon, vad är du dum efter. Int' tänk' ja' gör' dig illa!

Hon böjde sig ned och lyfte upp den lilla kroppen. Den var inte tung, men den var så slankig att den oupphörligt ville glida ur hennes armar. Hon strövade omkring i mörkret, kunde icke finna trappan. Hon stötte sig, snubblade, slog huvudet mot takbjälkarna. En gång slog hon också gossens huvud i en bjälke. Då blev hon vild och började skrika:

Ässässäss, ska di nu säg att jag slår honom? Ässäss, det minsta en gör, ska en skällas för elak. Ässässäss, sku han int' känn' han me hur det känns? Ska det bara vara ja, det som går och hatas? Ässässäss, sån orätt di gör en, int' vill jag göra'n illa. Men bums si! För det var jag si!

Och hon började gråta, borrhade ansiktet in i den slankiga lilla kroppen och grät. Hon mindes varken tid eller rum eller orsak, bara grät. Och ibland skrek hon:

Int' vill jag göra'n illa.

Så blev hon ond.

Ska du int' vak' nu, elaka unge! skrek hon, skakade sin börda. Då hörde hon bakom sig en grov, myndig stämma:

Vad är det, som försiggår här?

Hon kippade efter andan, hon tyckte att någon slog henne i huvudet. Men skräcken gjorde henne

plötsligt så klarsynt, att hon upptäckte trappdörren. Strax där bredvid skymtade en stor, svart gestalt. Hon gick på yttersta tåspetsarna utan att vackla förbi den svarta gestalten och störtade med sin börda i famn utför trappan.

Köket var tomt, men lampan vid spisen brann. Hon lade Basilius på bordet, strök hans tinningar med ett vått kläde.

Nu vaknar du, befallde hon.

I trappan hördes tunga steg.

Nu vaknar du, upprepade hon. Gossen slog upp ögonen, blinkade, slöt dem åter. Men hon stack ett äpple i hans hand.

Nu äter du, befallde hon. Han släppte äpplet. Hon stack det åter i handen och förde till hans mun.

Nu äter du, upprepade hon. Och gossen började långsamt gnaga på äpplet.

Då hörde hon åter den grova stämman bakom sig:

Guds fred, gästgivarmor.

En storväxt bjässe till karl steg fram ur trappmörkret, steg fram till bordet, rörde försiktigt vid Basilius, som alltjämt långsamt och sömnigt gnagde på sitt äpple.

Vad är det med den här?

Sväran rasplade på:

Å, han var på vind och stal äpple och jag kom över'n så han blev lite skrämmd av sig —

Ingenting annat, sade mannen, slog sig makligt ned i fållbänken. Efter en stund frågade han:

Var det moran som ropte på länsman i jonse?

Ässässäss, fräste sväran. Det var på narri, kan han väl tänka.

Mannen i fållbänken skrattade godmodigt, sade:

Fan och länsman ska en aldrig ropa på narri. De stå bakom husknuten.

Han tog av sig rocken, vek ihop den till huvudkudde och sträckte ut sig i fållbänken.

Jag har åkt hela dan, så jag tar mig en lur. Väck mig när greven slutat att spisa. För vi ska ha sällskap till stan, han och jag.

Sade och somnade.

Sväran lyste honom i ansiktet, hon ryckte honom lätt i skägget för att pröva sömnen. Den var god och djup. Hon erinrade sig ett socknestäv om länsman i Stenshult:

Väck mig när vi kommer till häktet, sa länsman, gav tömmarna åt tjuven.

Det förnöjde henne att vara ensam i köket med karlen och gossen, som ingendera gick henne i vägen. Hon vankade beställsamt av och an, likväl utan att något beställa, tog endast en tugga mat här och där, var hon fann något. Det kurrade i strupen på henne, som när en katt spinner. Och hon började längta efter barnen.

Var har jag ungarna? mumlade hon. Var har jag de otäcka ungarna?

Hon gick ut på trappan och lockade med smeksamma ord och läten på Lasse och flickorna. Men barnen hängde vid storstugans vägg, lyssnade till Träskens fiol. Det gladdde henne, att barnen hade nöje.

Ja, det är sant, sant, sant, sade hon för sig själv och fnittrade. Det är sant att det är trevligt med den Träsken. Och med greven med fördenskull, med greven med. Det är sant, sant, sant att det är trevligt i Sutare. Någon gång si! Si! Si!

Men trevligast var det i halvmörka köket, där karlen sov och gossen låg stilla på bordet och gnagde på äpplet. Hon gick fram till bordet och slöt gossen helt i sin famn, kurrade och spann:

Gossen lill' — osse — osse — kosse — osse — gosse —

Hon ville kyssa honom, men huvudet var så litet och besynnerligt, det vita ansiktet blänkte fram och försvann i famnens mörker som mareld i en svart tjärn. Hon tryckte munnen in under hans öra, kysste och viskade:

Inte trodd' Basse jag ville göra'n illa? Inte? Inte? Inte?

Du ville dö mig, svarade gossen, lugnt och fastställande.

Tänk på länsman! viskade sväran. Ocken vet om han sover, filurn!

Och gossen sänkte rösten:

Först kom kärran. Och sen lockade I mig upp på vind. Och gästgivarn gick sin väg för att slippa och se. Och mormor och Träskan och Valborg och Daniel gick också undan. Så att du var ensam om det. Men när länsman kom blev du rädd, så att du bara knuffade mig.

Sväran lyssnade uppmärksamt, och lyssnande böjde hon sig långsamt framåt. Slutligen rätade hon med ett ryck upp sig, sade lugnt och allvarligt:

Det är un'litt vad du ser klart, som är liten. En ann bara anar sig till'et. En ann ser högfärden deras, men ser inte hur långt den går. För nog var det rätt uträknat. Och länsman hade de ställt i bakhåll. För meningen var att du skulle rulla utför vindsgluggen, så skulle jag rulla utför stupstocken. Och därför lämna gamlan mig allena i köket, som eljest inte. Och nu håller hon sig hos greven och Träskan, som kan vittna att hon inte var med. Utan att det var jag. Och så blev de av med oss båda två, som inte passar till högfärden deras. Att gästgivarläkten är den förnämsta, som bara tar hemmadöttrar, fast det kom en torparedoter med, som inte var riktigt. Men det här behåller vi för oss själva, du Basilius, så att de inte nosar, hur pass vi begripit. För då kommer det att regna besman som trindsnö i april. Och det från klar himmel. Så att du minns det, Basilius! Därpå beror liv och salighet. Så att du kommer ihåg det! Och inte sladdrar bredvid mun. Utan kommer ihåg det!

Basilius svarade ingenting, och sväran tillade:

Hav dig nu ned från bordet. Jag ska ställa fram vällingen åt ungarna.

Efter en stund upprepade hon:

Hav dig ned från bordet, sa jag.

Han fäktade med armarna i luften, och kroppen vred sig som en mask på bordet. Sväran stod sten stilla och stirrade på honom.

Lyft mig lite, bad han. Hon tog honom om livet och satte varligt ned honom. Men så snart hon släppte taget, sjönk han som en mjuk trasa ned under bordet.

Hon böjde sig över honom.

Vad är det med dig? Gör du det med flit?

Han svarade icke, men hon såg hur han ansträngde sig, hur han tog tag om bordsbenet för att hala sig upp.

Och svetten började lacka från hennes hals och nacke och panna. Hon frågade:

Har du inte styrsel i bena?

Han svarade dröjande, med dåsig klagande ton:

Jag känner dem inte.

Ja, ja, ja ackurat, viskade sväran. Du har blivit som Petter vid kyrkan. Du har blivit lam i bena. Det fick du, för du blev rädd, din stolle. Vad skulle du bli rädd för? Nu är du lam, så blir det jag, som får skulden. Tänka sig, vad du är elak, unge!

Finns det ingen bot, då? undrade pojken.

Sväran betänkte sig. Inte fanns det bot för lamhet, men det vågade hon icke tillstå. Hon sade:

Jo, jo, jo, visst finns det. Var bara tyst. Jag ska tala med Danjel. Han är bra, han. Danjel ska hjälpa dig. Var bara tyst, så du inte väcker länsman. För då så! Sitt ackurat stilla, så ska jag hämta Danjel.

Hon plockade fram ett par äpplen ur kjortelsäcken.

Här har du äpplen och här har du lykta, så behöver du inte vara rädd. Bara du inte väcker länsman. Och äss han vaknar ändå, så sitter du bara här och leker med lykta och äpplen. Kom ihåg det. För därpå bero liv och salighet. Kom ihåg det!

Och lämnande gossen ensam med lyktan, äpplena och den sovande länsman, tassade hon hastigt ut på gården.

Det var nermörkt kring köksgaveln; ljuset från storstugans fönster trängde icke bortom ekarna. Inte heller syntes någon till vid stortrappan, varken barnen eller Daniel eller Valborg.

Hon ropade halvhögt:

Danjel! Danjel!

Träskens fiol hördes svagt, ingenting annat. Mumlande långa ramsor mellan hackande tänder trevade hon sig försiktigt fram över stallbackens stenar. Då hörde hon steg borta vid vagnslidret, steg och viskningar och ett sakta klirrande av järntenen som drogs ur dörrmärlan. Då slocknade hennes upphetsning. Hon erinrade sig strykarbandet, som hållit grindvakt hela dagen. Och hon sade:

Hör I, tjuvstrykar! Vad gör I här?

En röst svarade:

Vi skulle köra ut med kolrakärnan.

Och en annan röst frågade:

Vad har I för främmat i storstugan? Det lyser så grant.

Det är greven, svarade hon likgiltigt. Hon tänkte åter på sitt ärende, som var att finna Daniel. Men när hon nu vände för att gå upp till stallet, var det någon som grep henne i armen. Hon skrek till så att det ekade mellan gårdslängorna. Träskens fiol tystnade.

Hon kände något strävt mot kinden.

Tssyss, din tossa, hörde hon. Ska du kanske väcka gubben i köket? Jag vill bara veta, vem I har i storstugan. Är det Frönsagreven?

Hon snodde och vred sig för att komma loss.

Angår det dig, stryker? fråste hon.

Han svarade lugnt:

Det angår mig. Är det Frönsagreven?

Hon sade:

Det kan du veta! Vem annars skulle få stek och ostkaka av den snåla käringen? Fresta på och be vackert om en smula, får du se! För högfärden rider henne, så hon flåsar. Nu vet du det.

Hon slet sig lös och sprang in i stallet.

Danjel, Danjel lille, viskade hon. Kan du inte hjälp' mig? Äss, äss, äss. En blir så genom sig elak till slut, för allt en skylles för. Äss, äss, äss. Danjel lille. Kan du inte hjälp' mig, som är den ende som kan? Äss, äss, äss.

Från folkätten hördes en dov duns, som då en tung kropp faller mot något mjukt, och det hördes ett par skrällar som av järn, klackjärn mot trä, och det hördes ett halvkvävt skrik och en stönande suck.

Svåran lystrade till, hon stelnade i hela kroppen, armarna drogos bakut, fingrarna spretade, munnen gapade, tungan stack fram. Hon lyssnade, spejade, vädrade, forskade med alla sinnen.

Daniel, tänkte hon, Daniel och Valborg.

På tå och vilande vid varje steg smög hon sig in i spiltan bredvid kätten. Hon lyssnade vid väggen, vädrade, kände; men se ville hon icke. Hon hukade sig ned, stack handen om spiltgaveln, trevade i

kätten. Allt vad hon kände var halm och boss. Och vad hon hörde var fast obegripligt. Hon hörde en oändlig ramsa av de grövsta kötteder, de grymmaste svordomar framlallade med en beskedlig, gråtmild röst.

Icke Daniel.

Hon andades ut, blev sittande en stund på hasorna. Så reste hon sig upp, stack huvudet över spiltgaveln. Röda gumsen låg kullkastad på halmen, lutad över honom stod den halte ynglingen, strykaren, surrade gumsens ben med tjudret. Han varnade sväran och de stirrade en stund på varandra, lika slöa båda. Halten sade:

Han stängas den djä-djä-vuln.

Gör han? sade hon likgiltigt. Och frågade:

Danjel är inte här, inte?

Hon förklarade, vem Daniel var, beskrev noga och utförligt innan Halten förstod. Då flinade han.

Är det han, så är han väl på vind med den granna jäntan, di kallar Va-valborg.

Sväran ryckte till; men hon blev stående, hängande med armarna över spiltväggen. Halten, som slutat att binda gumsen, ställde sig snett emot henne, likaledes med armarna över spiltväggen. Han blinkade och grinade fånigt mot henne. Men hon var för trött att förargas. Och hon samlade krafter. Hon sade endast:

Jaså, han är det, ändå. När gick de upp på vind?

Det mindes han inte; det kunde ha varit nyss, det kunde ha varit en bra stund sen. Han hade hört flickan be Daniel följa sig upp på vinden. Sväran sade:

Vad grinar du åt? Det är fästfolk, så det angår dig inte.

Nehe, sade Halten, vände sig åter till gumsen.

Sväran frågade:

Vad ärnar du göra med gumsen? Det är gamlans. Den vill hon inte mista för livet.

Han svarade ingenting. Och hon frågade:

Tänker du slakta'n? Det är en fet en.

Han gav henne en skygg sidoblick, skakade på huvudet.

Han stång's den djä-djä-vuln, mumlade han.

Sväran sade helt lugnt:

Vad du gör, så kom ihåg, att jag ingenting har sett.

Och hon lämnade i sakta mak stallet, när hon gick över gården sade hon:

Nu kan inte Danjel hjälpa han heller. För nu är den synden begången. Äss, äss, äss, vad en nu ska bli genom sig elak.

Hon steg in i köket. Länsman satt i fållbänken, höll Basilius i sitt knä, gossen nästan dold i skägget. Länsman höll pojkens högra fot mellan tumme och pekfinger, ledade benet upp och ner, upp och ner. Hans stora, runda ansikte var ännu mera uppblåst och upphettat av förvåning och ansträngning.

Inte fan är du lam, sade han. Nu då? Hur känns det nu? Känner du inte att jag nyper dig i tån?

Sväran gick fram till länsman och lade sin hand på hans axel. Lugnt och stillsamt sade hon:

Ja, nu ser länsman, hur det går till i Sutre.

Går till? upprepade länsman, stirrade på pojken, stirrade på sväran. Går till, säger hon?

Hon sade:

Det är inte lönt att pröva med bena. Han är lam som Petter i kyrkbacken. Jag slog honom över ryggen

med besmanet, så han blev lam. Det var gamlan som hade mig till det.

Vad i helvete säger hon? mumlade länsman. Han satte gossen ifrån sig och reste sig, fyllande rummet från golv till tak med sin längd. Vad i tusan är det hon ljuger ihop?

Sväran sade:

Ska en skyllas för lögn, när en bekänner? Jag ska nog stå för mitt, men gamlan ska ha sitt. Kom det ihåg. För det var hon, och gästgivarn, som ville bli av med ungen. Fråga honom själv.

Mor — mor i Sutre? stammade länsman.

Då brusto dammar och fördämningar och svärans sladder sköljde över länsmans huvud, piskande och fräsande som skum kring hans stora, hängande öronlappar.

Sutre! Sutre! skrek hon. Sutra mig hit och sutra mig dit. Är det fint, det? Där di låter dottern bli slinka till en utfattig greve och föraktar en hederlig hustru, för det hon är född i torparstuga. Är det fint, det? Och skyller mig för att springa efter Danjel, som om jag tålde att se den uslingen. Är det fint, det? Och lägger besman på dörra när jag ska gå igenom. Och skyller mig för att stoppa åt far min, som om gubben fått en rutten rova sen jag blev gift med gästgivarn. Är det fint, det? Men han är torpare, si, si! Och västgötaknallens dotter håller di i huset för pengarna hennes. Och skickar Danjel på vind med henne, sen det blitt mörkt, för han är den ende i nästet, som inte har syndat. Jag håller räkningen, jag. Och jag vet, för han är den ende, som är helig och oskyldig. Men gå upp på vind, så får länsman se om jag ljuger. För nu är det gjort. Gå upp på vind och tag lyktan med sig. Det är straff på det och på anstiftarn är det ännu värre. Gå upp på vind, säger jag, så visst han är i kungens tjänst, han, tjocka åbäke.

Men utan att unna länsman den tid ett beslut å ämbetets vägnar kräver, ryckte hon till sig lyktan och rusade uppför vindeltrappan.

Nu blev vi i mörker, sade länsman. Och han satte sig åter i fällbänken bredvid gossen, klappade honom på huvudet.

Inte var det sant, vad hon sa om besmanet? frågade han.

Basilus svarade:

Nej, inte var det sant. Och inte var det sant om Valborg och Daniel heller, för di är inte på vind.

I detsamma hördes ett skrik, ett otäckt skrik.

Nu blev hon skrämnd, sade pojken.

Länsman reste sig:

För fan! Finns det inte ljus nånstans? Vem är på vind?

Det är gästgivarn, svarade pojken, han kom för en liten stund sen från ögårn.

Nå, gudskelov, muttrade länsman. Då får jag hjälp med greven, om det behövs.

Trappan begynte knaka och jämra. Länsman lyddes.

Vad håken gör gästgivarn däruppe så här dags?

Det vet jag inte, svarade Basilus. Tillade: Han trodde visst, han med, att Valborg var på vind.

Då greven och den svarta mamsellen slutat att äta, släpptes Träskan in. Ogärna såg han de bevis på svalg och dryckenskap, som storstugan lämnade, varför han ställde sig bakom en gardin, hartsade sin stråke, stämde sina strängar. Greven tog fram ett piphuvud av sjöskum, som visade en mörkhyad turks bistra drag; turbanen av svartnat silver. Mor i Sutre hämtade pipskaft från väggen, där tjoget hängde prydligt ordnade efter storlek. Mamsellen snappade till sig turken och tobakspungen och stoppade under många skälmerier den barske gubben. Men hela tiden var hon så tyst att icke ens hennes skratt hade ljud, endast vita tänder.

Greven sköt fram en stol åt mor i Sutre.

Sitt ned, goda gumma, att vi må resonera raisonablement. Sitt ned utan krus om jag får be.

Mor i Sutre makade sig tätt intill lilla mamsellen och liksom förut på gårdsplanen försjönk hon även nu i uppmärksamt betraktande. Snart svepte greven dem båda i hängande, blå, svagt vaggande slöjor. Rummet var, åtta brinnande ljus till trots, sänkt i halvmörker.

Vad tänker mor på? frågade greven.

Hon svarade:

Jag tänker på förr. Hon minner mig om Stava.

Greven sände ett moln mot taket.

Nå! Jag finner icke likheten frappant. Den ena en svart diamant. Den andra ett blont ax från Sutres åkrar. Variatio delectat.

Ax? Ax! muttrade gumman. Ja, nog har Stava blivit tröskad.

Högt sade hon:

Var har greven fått henne ifrån?

Jag har inte fått, jag har tagit. Jag fann henne i en butik där den lilla hade svårigheter med språket. Hon är tyska, brorsdotter till en köpman i Göteborg, men sänd till Stockholm för sin edukation. Alltså — den tog jag hand om. Vi följdes åt genom Humlegården och en legion skvallrande sparvar bevittnade våra löften. Ty det var vår den gången, kära mor, en vår som icke återkommer. Vädrets furste hade tagit bo i mitt bröst och fladdrade från min tunga. Vädrets furste, det är Satan. Det lärde mig prästen, när jag var barn. Fann bilden underlig då, men finner den förträfflig nu.

Han skrattade så att röken dansade i virvlar kring bordet, ljuslågorna krympte och blånade.

Mor i Sutre sade:

En ska inte tala om honom, sen det blivit mörkt.

Nej, medgav greven, knackade ut askan och knäppte bort mamsellens fingrar, som ivrigt sträcktes efter den hete turken.

Nej, men jag struntar i etiketten, förtrogen med den herren som jag är. Minns mor den befängda historien? När jag skrev mig till Satan? Ja, tänk att den icke glöms, det är dock trettio år sedan? Så mycket och varaktigt nöje kan en enda människas lidande bereda. Då jag vid sjutton års ålder förlorade min salig far och befann mig i ett ruinerat hus, gick jag, som i parentes sagt alltid lidit av sjuklig inbillning, till fars goda vänner och trogna grannar, begärde ödmjukt protektion. Det lyckades icke, som rimligt kunde vara. Vände mig då till Gud i bön efter min käre lärares recept. Resultatet lät vänta på sig, men utmätningsman lät icke vänta på sig. Då kom djävulen till mig en afton när jag satt framför fars gamla venetianska glas, som var djupt och mörkt som en brunn. Vinkade. Och jag följde honom ända ned till Raslinge kyrka. Rev ett stycke av min skjorta och präntade min anhållan om subvention. Mot övlig pant. Stack dokumentet i nyckelhålet, uppfyllande allan rättfärdighet. Men icke fanen utan kyrkovärden fann dokumentet, kallade mig inför rådet, där jag examinerades i den kristna tron. Och det måtte mina belackare tillstå, att Frönsapojkens kunskap om Herrens bud och löften var perfekt. Men glädjen var dock allmän och jag näpstes med allt det löje, som tillkommer en fantastisk tok. Med rätta. Ty även fanen bedrog mig.

Mor i Sutre sade:

Ja, det vet jag, att greven haft sitt. Men vad tänker han göra med flickan?

Han skrattade, räckte den svalnade turken åt lilla mamsellen, som kindpustade fula gubben, gjorde honom tysta men häftiga förebråelser. Greven sade:

Aux affaires, kära mor! Träskan vill väl fara och mörkret begynner bli stadigt nog för en flykting. Vad kostar kalaset?

Kalaset, mumlade gumman, kalaset —

Och i det hon vred sig om på stolen med en plötslig knyck och spände blicken i sin gäst:

Ska jag säga, vad det kostar? Det kostar, att han lämnar flickan här hos mig. När tider blir, får Träskan föra henne till Göteborg eller var hon hör hemma. Men greven lämnar henne här. Det kostar det.

Han tog ett ljus från bordet, han lyste ett ögonblick på flickans ansikte, stack så lågan in under turkens turban och snart svepte skyarna både greve och turk.

Ett förträffligt förslag, sade han. Men outförbart. Kära mor glömmer, att jag har länsman i hälarne. Än sitter han väl vid Frönsan och snarkar i min trasiga soffa. Men i morgon är han här. Då blir det han, som för min lilla grevinna hem.

Och vart tänker greven föra henne?

Sammastädes. I den lovlige avsikten att bjuda henne äktenskap, vilken grace familjen varken lär försmå eller förvägra. Sådan ställningen nu är. Parole d'honneur, det är min avsikt.

Jag tror't, sade mor i Sutre. Men då ska greven resa före och tala med släkten. Jag vet lite, jag, vad det blir för ståhej. Res före, greven, och jämna vägen —

Ännu en gång lyfte han ljuset och lyste på flickansiktet. Han tog en av de båda små händerna, som vilade fromt i knät, höll upp den.

Betrakta! sade han till mor i Sutre. Är den icke nätt med sina skära naglar, sina små gropar, sin gräddmjuka hud? Kanske något för rund och fingrarna en liten smula för korta. Om man vill vara très exigeant. Likafullt, så länge den här handen håller mig vid örat — just så här — är jag helt och hållet slav. Jag är lydig, jag är from. Jag inser, vad hederns bud kräver. Men skilj oss åt, kära mor! Nej, nej, nej! Vik hädan, frestare! Jag har ett grundfel, som står på Skaparens konto. Mitt minne är svagt. Jag skulle glömma henne. Parole d'honneur!

Henne? sade mor i Sutre, stillsamt. Henne? Henne också?

Men greven sprang upp och stående bakom stolen böjde han sig ned över flickan och viskade något, som kom henne att spritta till av glädje.

Och återvändande till mor i Sutre, sade han:

Tyvär. Tanken är hädisk för mitt hjärta, men dunkla hågkomster säga mig att så är. Jag skulle glömma henne. Om inte annat skulle jag glömma adressen.

Det är sant då, sade mor i Sutre, stillsamt och begrundande, det är sant då, att han inte har något samvete?

Han satte sig på bordet med ryggen vänd åt mamsellen.

Samvetet, kära mor, är en säck för goda gärningar såväl som onda. Vad man än stoppar i den, så tynger den till jorden och kommer oss att längta efter långa vilan. Men jag har enorrör för det stabila och rör mig helst en smula ledigt medan tider är. Sen hoppar jag rätt kvickt i gropen. Lämnom ämnet och till affärerna!

Tänkte väl det, muttrade gumman.

Men greven fortfor:

De Arnfeltska papperna äro i stigande, starkt stigande. Nå, det har de varit i hela min tid, vilket är fördelen av att begynna uselt. Förliden jul fick jag besök av en tjock karl, som titulerar sig bruksförvaltare. Och egendomligt nog är han son till den där kyrkvärden, så rätt betänkt är det kanske subsidierna, som börja inflyta. Han frågade, om jag ville skära guld med täljknivar. Vad skulle en fattig fan till greve svara? Mannen var mig obehaglig, men jag bad att få låna hans täljkniv. Då kom det fram, att täljkniven var yxor och guldets Frönsaskogen. Men nu hörde det till salig fars många imbecilla idéer att icke röra skogen. Varför jag, som just behövde lite motion, sparkade ut karlen. Genast kröp han in igen, lade tre tusen riksdaler banko på bordet, begärde revers. Det kunde jag honnettemang inte neka honom. Pengarna stoppade jag på mig och reste ofördröjligen till Stockholm för att ekipera, ty min dessous var ständigt bristfällig alltsedan jag rev min bästa skjorta vid Raslinge kyrka —

Och så tar vi en visa till, herr kommerseråd, ropade han åt Träskan. En visa till, så köra vi vidare.

Nå, i Stockholm träffade jag min lilla grevinna och allt annat glömdes. När pengarna tagit slut, reste vi tillbaka till Frönsan för att gnaga på ostkanter. Men vad finner jag? Min skog, salig fars ögonsten, Frönsaskogen, som i mansåldrar ruttnat på rot — kalhuggen!

Å håken, sade mor i Sutre.

Just det. Håken hade tagit skogen eller hans ombud, kyrkovärdssonen. I reversen lär nämligen ha

stått någonting om skogen. Vilket jag inte visste då, ty mannen var mig vidrig och jag gav mig inte tid att läsa genom dokumentet. Kalhugget! Där växte icke annat än ruskiga figurer, som krävde mig på mat och pengar. Mig! Vars skog de skövlat —

Det är väl strykarna, som hänger här kring knutarna, inföll moran. Jag får nog ge dem mat, jag —

Tre fakta, fortfor greven, äro nu klara som solen. För det första kan min salig far icke göra mig några berättigade förebråelser. Skogen är fälld, jag kan icke resa den. För det andra är timret sålt, vilket ett brev från bruksförvaltarn säger mig. För det tredje och som konklusion av dessa båda ligger någonstans i vida världen en förmögenhet och väntar på Karl Ludvig Arnfelt. Var, det vet jag icke. Och det är en bisak. Huvudsaken är, att de Arnfeltska papperna stiga oavbrutet. Det stabila är fatalt —

Som herr greven yttrade detta, hördes ett skrik från gården, ett gällt skrik. I sin glada upphetsning märkte han det icke, men lilla grevinnan eller mamsellen for upp från stolen och kastade sig intill honom. Träskan upphörde att spela, tryckte sin krumma örnäbb mot rutan och sökte förgäves upptäcka någonting i mörkret.

Det var väl ugglan, sade mor i Sutre.

Men lilla mamsellen hade av skrämseleln råkat i en skakande gråt, som ej stod att stilla. Och greven sade:

Kära Träsk, vi få unna min lilla grevinna ett par timmars sömn. Hon är trött. Vår resa blir försenad men det kan icke hjälpas.

Mor i Sutre reste sig för att ledsaga mamsellen till sovkammaren.

Samtidigt öppnades förstudörren och Daniel trädde in, i hack och häl följd av Valborg. Han strök av sig hatten, ögonen klippte mot ljuset. Valborg ställde sig tätt intill honom.

Det förtröt mor i Sutre, helst som greven var vittne till förtroligheten. Hon ropade:

Vad i jistini håller I hus? Var har I varit?

Daniel svarade:

Vi har stått i förstugan och hört på Träskan.

Har du inte annat att göra, du? fråste gumman.

Jo, sade Daniel, jag skulle gå till stallet för nattfodret. Men det är något underligt på gården. För strax som jag kom nedför trappan, stötte jag mot något skrangel. Och det var kolrakärran.

Kolrakärran? upprepade mor i Sutre. Ocken har kört ut med kolrakärran?

Daniel skakade på huvudet.

Någon av drängarna? föreslog greven.

Men Daniel sade:

Här finns ingen annan dräng än jag och bror Anders och han är borta. Och gästgivarn är vid ögårn. Så det har inte någon kört ut med kolrakärran.

Då har fanen varit framme igen, avgjorde greven. Han gick hastigt bort till Valborg, lade sin hand mycket lätt på hennes skuldra.

Lilla vännen kom särdeles lägligt. Tag min lilla grevinna vid handen, för henne in i sovkammaren, kläd av henne, lägg henne, sitt bredvid henne och håll henne i handen. Ty grevinnan är mycket mörkrädd. Vilket lilla vännen kanske också är.

Nej, inte är jag så värst rädd, sade Valborg. Hon böjde sig litet åt sidan, undgående den grevliga handen, som tycktes vilja snudda vid hennes kind. Hon gick fram till den svarta flickan, bjöd hand.

Kom då, sade hon.

Greven följde dem med ögonen och hans blick visade ett tydligt välbehag. När kammardörren stängts efter flickorna, utbrast han:

Alldeles förträffligt! Det ante mig, att Sutres ekar skulle bringa mig lycka än en gång. Min kära

Träsk, lilla grevinnan behöver en kammarpiga. Därtill förordnar och utnämner jag herr kommerserådets dotter.

Valborg? sade Träsk, spärrade upp ögonen. Nej, jag betackar mig ödmjukast. Jag har fem döttrar, herr greve, den ena hos domprosten i Skara —

Det är känt, avbröt greven, kommerserådets döttrar äro kända riket runt. Men för gammal vänskaps skull gör han mig nog till viljes. Eller skulle det vara så att han glömt vår gamla vänskap, herr kommerseråd?

Träsk öppnade munnen och slöt den åter. Han satte fiolen till kinden och lät den åter sjunka. Men greven fortfor:

Vår vänskaps tid, herr kommerseråd, då han förde säcktals med gammalt silver till Frönsan —

Det hade jag köpt! skrek Träsk. Ärligen, ärligen, ärligen.

Mor i Sutre sjönk ned på sin stol.

Men greven fortfor:

Naturligtvis. Men av vem? I alla händelser av många. Ty namnstämplor och vapen voro otaliga. Men vid Frönsan blevo de alla av ett fårahus, märktes alla med Arnfeltska namnet. Så jag tänker att mången samlare förundrat sig över den rikedom, som rått i gamla greve Arnfelts hus —

I jistini, jistini, kved gumman, vaggade av och an på stolen. Är det så han köper gårdar i Västergylln? Ijistini, jistini, det skulle Lars veta —

Än sen? sade greven. Vad begär man av ett kommerseråd i stigande och en greve i sjunkande? Allting gick ärligt till, om också inte honnett. Ja, kryp han bakom gardinen, kära Träsk, och stäm sina strängar. För mig är huvudsaken att få en passande kammarpiga åt lilla grevinnan.

Ja, men där blir han bet! skrek gumman, for upp från stolen. Vad Träsk gjort, det får han stoppa i en gammal tunna, lägga locket på. Men Valborg är för god att fara omkring med knallar och grevar. Hon stannar i Sutre, så sant hon ska bli min svärdotter —

Svärdotter? upprepade greven, pekade på Daniel.

Ja visst är det den usslingen. Och fast han inte är torr bak örat, ska jag nog bli karl att få bröllop på garn, om så gästgivarn ska stångas med både horn och klövar —

Aha, log greven. Jaså, gästgivarn är mot det? Nå, då tör det dröja.

Är det jag som har privilegierna? skrek gumman. Och hon hoppade jämfota och slog ut med armarna och knöt händerna. Ty oron och undran över vart greven äntligen ville komma och vad det skulle kosta folket i Sutre hade länge plågat henne.

Alla privilegier, kära mor, alla, som tillhöra könet. Det är obestridligt. Men gästgivarn är en hård man. Jag vill minnas att han gjorde stark opposition, då jungfru Stava skulle till Frönsan. Ja, ja, den gången fick ju kära mor sin vilje igenom.

Mor i Sutre förlorade hastigt sin granna vinteräppelfärg, hennes ansikte blev askgrått och skrynkligt så att man väl kunde se, hur många och långa stunder hon genomlevat. Vreden flög ock sin kos och hon yttrade stillfärdigt:

En får tacka greven för påminnelsen. Fast inte var den behövlig. För den dag kommer inte, då jag glömmet vad jag gjort Stava.

Greven slog sig ned vid bordet, sträckte ut benen, krökte armarna och kvävde en gäspning.

Se så, se så! Kära mor tar saker och ting för seriöst. Att glömma är all vishets begynnelse. Här i Sutre göms för mycket och glöms för litet.

Han stoppade omsorgsfullt sin pipa, förde lågan in under turbanen.

Och låt oss framför allt resonera raisonablement. Jag befinner mig bland gamla vänner och kan tala oförbehållsamt. Nå. Min ställning, som under några decennier varit vad man kallar vacklande, börjar konsolidera sig högst famost. Mitt eldfångda sinne kastar mig i armarna på en liten inconnue. Jag levde som en sann älskare i den tron, att den lilla var medellös, att hon rent av behövde mitt beskydd. Jag har nu fått andra underrättelser. Underrättelser som kanske dämpat den ömma lågan, men som i stället

givit mig ett förbannat gott humör. Hennes onkel är en stormrik köpman, vars gods en gång skall delas av tvenne brorsdöttrar. Minst ett par hundra tusen lär tillfalla Ruth.

Träsken, dold bakom gardinen, stack fram huvudet:

Ruth, upprepade han. Heter hon Ruth?

Men greven hörde honom icke.

Alltså, kära mor, de Arnfeltska papperna stiga horribelt. Men alla svårigheter äro icke övervunna. Jag känner bourgeoisien en smula och vet vad som chockerar och vad som imponerar. Se där varför jag inte vill komma som en bönhas till fadershuset. Ett ekipage blir nödvändigt, men det får vi tala om senare. En kammarpiga åt lilla grevinnan hör också till pjäsen. Och vem kunde passa bättre än flickan där, som säkerligen av sin käre far fått lära vördnad och tillgivenhet för den Arnfeltska vapenskölden?

Mor — avbröt Daniel.

Men gumman sade:

Nu går du och fodrar hästarna och spanner för åt Träsken. När det är färdigt, så säger du till. Vid det laget tör mamsellen vara utvilad.

Daniel gick. Greven ägnade sig en stund helt åt turken och de blå skyarna. Mor i Sutre satt som en domare på sin stol, väntade att nästa mål skulle uppropas.

Träsken bröt tystnaden. Han kom fram ur gardinen och gick med långa, tysta steg fram till greven, vidrörde lätt hans knä med stråkspetsen. Greven såg upp.

Törs jag då fråga, vad lönen blir?

Greven ryckte på axlarna:

Det överlåter jag åt den vackra flickan att bestämma. Mig är det likgiltigt.

Ja, det kan jag tänka, sade Träsken. Törs jag så göra en fråga till? Kan greven erinra sig namnet på mamsellens onkel?

Greven spärrade upp ögonen.

Namn? Varföre då, då, herr Träsk? Varföre så nyfiken? Namnet — nå, det är kuriöst nog att minnas. Han heter Luther.

Luther, upprepade Träsken. Jaså, han heter Luther. Köpman Luther i Göteborg, som spelar orgel? Ja, han är känd. Nog kan Valborg gå i tjänst hos köpman Luthers brorsdotter. För det är min erfarenhet, att köpman Luther inte låter lura sig. Nej tyvärr, herr greve, det är min erfarenhet. Han låter inte lura sig.

Det var satan, sade greven, skrattade.

Varföre skratta, herr greve? Nu är rätta tiden att bedja fanen om hjälp. Eljest blir han hängande vid håret som konung Davids son Absalon. Ty köpman Luther låter icke lura sig.

Träskor slamrade mot stentrappan, dunkade i förstugans golv.

Dörren öppnades och gästgivarn trädde in. Hatten var neddragen över ögonen och fick sitta, där den satt. Han vände sig till Träsken.

Det är bäst I ger er av nu. Kärran är framme, Daniel spanner för.

Men greven stoppade sin pipa på nytt.

Vår vän gästgivarn, sade han, vår vän gästgivarn. Nå, nå. Gott möte. Fägnar mig, fägnar mig att träffa jungfru Stavas kära bror. Hatten av, min gode man, han har gäster i stugan.

Gästgivarn svarade:

Det är inte tid att konstra nu. Länsman sitter i köket.

I jistini — skrek gumman. Träsken for bort till fönstret, plattade näsan mot den svarta rutan.

Men greven tände sin pipa. Han drog några bloss och betraktade ringarnas lek. Så sade han:

Vem har jag att tacka för den surprisen?

Inte mig, svarade gästgivaren. Eljest stode jag inte här. Jag har sagt länsman, att greven gått och lagt sig. Och jag har givit honom förplägning. Så ännu är det tid, om greven raskar på.

Ja visst, smålog greven, ja visst! Tusen tack! För omsorgen om min person.

Gästgivaren sade:

Det är gården jag tänker på. Jag vill inte folk ska säga att länsman tar tjuvar i Sutre.

Greven spratt till men förblev sittande, bolmade så att gnistorna föllo som rubiner från turkens turban.

Nå, min kära gästgivare, sade han, det kommer väl lägligare tid för oss båda att talas vid. För stunden vill jag följa hans råd. Min lilla grevinna skall strax vara färdig. Får jag alltså be kära mor att hämta Basilius.

Det tänkte jag, sade mor i Sutre. Gästgivaren upprepade:

Basilius?

Och han drog hatten ännu djupare ned i pannan.

Men greven fortfor:

Jag tar honom med mig. Min ställning har förändrats och därmed mina förpliktelser mot gossen. Som vi nogsamvt veta — jag menar jungfru Stava och jag — är gossen illa sedd av sina anhöriga. Och blir behandlad därefter.

Det var endast Träskan, som tillbakavisade beskyllningen, ropade:

Varföre ljuga, herr greve? Jungfru Stava vet hur gossen behandlas. Han behandlas som barn i huset, han äter, han sover, han dansar, han vallar korna. Det gör han, det vet jungfru Stava mycket väl. Varföre ljuga?

Mor i Sutre tystade honom.

Vad gör det, vad som sägs, sade hon. Basilius stannar här tills mor hans annorlunda bestämmer. Och då ska hon säga det själv eller skicka skriftligt om det.

Ja, varföre ljuga, varföre ljuga? mumlade Träskan.

Men greven lade huvudet på sned och betraktade oavvänt och med leende min gästgivarens beskuggade anlete.

Och vad säger husbond själv? undrade han. Vad säger gästgivaren?

Gästgivaren makade sig långsamt bort till Träskans fönster. Han sade:

Det är mor som bestämmer.

Det är Stava, sade mor i Sutre. Basilius är salig gästgivarens dotterson så visst som min. Han stannar i Sutre, så länge Stava tycker.

Då hördes en kort, kärv knackning på förstudörren. Greven gjorde ett kast bort till dörren, lade haspen på. Därpå vände han sig till Träskan, viskade:

Öppna fönstret!

Träskans händer flögo upp och ned över rutorna. Fönstret var spikat.

Bänn upp det! befallde greven.

Bågen brast och rutorna föllo slamrande mot stentrappan.

Färdigt? frågade greven. Träskan nickade. Greven lyfte åter bort haspen, stötte upp dörren, och i det han hastigt drog sig baklänges mot fönstret, ropade han:

Stig in, kära länsman, stig in!

Ingen svarade och dörröppningens mörker förblev lika tom. Greven svor till.

Spökar det i Sutre? Eller skulle min behornade kompanjon vara i farvattnet?

Varsel! sade Träsken.

Gästgivarn gick ut i förstugan. Efter ett ögonblick hördes ljudet av knuffar, träskor som slamrade mot golv och väggar, svordomar. Och två stora kroppar vältrade in genom dörren. Gästgivarn och Raggen.

Vad i jistine? skrek gumman.

Gästgivarn sög blodet från såriga knogar.

Det fanns en tjuvstryker där ute också, sade han. En får inte vara mycket i fred på gården.

Vad gör du i förstugan? frågade gumman.

Raggen svarade:

Jag vill ha salt.

Salt? upprepade gumman. Vad ska du med salt? Gå ned i köket så får du välling.

Men Raggen sade:

Vällingen ha vi väntat på hela dan. Så den tör vara vidbränd. Utan vi ha stekt något åt oss. Och det ska salt till.

Vad har I stekt? undrade gumman. Men greven gav Träsken en vink.

Det står salt på bordet. Giv honom.

Träsken lydde, tömde saltkaret i Raggens hand. Karlen tackade. Så sade han:

Törs en fråga, när greven ska åka tillbaka till Frönsan?

Och då greven icke svarade, sade han:

För vi ha kört fram med kolrakärran. Och vi ska se till, att han kommer dit han ska.

Därmed gick han.

Men greven sade:

Nu, min kära Träsk, är rätta tiden att bryta upp. Han blir min kusk tills vidare, och flickan blir lilla grevinnans kammarpiga. Tills vidare. Saken är avgjord. Följ mig in i kammaren.

Träsken lydde.

Gästgivarn gick bort till fönstret, undersökte den trasiga bågen och plockade ut skärvorna.

Där gick fönstret, sade han. Härnäst blir det väggen. Jag får väl inte fred med mindre jag skjuter honom som en skjuter räven. Vad säger I, mor?

Hon sade:

Jag grunnar.

Och stirrande ut i mörkret fortsatte gästgivarn lågmält:

Jag har försökt att hålla mig borta från honom och hans. Men det vet I inte gick. Han smiter av sig som tjära. Vad fuffens han gör fastnar på andra. Var inte Träsken hädd som den ärligaste knallen i Sverige, innan han åkte till Frönsan? Men kör en bara där förbi, så sticker lorten efter en. Och pojken hängde han på oss. Kommer jag till kyrkan med ungarna, så hets det: Tvi vale, att du tar Frönsapojken till kyrkan. Ska en gå och ståta med skammen? Lämna jag honom hemma, så frågas: Har greven tatt sin unge nu för att lära upp honom? Och vad ska jag säga? Folkilsken har jag blivit som en tjur. Vad hjälper det, att en ingenting ont har gjort? Det onda smiter av sig värre än sot.

Det gör det, sade mor i Sutre. Åja, det gör det. Fast när en är klar i samvetet —

Men gästgivarn slog näven i fönsterkarmen.

Jag struntar i samvetet. Samvetet det hör jag lite av, men kvinnan min den hör jag för jämnan. Nu får

hon det att skvalta om, att vi friat honom för länsman. Svåger din, säger hon, när hon vill se rödögat på mig. Fina svåger din! Och folk säger som hon. Men tog jag bössan och sköt, så visste de, var de hade mig. Jag kunde väl flina till ett tag när jag tänker på honom, köpman i Göteborg. Han ska vara en anseelig karl, sägs. Men tro, om han inte blir luver, han med! För det greven legat hos brorsdottern. Och vad blir det av henne?

Jag grunnar just på det, sade mor i Sutre. På ena sidan är det Stava och på den andra är det lilla mamselln. Det får väl väga jämnt. Men så är det Valborg också —

Valborg? upprepade gästgivarn, vände sig till gumman.

Och så är det Daniel med, fortsatte mor i Sutre. Vad har han gjort för ont att det ska gå ut över honom? Och vad ska det bli om greven tar henne —

Tar henne? upprepade gästgivarn. Han tryckte ned hatten på huvudet, gick mot dörren.

Valborg? Vad vill han med Valborg?

Vad han vill, sade gumman och drog betänksamt på orden. Åjo, det vet en nog. Men vad han skall, det tör länsman veta.

Gästgivarn sade:

Då går jag efter honom?

Gumman nickade.

Länsman satte sig vid bordet med ryggen vänd åt kammardörren. Han sköt undan glas och tallrikar, vek upp duken, lade den digra läderväskan på bordet, öppnade låset, varvid väskan sprack upp med en smäll och gav ifrån sig papper i stinna rullar och buntar.

Mor i Sutre på sin stol följde med andäktig uppmärksamhet hans förehavanden. Gästgivarn vaktade med bister min sovkammardörren.

Och länsman tog fram sina brillor, hornbågade och försedda med stora, runda förstoringsglas. Hans ögon hade färg som gråsten, men bakom glaset fick stenen lyster och blänkte som pärlmor.

Länsman ställde ljusen i en halvring kring luntorna, snöt sig stillsamt i en väldig, brun näsduk, torkade näsa och mun och skägg och hjässa och sade:

Då ber vi herr greven stiga in.

Gästgivarn öppnade dörren.

Med pekfingret följande den rangliga skriften på ett gulnat papper ropade länsman med skiljetecken mellan varje ord:

Högvälborne, greve, Johan, Ludvig, Arnfelt.

Och tillade mumlande:

Från Frönsafors i Raslinge socken, till yttermera visso. Just den lurifaxen var det, ja. Just den.

Nå, kommer greven godvilligt? frågade han över axeln.

Det dröjde en stund, innan uppmaningen åtlöddes, en god stund. Men när greven slutligen kom, kom han godvilligt, gick med raska, tysta på-tå-steg tätt förbi länsman och klappade honom i förbifarten på axeln. Länsman såg upp över brillorna.

Ursäkta att jag sitter och niger, sade han. Men det tar på krafterna att kуска efter greven en hel dag.

Greven drog en stol fram till bordet och slog sig ned mitt emot länsman, som tog fram silverdosa och bjöd en pris. Men greven skakade på huvudet, han stoppade och tände sin turk och siktade röken mot länsmans runda glas och träffade.

Valborg och Träskan stego på tå in i salen, höllo sig tätt utmed väggen. Slutligen kom lilla mamsellen. Gnuggande sömnen ur ögonen gick hon fram till greven och satte sig i hans knä. Hon tog ett ljus ur halvringen, höll lågan framför sin spetsade mun och lät den vaja åt höger och vänster.

Jaså, det är lilla Luther? sade länsman.

Det är lilla Luther, bekräftade greven.

Hon ser min själ inte illa ut, sade länsman.

Tycke och smak, sade greven. Och tillade:

Var det eljest något han ville? Apropå, min gode man, jag trodde att han skulle ha gjort en tur uppåt Hoby i kväll. Nämnade inte jungfru Stava att jag åkt uppåt Hoby?

Jo vaserra, hon nämnde något åt det hållet. Och det var skäl för mig att inte åka dit. Så hörde jag ryktas, att kolrakärren farit sör ut. Och det var skäl för mig att fara hit. För det är lagbrott att köra omkring med socknens kolrakärren.

Kors! sade greven. Det visste jag inte.

Nej. Men det blir dryga böter. Och så har jag ett brev från köpman Luther i Göteborg.

Till mig? sade greven och räckte fram handen. Men lilla mamsellen passade på och stack ljuslågan in mellan hans fingrar. Han svor till, svängde med fingrarna i luften. Han drog henne i örat, hon drog honom i håret. Länsman log och sade:

Jaså, hon är så lekfull? Vad pass gammal kan hon vara?

Greven svarade:

Det vet jag inte.

Och han räckte ut tungan — om åt den frågwise länsmannen eller åt den lekfulla mamsellen eller åt de svidande fingrarna kan vara osäkert. Men länsman lutade sig ned över sina papper och mumlade:

Jaså, greven vet inte det, inte.

Han rätade upp sig och sade barskt:

Ja, för man får göra skillnad mellan brott och okynne. I ena fallet är jag länsman, och då kan inte fan själv dra mig vid näsan. I andra fallet får en ju vara mera som människa. Det tycker köpman Luther också.

Greven spratt till. Och han log på sitt särskilda sätt, som bestod däri att tungspetsen virvlade upp och ned mellan de blottade tandraderna.

Alltså ingen angivelse? sade han. Ingen offentlig angivelse.

Nej. Inte ännu.

Alltså uppgörelse i godo?

Länsman rev sig i skägget.

Ja, se om en visste, att det finge skrivas på okynne —

För böveln! skrek greven. Och han vände upp och ned på lilla mamsellen och bollade henne mellan sina seniga händer, som man bollar en liten barnunge.

För böveln, han kan ju själv se? Är det allvar det här? En barnunge! Okynne, min gode man, ingenting annat än okynne.

Och han satte den skrattande lilla mamsellen på golvet.

Villkoren? frågade han. Om jag får be! Villkoren?

Länsman sade:

Ja, vi tänker ju på mamsellens bästa, Luther och jag. Det gagnar henne inte, att greven blir sakförd. Men det gagnar henne att pratet tystas genom lagligt giftermål.

Greven sprang upp och gick hastigt bort till kammardörren. Där stod gästgivaren och sträckte ut armen. Greven studsade.

Är jag bevakad? frågade han.

Jo, jo, män, sade länsman. Vi är nog ett par tre stycken om honom, Lars och Anders och jag.

Greven gick bort och satte sig i det sönderslagna fönstret.

Nej, sade han efter en stund. Det går jag inte in på. Länsman har försovit sig vid Frönsan. Hade han kommit för en timme sen, så hade jag gått in på giftermål. Nu är det för sent. Jag har tröttnat.

Tröttnar? upprepade länsman. På en timme? Hur fan ska en begripa det?

Å, det begriper en nog, sade mor i Sutre.

Men greven hävde sig långt ut genom fönstret, så att man endast såg de långa, smala benen och stövlarnas trasiga sulor och fingrarna som vitnade kring fönsterkarmen.

Det är långt till backen, upplyste länsman, och därnere står Anders.

Vad fan bryr jag mig om det, svarade greven.

Han tog ett långt skutt in i rummet, såg sig omkring. Och blicken fastnade vid Valborg. Han log och sade:

Som sagt. Villkoret är oantagligt. Jag kan inte binda mig vid en barnunge. En liten svarthårig, svartögd zigenarunge. Uppriktigt sagt, min gode länsman, så föredrar jag blondiner.

Och han tog sin stol och sin pipa, satte sig vid bordet och blåste rök på länsman.

Som sade:

Vad det anbelangar så ska greven inte stå uppbunden så värst länge. Köpman Luther fordrar, att greven skall förlöpa sin hustru strax efter vigseln —

Strax efter vigseln? upprepade greven. Han böjde sig ned efter lilla mamsellen, satte henne på sitt knä och strök henne över håret.

Strax efter vigseln?

— så att dom till skilsmässa kan falla så snart som möjligt, fortsatte länsman, läsande. Och han såg upp och tillade:

Luther tör vara mer angelägen om giftermålet än om mågen.

Greven nickade.

Fägnar mig, fägnar mig.

Då kör vi till Raslinge i kväll, sade länsman, och trolova oss inför prästen. Så ha vi alltid ett rep kring bakfoten på herr greven.

Herr greven sprattlade till, som om han redan känt repet.

Och hemgiften? frågade han. Hur stor blir hemgiften?

Ja, nu är vi där, sade länsman.

Han tog av sig brillorna och torkade glaset. Och under tiden blundade han och talade:

Det är klart, att greven ska ha hemgift. För eljest ryker han in, och då är det så mycket annat som ryker. Go' vänner, si! Vi är allesammans go' vänner. Och därför ska vi tänka oss för. Till exempel, inte är gästgivarns betjänt med att jungfru Stava blir avhyst från Frönsan? Och så har vi den lilla gossen, som är så klen. Om greven kommer på grön kvist, så gör han något för den lille gossen. Det får vi som kristna människor tänka på. Och så har vi Träskan. Inte blir han glad, om det kommer rättsbetjänter till Frönsan. Och det ena med det andra. Nej, nog ska vi hjälpa greven till hemgift. Men först ska vi ha trolovningen inför präst. För det har jag lovt Luther.

Och fått betalt? insköt greven.

Men länsman suckade.

Nä, nä, män. Inte än. De där köpmännen är inte goda att tas med. Säger vi då, att vi trolovar oss med lilla gullet i kväll?

Hemgiften först, sade greven. Kontanter.

Länsman satte på sig brillorna, vätte på tummen och började bläddra i luntorna.

Kontanter är bra, herr greve, det medges. Men papper duger, det med. Här har jag till exempel en förskrivning på tre tusen riksdaler banko till bruksförvaltarn på Hoby. Känns den igen?

Jo, medgav greven. Men den tar jag inte i hemgift.

Får inte heller, sade länsman. För den är överlåten på mig.

Djävlar! skrek greven, flög upp så att lilla mamsellen dansade i golvet.

Akta lilla gullet, bad länsman, lade kvickt sin tjocka arm tvärs över papperet. Akta lilla gullet, greven. Det är ändå hon, som är huvudpersonen, så till sägandes.

Oj, oj, oj, så han skrämde henne, fortfor han och krafsade smeksamt i luften med den lediga handen. Ty lilla mamsellen hade snyftande krupit under bordet och upp på andra sidan och vankade alltjämt snyftande av och an över de breda tiljorna, tills hon slutligen hamnade hos Valborg, kind mot kind.

Men greven lutade sig över bordet fram mot länsman. Och plötsligt förvandlades hans ansikte. De tjocka, svarta brynen sköto upp i snedlinjer över pannan ända till hårfästet. Kinderna blevo gropar under de utskjutande kindknotorna. Munnen snörptes ihop till en mörk, röd oval, i vilken framtänderna glänste, långa, breda, vita.

Och när han talade, spottade han fram ljuden som en katt.

Vad är det här? Vad är det för spegelfäkteri? Vad vill han? Vill han ha mig fast? Säg ifrån! Giv hit papperet.

Nä, nä, män, mumlade länsman, nä, nä, män, om jag det gör.

Si, det är ett gott papper. Här står namnet Johan Ludvig Arnfelt med signet bekräftat. Och så har vi två goda löftesmän —

Giv hit! skrek greven.

Men länsman lättade endast så pass på armen, att han kunde läsa:

Karl, Viktor, Anton, Kling.

Det är jag! ropade Träskan, sprang fram. Vad nu då? Karl Viktor Anton Kling, det är jag. Men jag skriver aldrig mitt namn. Jag tecknar bomärke. Nog för jag kan skriva. Men jag tecknar bomärke. Så här ska länsman se, så här —

Och han grep länsmans hand och ritade med skälvande finger sitt tecken i dess insida. Men länsman knuffade honom ifrån sig.

Nu har han skrivit i alla fall. Behövs det bomärke, så kan det tillfogas.

Och han fortfor, läsande:

Lars Larsson i Sutre. Båda ha gått i borgen som för egen skuld. Säg mig, gästgivare, brukar han skriva Larsson i ett ord eller i två?

I två ord, svarade gästgivarn.

Tyckte jag inte det, mumlade länsman, krafsade med nageln på papperet. Och han tillade vresigt och barskt:

Då får han vara så förbålt beskedlig och skriva om det här. Han har i glömsel gått och skrivit det som ett ord.

Bläckflaskan plockades fram ur väskan, locket skruvades av, pennan skavdes och doppades.

Var så beskedlig, gästgivare, sade länsman.

Gästgivarn tog papperet och läste genom det från början till slut. Så lade han det framför länsman, pekade på sitt namn och sade:

Är det jag som ska bli fast för det här? Eller är det greven?

Fast? upprepade länsman och gjorde stora ögon bak hornbrillorna. Vad håken? Fast? Har Lars Larsson i Sutre något på samvete efter han frågar länsman, om han ska bli fast?

Och han skrattade dovt i sitt yviga skägg. Men gästgivarn varken skrattade eller vredgades. Han sade endast:

Jag har inte något på samvetet. Utan greven har det på samvetet, att han förfalskat mitt namn och Träskens. Det är inte det första skojarstreck han har gjort och blir inte det sista. Det är inte heller det värsta. Så jag talar inte särskilt på det. Men jag vill veta hurudan ordningen är. Om det är jag som ska bli fast för det eller om det är greven?

Ingendera, bedyrade länsman. Greven är god för beloppet. Eller blir, om saken ordnas, som den ska. Och det ska den. Papperet är mitt och jag ska ta ut beloppet av rätter man. Det lovar jag gästgivarn. Hand på det.

Och han tog gästgivarns hand, som varken gavs eller vägrades. Så snöt han sig, torkade svetten från halslinningen och fortsatte:

Vem som har skrivit, det lämnar jag osagt. Träskens stampa lite i krubban, men han står nog för sitt namn. Och det ska gästgivarn också göra. Vi ska tänka oss för, innan vi skyller varann för det ont är. Än så länge är vi go' vänner allihopa. Och länsman ligger och snarkar hos sin käring i Stenshult. Vi ska inte väcka den, inte. För kommer den fulingen så snokar kan igenom hela Sutre från källaren upp till vinden. Det gör han. Ända upp på vind snokar han, fulingen. Så vi ska tänka oss för. Nu skriver vi namnet i två ord, som vi brukar, så ser det bättre ut.

Inte! svarade gästgivarn, drog sin näve ur länsmans. Nej, inte om jag finge tre tusen kontant. Skulle jag skriva mitt namn på den skojarns papper? Inte! Jag har hållit mig ifrån honom så långt jag orkat. Men han smiter av sig som tjära. Skulle jag godkänna honom med vett och vilje och gå i borgen? Nej, inte!

Han höjde rösten för varje inte, och de sista orden bölades fram. Länsman talade alltjämt lågt och förtroligt, men med ökat allvar i rösten. Han vek ihop papperet, vek åter upp det, pekade.

Ska det heta, att Lars Larsson nekar för namnet?

Det gör jag.

Och han drog sig baklänges, som om orden skrämt honom. Men länsman högg kvickt tag i rockskörtet, stoppade flykten.

Tänk sig för, sade han. Och fortsatte viskande. Gästgivare. Jag ska säga hur det är. Jag vill ha saken på säkra sidan. Jag vill, att det ska vara äkta alltsamman. Inte för gästgivarns skull: jag kommer inte att kräva honom på ett öre. Men den där lurifaxen kan hitta på att vägra i vändningen, bara för att spela mig ett spratt. Det är han karl till. Om han så ryker in själv på kuppen. Därför, si! Måste det vara äkta allt igenom. Men gästgivarn står ingen risk, se! För jag släpper inte lurifaxen förrän han har Luthers pengar i handom. Och så tar jag mitt, så nu skriver vi, gästgivare, nu skriver vi —

Men gästgivarn svarade:

Jag tar inte den skammen att skriva mitt ärliga namn på hans skojarepapper. Nej, inte!

Länsman släppte sitt tag i rocken, suckade.

Det är tråkigt för mig, det. Förstår inte gästgivarn att det är tråkigt för mig?

Jo, jag begriper, svarade gästgivarn, att det är tråkigt för den, som har såna saker på sitt samvete.

Han lämnade bordet, baklänges, släppte icke länsman med blicken. Gubben satt en god stund tyst och stilla på sin stol, väntade och svalde. Han svalde luft och för var gång han svalde, svällde kroppen ut ett stycke. Ryggen rätades, de hopsjunkna axlarna höjdes tum för tum, bröst och mage buktade sig i ståtliga kurvor, huvudet lyftes, kinderna spändes ut, håret reste sig yvigt, skägget stirrade ut åt alla håll. Endast ögonen förblevo sig lika, grå och glanslösa som två kulor av gråsten. Och rösten var alltjämt lågmäld och förtrolig, då han frågade:

Nå, kära Lars Larsson i Sutre, har han ingenting på sitt samvete, han?

Det har han inte, svarade gästgivarn.

Därmed var länsman färdig, utsvälld och väldig, över sviktande, sjungande plankor steg han bort till gästgivarn, tog honom för bröstet.

Det ska vi se, bonddjävul!

Han stötte honom ifrån sig och fortsatte med tunga steg till dörren. Mor i Sutre, som kände golvet gunga, tog sig om öronen, som om hon väntat ett sprängskott.

Nu kommer det, mumlade hon, nu kommer det.

Men visste litet, vad som skulle komma.

Anders! ropade länsman i förstudörren. Anders!

Här är han! svarades nerifrån.

Säg åt människan i köket, att hon kommer, befallde länsman. Åter vid bordet rök han i duken, så att glas och tallrikar skramlade samman.

Hav undan skiten! röt han. Här ska skrivas.

I jistinijistinije, kved mor i Sutre. Ska här skrivas? Då vet en! Då vet en vad klockan är slagen.

Men Träskan och Valborg kretsade snabbt likt skrämde svalor kring bordet, som snart var avdukat. Länsman ordnade ljusen, bredde ut sina papper, pekade med pennan på mor i Sutre.

Vad heter hon?

Det med! kved gumman. Är han så ilsk så han tappar minnet.

Och hon skrek:

Boel Svensdotter! Gästgivare Lars Larssons efterleverska i Sutre. Minns han det nu? Flåbuse!

Länsman skrev, sade:

Gumman ska akta truten!

Men mor i Sutre hoppade och guppade som en dansedocka på stolen.

För pussar, ja! skrek hon. Kom och pröva! Han elakings älande och skrävelkäft i storstövlar! Tvi, säger jag, tvi för den håle!

Samtidigt kommo Anders och sväran in genom förstudörren

Anders frågade:

Ska länsman köra snart?

Om en timme, svarade länsman. Sväran, som bar Basilius i fånget, gick fram och ställde sig bredbent framför bordet.

Jaså, sade Anders och lommade mot dörren, vände och sade:

Men jag vet inte, om vi kommer fram. De ha lagt farligt med bråte över vägen sörut.

Vilka? frågade länsman.

Timmerhuggarna från Hoby. De ha vräkt ned hela gärsgårn och lagt den över vägen. För de vill hindra greven att köra sörut.

Tänkte jag inte det, mumlade länsman. Sade:

Rappa dig då och hav undan bråtet. Tag Daniel till hjälp. Greven och jag kommer strax efter.

Det ska bli, sade Anders, gick mot dörren. Men vände sig ännu en gång om och sade:

Daniel är allt ute på sitt håll, han. Och letar efter gumsen.

Vilken gumse?

Mors röda gumse, vet jag. För den har de tagit ur stallet.

Ja, vad fan angår det mig? röt länsman. Gör som jag sagt.

Anders nickade och gick.

Länsman vinkade åt gästgivarn.

Tag gossen där, befallde han.

Gästgivarn stirrade på honom.

Ska jag ta pojken?

Gör som jag säger! röt länsman.

Och gästgivarn tog gossen försiktigt mellan sina händer, höll honom ifrån sig på raka armar. Basilius blundade och rörde icke en lem.

Ställ nu ned honom på golvet, befallde länsman.

Gästgivarn lydde. Som han släppte taget, veko sig gossens ben och han föll baklänges in under bordet.

Mor i Sutre flög upp från sin stol.

Vad i jistini är det med pojken? Kan han inte stå på bena?

Nej, han kan inte det, bekräftade länsman. Han kunde det i morse, det såg jag, då jag åkte genom Sutre. Men nu är han lam i benen.

Gumman lyfte upp pojken, vände honom fram och tillbaka, kände på armar och ben.

Larsson, sade länsman, vad är det, som försiggår här i Sutre?

Gästgivarn betänkte sig.

Det vet jag inte, svarade han. Men nog ser jag, att det är något.

Länsman höjde sig ned över sina papper, bläddrade och tycktes anteckna. Och utan att se upp, sade han:

Nu ska Larsson hålla sig till sanningen. Ville han bli av med pojken?

Bli av med pojken? upprepade gästgivarn.

Länsman bläddrade och skrev kors och streck och frågetecken. Efter en stund sade han:

Ja, ja, då ska vi ställa frågan på ett annat sätt. Har han till någon eho det vara månede yttrat eller antytt, att han helst skulle vilja vara av med pojken?

Aldrig, kom svaret lågmält och tryggt.

Länsman sade:

Nej, han är nu inte mångordig av sig. Men tänk sig för. Har han inte sagt det hustrun?

Till den? svarade gästgivarn och pekade på sin hustru.

Och sväran snattrade:

Nä, sisisi, te mig säg'en allri olet. Ne, si allri, allri, allri olet. Till mig int'.

Tig! befallde länsman. Och till gästgivarn:

Larsson, som inte har något på samvetet, ska väl kunna ge redigt besked. Har han inte till någon yttrat, att han helst ville vara av med systersonen?

Gästgivarn teg, men mor i Sutre sade:

Det har han sagt till mig. Tror länsman, att jag har fördärvat ungen?

Till modern, Boel Svensdotter, antecknade länsman.

Anser hon, Boel Svensdotter, det vara orimligt, att någon annan, t.ex. Larssons hustru, oförvarandes kommit att uppsnappa ett eller flera dylika yttranden av Larsson?

Mor i Sutre svarade:

Det är väl lika orimligt det, som att länsman går omkring och lyss bakom dörrarna i min stuga. Varken mer eller mindre.

Länsman snöt sig, torkade brillorna och skrev.

Vände sig därpå till sväran.

Nu ska vi höra, vad hustru Larsson har att säga.

Och sväran pladdrade:

Det ska'n väl veta själv, som lura det ur mig. För det är evigen sant och det vet väl hela sockna, hur han skäms för ungen, så han kan krypa ned i jorden. Och det är väl inte unnlitt, sån skam och älande som de haft av slinkan. Och högfärdiga ha de alltid varit så att en torpardotter inte varit människa för dem. Och därför skulle de ha mig till det. Och senast i morse slog han näven i dörrn, så klinkan ligger där än, om det ska vara bevis. För nu skulle det ske. Men gamlan visste, hur hon skulle ställa't. Så jag blev ensam i köket fast hon brukar hänga där jämt och inte lämna mig rum vid spisen fast jag ska vara hustru och mor till barna. Och Danjel kom in till mig och täljde selpinnar åt Träsken. Och jag sa ändå han skulle stanna, för han är den ende rättfärdige i Sodom. Men var det likt något! Utan de locka honom med köttets begärelse så att eld ska falla från himlen. Så att jag var mol ensam. Och då skicka de in ungen, för de visste att sinnet var på mig. Och jag tänkte att jag inte skulle streta emot, eftersom de ville. Utan det skulle bli frid i himlen och på jorden för den usle ungen. Och de skulle inte kunna säga att jag är så genom mig elak, som de säger. Så jag tog'en så här med båda händerna och drog'en upp på vinden. Men trappa knark, så jemini! Och han kunde skrika med, så jag stoppa äpplen till en, för det skulle heta, att han snatta äpplen och föll ut genom gluggen. Det hade hon spekulerat ut, gamlan. Men i samma kom länsman. Och det var som om Herren lagt sin hand på huve på mig. Så att jag begrep alltsamman av herrens nåd att gästgivarn gått till ögårn för att fria sig och att Träsken skulle vittna mot mig och att greven kom med kärran efter liket. Och si, jag hörde en röst. Och si, den sa att Danjel var den ende rättfärdige, som de locka bort. Så jag tänkte att det är en farlig synd att ta livet av en levandes unge. Utan jag slog'en över korsryggen med ugnsrakan så han blev lam som gubben i körkbacken, alldeles si —

Stopp där! befallde länsman. Stopp! Stopp!

Men sväran fortfor:

Så jag gjorde't men de vill'et. Så hade int' ja vari, så vore han död nu, lille stackarn. Som senast i morse att Danjel täljde en käpphäst åt Lill-Lars. För han är den ende, som vill mina ungar väl. Eljest ska Basse gå framom, som är son till en slinka, men si hon är inte torpardotter utan hennes oäkting ska ha maten först och sen blir det åt mina.

Vänta nu lite, bad länsman.

Men sväran fortsatte:

Så det hade väl vari bättre jag skuri halsen av mina stackare och satt honom på en tron med scharlakan. Men jag ska taga straffet med fröjd och lovsjungan, men är det rättvist så ska gamlan upp först, som tubbat mig. Och si en röst skall ropa, att de högmodiga falla till fota, för den skammen att de höllo en horunge för bättre än mina —

Anders! ropade länsman. Anders! Hav bort henne!

Men Anders var icke tillstädes. Då steg länsman upp, tog kvinnan mellan sina händer och skakade henne, så att huvudet slank fram och tillbaka.

Tiger du nu, kona?

Jo, det är jag vand vid, svarade sväran och tystnade.

Länsman återtog sin plats, belyst av ljusringen. Han såg varken på den ene eller den andre utan skar sin penna, filade och skrapade. Slutligen sade han:

Det är tråkigt, det här. Både för Larsson och hans mor. Inte vill jag väl tro, att de med uppsåt drivit henne att misshandla gossen. Men saken är dunkel. Kommer den till tinget, blir den svår att utreda. Larsson har erkänt, att han burit agg till gossen. Till yttermera visso har Larsson visat hätskhet mot gossens far, greve Arnfelt. Det är besvärligt, det. Vidare har Larssons hustru erkänt — och erkänd sak är så god som vittnad — att hon misshandlat gossen i avsikt —

Mor i Sutre avbröt:

Slog du honom med ugnsrakan?

Sväran nickade och blinkade.

Mor i Sutre sade:

Låg den på vind, den? Eller tog du den med dig för att skuffa pojken ut genom vindsgluggen?

Si, si, si, tjattrade sväran. Nu vill hon ha mig till ljug! Nu tror hon inte, vad jag säg' fast det går på live för mig.

Gumman sade:

Nå, jag skall väl fråga pojken själv i morgon. Nu sover han.

Och hon gick med gossen i famn mot dörren.

Stopp där! ropade länsman. Vart går hon?

Jag går och lägger ungen. Det tör jag få lov till, ocke jag sen blir hängd eller halshuggen.

I dörren vände hon sig om.

Du, Lars! Ska du ha ett råd, så skriver du bums med samma, vad det är han vill att du ska skriva. Det kostar dig tre tusen riksdaler. Men så får du väl fred tills härnäst länsman och greven kommer. Mer kan en inte begära.

Käring! röt länsman, frustande så att lågorna fladdrade. Vakta din tunga!

Tänker så med, svarade mor i Sutre. Inte lär han få flera ord av käringen. Och inte av Boel Svensdotter heller.

Och så gick hon. Och länsman, som gjort min av att vilja hålla henne tillbaka, lugnade sig hastigt och blev sittande. Och Träskan trippade på tå av och an mellan kammardörren, där greven hördes gnola en visa, till svarta förstugan, där gumman steg för steg trevade sig fram med det sovande barnet i famn.

Sväran blinkade, blinkade, mumlade, mumlade en ordström som aldrig fick ljud, knäppte sina händer så att knogarna vitnade och knakade.

Gästgivaren hade upptäckt en kvist i golvplankan, blankpolerad och brun, stor som en knuten karlnäve och till formen icke olik. Den såg han på.

Slutligen sade länsman:

Om vi skulle talas enskilt vid, Lars Larsson? Tag kvinnfolket med med sig, Träskan, och stäng dörren.

Träskan flög fram till sväran, bugade, trugade och drog.

Men hon ville icke.

Iss, iss, iss, en ska väl veta straffet först. Hur det går, si? Hur det går, si?

Hur det går med dig? sade länsman. Du får tungan utskuren och lagd i saltlake.

Iss, iss, iss, int' bryr jag mig om mitt straff! Va ska hon ha, den gamla, va ska hon ha?

Svarade länsman:

Har hon fått dig till svära, så har hon fått gudi nog.

Och Träskan bugade, trugade och drog.

Kvinnfolk, sade länsman och sköt hornbrillorna upp i pannan. Kvinnfolk är farliga till att ljuga. Nog hör en karlar som ljuger. Också. För allan del! Men kvinnfolk ljuger, så det går runt i skallen på en. Och alltid kan de tratta lagman och nämnden fulla. Det är inte fråga om annat. Det vill inte mycket till.

Vad står han eljest och grunnar på, gästgivare?

Svaret dröjde, kom slutligen lågmält:

Jag grunnar väl på, att en skulle aldrig försöka —

Vad då? undrade länsman, sköt åter ned brillorna för att bättre kunna avläsa uttrycket i gästgivarns ansikte.

Men där fanns just inte något uttryck att avläsa.

Han sade endast:

En skulle aldrig försöka att vara för mer än sitt samvete.

Ja, si det är sant, medgav länsman, ljusnade och blev slät i synen. Det är mycket sant, som Larsson säger, mycket sant.

Han reste sig långsamt, gnuggade händerna, andades på dem.

Ja, hur skulle vi ha det nu, gästgivare? Skulle vi skriva? Det lilla som behövs —

Gästgivarn steg fram till bordet.

Det är väl det minsta länsman kan begära. För allt besvär han haft med mina angelägenheter.

Mor i Sutre steg in i kammaren innanför köket. Mitt på golvet stod en skål med rovolja och i oljan simmade en liten blå låga, inte större än en lysmask. Den gav inte mer ljus än att gumman måtte gå bort till sängen och räkna barnen med handen. Där var Brita, det kändes på de tjocka benen, där var Boel med långa flätan, den skuldran hörde väl Lill-Lars till. Och vedklubben i famnen var väl käpphästen. Pojken låg på tvären med Boels rygg till huvudkudde. Gumman gick ut i köket, tände lyktan i taket, drog ut fällbänken och började bädda.

Det blir bäst du ligger när mig i natt, sade hon till Basilius. Pojken låg på bordet med benen från knäna hängande slakt ned över kanten. När han nu hörde att han skulle ligga när mormor, började han fäktas med armarna och sprattla med benen.

Jag tror du rör på skankerna i alla fall, sade gumman.

Ja, se jag blev så glad, förklarade pojken. Att jag ska ligga när mormor.

Då var det väl lögn alldeles, att hon slog dig? undrade gumman. Och pojken svarade:

Hon bara skrämde. Så bena kom bort för mig.

Nu har du hittat dem igen, sade gumman, fast nog är du en usli krake.

Hon klädde av honom och kände på kroppen. Den var kall och riste, stötvis. Hon trädde på honom nattrojan och satte honom i bädden. Han föll tillbaka på ryggen med armarna utbredda som en skjuten fågel. Gumman skakade på huvudet.

I morrn är du bra igen, sade hon. Sov nu.

Hon vände honom mot väggen och stoppade om honom ända upp över näsan. Så satte hon sig på bänkkanten.

Hur ska en förklara det här? tänkte hon. Någon har väl skulden, fast jag inte vet vem. Inte hade pojken kunnat bli så skräm, om han inte varit skräm och ängslig på förhand.

Valborg kom springande från storstugan, begärde nyckeln till källaren.
Hon sade:

Det tycks, att de ha blivit sams nu, gästgivarn och länsman.

Det angår mig inte, muttrade gumman, löste källarnyckeln från knippan. Hälsa gästgivarn att konjaken står till vänster om dörren. Ifall det är den han ska ha.

Valborg gick. Strax efter kom Daniel.

Mor, mor, flämtade han. Nu vet jag var han är!

Ocken? mumlade gumman.

Gummen, vet jag. De har gjort upp eld ute på gårdet, och han är både flådd och fläkt.

Då var det den de skulle ha salt till, förklarade gumman för sig själv. Men Daniel stirrade på henne,

håpen över lugnet, då älsklingsgumman var både flådd och fläkt. Av strykare.

Var är Anders och Lars? Så ska vi fånga några stycken. Jag har stängt in hundarna i vedbon, så att de inte ska varsko tjuvföljet —

Å, låt dem löpa, du! sade gumman. Och det föreföll Daniel, som om hon hade skrattat åt honom. Fast han intet skratt hörde. Han buttrade till.

Jag tror I är velig, mor. Sen de gjort en sån orätt!

Men gumman sade:

Har de gjort orätt, så ska du säga det åt länsman. Han håller reda på rätt och orätt.

Den! sade Daniel, nickade och försvann.

Och gumman tänkte:

Inte hade han tagit det så illa, om han inte varit skrämmd på förhand. Hennes gnat och skällsord, dem kände han väl. Dem har han väl aldrig annat än skrattat åt. Som de andra ungarna. Nej, det hjälps inte, det. Det är nog Lars, som har felet. Han har skrämt pojken, om det så skett med vett och vilje eller ej —

Hon spratt till. Någonting strök henne över ryggen, for kors och tvärs som en sökande råtta.

Är du vaken? frågade hon, vände sig mödosamt om och fann Basilius storögd och klarvaken. Han låg och lekte med sina händer i luften. Och strök gumman över ryggen.

Nej då, sade han, inte var det gästgivarn, som skrämde mig.

Gumman tog hans händer och stoppade ned dem under täcket.

Hur kan du veta, vad jag sitter och grunnar på? frågade hon.

Men han sade:

Nej, inte var det gästgivarn. Hade han skrämt mig, så hade jag inte blivit rädd. Som han slår i dörrar och domderar.

Vem var det då? frågade gumman.

Han log och svarade:

Det var mormor, vet jag.

Var det, när jag hytte åt dig i hagen i morse?

Han skakade på huvudet, gäspade och slöt ögonen.

Äh, låt mig sova.

Ja visst håken ska du sova, sade gumman, vände honom åter mot väggen.

Jaså, det var underligt, tänkte mor i Sutare. Jaså, det var jag. Till sist. Det hade jag aldrig grunnat ut själv. Jaså, det var jag, som skrämde pojken. När gjorde jag det, tro? Ja, en kan inte gå med silkesvantar jämt. Men det hade jag aldrig grunnat ut själv. Det blir något att berätta för Stava. Ifall han inte kvicknar till igen. Att det var jag, som skrämde de uslige lille stackarn. Eftersom han säger det själv. Eljest tyckte jag det såg ut på Lars, som om han inte haft rent samvete. När länsman satte åt honom. Han blev så slak med ens. Jaså, det var jag. Det var underligt.

Hon betraktade sina händer, som trötta knäppts i knät. Tummarna skälvde och ryckte till med jämna mellantider. Huvudet sjönk, mycket långsamt, nästan omärkligt. Det mörknade för ögonen, men de ryckande tummarna såg hon alltjämt —

Jag tror I sitter och sover.

Gästgivarn stod framför henne, stödd mot spisens järnstolpe. Ansiktet var blossande rött, överläppen uppdragen mot näsan.

Hur är det med pojken?

Gumman nickade:

Han sover.

Han gör väl det, sade gästgivarn. Och efter en stund:

Nu ska I tro, att de dansar i storstugan.

Det är väl greven, det?

Länsman också, så tung han är. Han dansar med mamsellen och greven svänger med Valborg. Träskan spelar, han.

Och efter en stund:

Daniel är ute efter strykarna. Håller de sig kvar på gårdet, så ska vi väl klämma gumsen ur dem.

Ska I slå dem?

Visst fan ska de ha stryk. De ha vräkt ned hela gårdsgårn, de djävlarerna.

Han stampade till, svängde hotfullt med armarna.

Så vände han sig om och började raka ihop askan på härden.

Sade:

Jag ska vara liksom förlikt med greven nu.

Jaså.

Ja, sade han och gick med tunga steg mot dörren. En ska inte förhäva sig. Här har jag gått och ilsknat i runda tio år. Så jag har haft ont av det själv. Och andra med.

Han lade handen på dörrklinkan.

Ja, jag tyckte jag skulle höra efter, hur det var med pojken.

Gumman nickade:

Han sover.

Han gör väl det, sade gästgivarn, öppnade dörren. Mor i Sutre hörde Träskens fiol. Några ögonblick; så stängdes dörren.

Nu hade han druckit, tänkte gumman. En kunde mest önska att han gjorde det lite oftare. För det är tungsamt att se sju sorger i synen på honom för jämnan. Men det är salig gästgivarns sinnelag. Att jämt gå och grunna på rätt och orätt. Och jämt inbilla sig att folk peka finger bak ryggen på en. Si, det var salig gästgivarns sinnelag. Så det är farsarv. För morsarv är det inte, gudilov!

Hon slog sig på låren en gång och två gånger och tre.

Ressla det den som kan, sa repslagarn, hängde sig i härvan.

Och hon sprang upp och begynte rumstera om i köket, gjorde upp eld, hängde vattenkitteln på kroken över härden. När nu elden flammade upp och lyste upp rummets vinklar och vrår, blev hon lättare till sinnes, smågrinade och småsjöng, allt under det hon skötte sina sysslor.

Om nu följet ville fara sin väg, tänkte hon, syftande på greven och länsman, och om Valborg ville komma med disken, så vore denna dagen nådeligt över. Jag steg visst upp med galen fot för all den förargelse jag haft. Alltfrån det jag hängde upp mig på gårsgårn till spektakel för ungarna. Hade jag inte lurat dem ned i albuskarna, så hade jag väl suttit på pinne ännu.

Mormor, sade Basilius.

Gumman hoppa högt i vädret. Hon lyfte lyktan över huvudet och mötte pojkens gloende ögon.

Är du nu vaken igen, ditt troll?

Men Basilius gäspade stort och sade:

Mormor, varför ville I inte stiga av gårsgårn när som vi såg på?

Då blev gumman kuslig till mods, ty det är känt, att folk i själåtåget hör tankar likaväl eller bättre än tal. Och där låg nu pojken och hörde hennes tankar till och med i sömnen. Hon ställde lyktan på golvet

och stack handen in under pojkens tröja. Huden var fuktig och kall som en isbit. När hon lade fingrarna i hålorna mellan revbenen, kände hon hjärtat hoppa omkring som en vildfågel i bur.

Är du skrämmd nu med? undrade gumman.

Men Basilius upprepade sin fråga:

Varför ville I inte stiga av gärsgårn, när som vi såg på?

Jo, det ska jag säga. Gammalt folk ska inte göra sig till spektakel för småskrap. För det är det sämsta en kan göra.

Är det? gäspade Basilius. Och han plirade småslugt med ögonen och sade:

I grunnar allt på, när det var, som I skrämde mig?

Äss, äss, fräste mor i Sutre. Är det något att grunna på! Det var väl när jag hytte åt dig i hagen?

Inte nå't, inte nå't, triumferade pojken. Det giss I galet.

Och plirande ännu illmarigare med ögonen:

Men om I inte grunnar på det, så är det väl ingenting att tala om.

Grunna hit och grunna dit! brummade mor i Sutre. När var det då, din grömning?

Det var när jag blev ensam på vägen. När kärran kom.

Nå, gudi lov, suckade gumman, då var det den svarta kärran som skrämde dig.

Men Basilius skakade på huvudet.

Inte brydde jag mig om kärran. Utan det var, när I lämnade mig ensam på vägen och stängde in de riktiga barnen.

Riktiga barnen! skrek gumman, slog samman händerna. Och så när hade hon slagit dem samman kring det lilla, illmariga ansiktet i bädden. Ska du ligga och prata skit, din grömning? Är du inte riktig, du som andra ungar?

Pojken log, förnämmt och överlägset. Svarade:

Skulle de kalla mig Basilius, om jag vore riktig? Då finge jag väl heta Lars eller något annat riktigt? Då finge jag väl vara hos mor vid Frönsan —

Vad blev du rädd för? avbröt mor i Sutre.

Pojken svarade, långsamt och släpigt och sömnigt.

Å, inte blev jag rädd heller. Utan jag bara grunna på att gästgivarn gått till ögårn. Och där hade han korna. Och Träskan var i stallet. Och där hade han Bina och kärran och lådan. Och Daniel hade Valborg. Och Anders hade hästarna. Och mormor hade de riktiga barnen. Och hyndan hade alla valparna. Men inte var det någon, som hade mig. Utan jag grunnade på att jag var som en främmandes kattunge, som kommer strykande. Den är det ingen, som har. Utan Anders binder en sten vid bakbena och kastar'n i den lortiga dammen bak laggårn. För det har jag sett.

Skulle han göra det med dig då, din elaking? frågade mor i Sutre. Basilius slöt ögonen och smålog.

Ånej, inte. Men när hon tog mig i armen för att knuffa mig ut genom gluggen, så blev jag så svag i bena. För jag tänkte på katten.

Vem håken ba dig tänka på katten? morrade gumman. Sov nu, så kan du dansa för Träskan i morron bitti.

Jag hör nog han spelar, mumlade gossen, somnade.

Men när gumman lutade sig ned för att taga upp lyktan från golvet, spratt han till och satte sig upp i sängen.

Mormor, sade han, det skulle jag hälsa er, att I får inte gå ifrån mig.

Äss, äss, äss, fräste gumman. Jag sitter ju still änna som en kålrot i lerjord.

Om Anders kommer, får I inte gå, fortsatte pojken.

Nä, nä, nä, vad du pratar —

Men Basilius satte upp handen och räknade på fingrarna.

Och inte när gästgivarn kommer och inte när Valborg kommer —

Det är väl något han har drömt, tänkte gumman, lade honom på sidan och drog täcket upp över näsan. Han gjorde munnen fri.

När Daniel kommer, då. Då går mormor.

Vill du sova! grymtade mor i Sutre. Jag lovar dig, att jag sitter här det sista jag gör.

Men Basilius sade:

Det gör I inte. Det sista I gör, tar I vattenkitteln från spisen och tvättar Daniel över hela kroppen. För han har blivit lortig ute på gårdet.

Nå, det vore då som förr i världen, muttrade gumman och kunde inte låta bli att dra på munnen.

Om nu inte Valborg kommer snart, så somnar jag, tänkte mor i Sutre, där hon satt och vägde fram och tillbaka på bäddkanten.

Vattnet har längesen kokat upp men får väl hänga över glöden, så att det inte kallnar. Hon kommer väl snart. För länsman och greven ska fara och lilla mamsellen. Sen är det bara disken kvar. Efter dem.

Jag vånne jag låg.

Och drömde.

Nej, tvi, vad skulle en gammal rackelkärning drömma, som har haft förargelse hela dan? Jag drömde väl om ungar, och det vill säga mera förargelse. Efter mamsell Arfvidssons drömbok.

Så det får vara.

För det är lögn, att en blir utlärd på ungar. Många har jag haft under händer. Och inte var det konstigt. Men rätt vad det är, sticker de sig undan som en dykand i vassen. Och där står en och glör.

Och vet ingenting.

Som nu pojken. Vad blev han rädd för? Kan det vara, att han gissat sig till tankar förr med? Ja, gästgivarns tankar står att läsa som i bok. Men aldrig har jag tänkt något åt det hållet. Det kan väl hända att en brummar, när det går tokigt. Som med Stava. Jag har just helst velat vara glad av mig, och då kryster en lite under korset. Men det är det väl ingen som tar på allvar. Varken Vår Herre eller hin håle.

Nej, jag har aldrig haft mina tankar åt det hållet. Det straffe mig Gud, om jag haft.

Fast nog gjorde jag synd mot Stava.

Men det var salig gästgivarns fel också, som tjata och sa att vi inte kunde ha alla ungarna hemma. Lars ska gifta sig, sa han, så blir där en kvinna. Men det är inte lönt Anders gifter sig för körsornas skull. Eftersom vi har långa skjutshåll. Och inte är det lönt han kommer till främmandes heller, för då blir han söpen, om han slipper tuktan. Sa han. Gubben. Och sen kan Stava stanna hemma, för lika så väl som en piga kan vi ha henne. Och gifter hon sig så tar vi mågen hit. För jag orkar inte längre och det behövs en till jordbruket.

Och då sa jag att Daniel kunde vara lik så bra som mågen. Och närmre till det. Men han sa att Daniel var för liten. Han skulle inte gagna på femton år än, sade han. Gubben. För han var aldrig riktigt med på Daniel. Fast det var hans pojke så visst som min. Han tyckte, att jag var för släpphänt med pojken.

Men jag tyckte att Daniel kunde vara närmre till. Och inte tyckte jag att en skulle fästa en måg vid gården. Som skulle stå i vägen för Daniel. Utan jag tyckte det var bättre att Stava kom ut.

Och det tycker jag än. Fast det gick på tok.

Men inte vet jag, vad som flög i mig, att jag släppte henne till Frönsan. Det var väl det, att jag ville ha henne lite i närheten ändå. Och så var fan framme.

För det är så, att en går och ställer och ställer och ställer. Tills det blir granneligt bra till det bästa. Tycks. Och då vrider fan ett lite halvslag på jorden. Och ja men om en hittar längre i sin egen särk. Ens!

Så är det. För om jag tänker —

Inte blev det alls med Lars, som jag tänkte.

Nej, gruvligen inte!

Och inte blev det med Anders, som jag tänkte.

Och inte blev det med Stava, som jag tänkte.

Och nu blir det annorlunda med Stavas pojke också.

Så det tycks lite bevänt med att grunna och ställa. Helst för de andra. Utan det är väl bäst en lunkar på. För sig själv. Så får en väl vända sig om till sist och titta efter, ocken lunk de andra ha hållit.

Och tänker en ännu längre.

Och minns!

Hur en gick därnere i Bohus som en annan fiskartös, långbent och smal i midja. Och klev i båtarna bland karlarna och nojsades. Och så pojken förstås, som skulle komma hem vid första go'vär.

Vart tog det vägen? Inte vet jag. Inte vet jag hur det kom och inte vet jag vart det gick och inte vet jag varför. Men när jag vaknade en morgon, låg gubben i sängen. Och de skällde mig mor i Sutre.

Och här sitter en nu som en kålrot, tung i gumpen och knäckt i blasten.

Jag vånne jag låg.

Och sov.

Mor i Sutre somnade. Hon såg icke torrvedsblossen och stånglyktorna som från storstugan buros ut i mörkret, irrade omkring och uppslukades av de båda svarta gapen mellan stall och ladugård, storstugan och vagnslidret. Icke heller hörde hon rösterna, rusiga och barska och övermodiga.

Mor i Sutre sov. Hon satt på fållbänkens skarpa kant, och än vaggade hon fram, så att huvudet hängde över lyktan, än vaggade hon tillbaka med fara att krossa gossen bakom sig. Då ansiktet vändes upp sjönk hakan; hon andades tungt och snarkade ljudligt. Och över henne sköt skuggan ut och in från väggen, lik ett stort djurs svarta tunga, slickande taket.

Mor i Sutre sov tungt och drömde.

Att hon satt på gärdesgården, grensle, med det ena benet åt skogen till och det andra åt gården. Och nu skulle hon lyfta gårdsbenet över till skogsbenet. Men benet var tungt. Och skogsbacken på andra sidan var himlahög och brant. Så hon tyckte hon kunde unna sig en stund att pusta, helst vädret var gott och ljumt med klar sikt ut över havet, där Sutretaket sköt ut som ett svart skär, omgiven av ilska, vita bränningar och klargrönt vatten. Och kring skäret stucko vaggande ruskprickar upp i en tät ring.

Vad kan det här vara för ställe? undrade mor i Sutre. Kan det vara här jag skulle vänta på go'vär?

Inte! Jag är ju en gammal käring. Inte har jag något att vänta på. Låt mig se vad gammal jag är.

Och hon såg sig i en spegel och såg att hon var skallig och att sista hårkransen rasade i stora tosar ned över skuldrorna.

Det betyder dödsfall, tänkte hon. Hon såg ned åt Sutre och såg att ekarna stodo lummiga kring gården och storekens topp var icke längre ett kalt och kvistigt ris, utan lövrik.

Det var rart, tänkte mor i Sutre, att det kommit löv på skrället. Jag har aldrig kunnat lida att ha det riset över mig. Den obarmhärtighetskvasten! Den tyckte jag skämde. Jag har liksom alltid önskat, att det skulle bli löv på den. Nu är det rart, när en får som en vill. Det känns så ljummet i luften, när det inte jämt går tvärs emot. Nu sitter jag riktigt bra här och glör och det är grönt och ljummet och lummigt kring.

Då började Raslinge klockor ringa.

Mor i Sutre låtsades till en början om ingenting. Det var körkdags, förstod hon, men tyckte benen kändes tunga. Så brått var det väl ändå inte. En stund till.

Men Raslinge klockor ringde.

Och hon tänkte, motvilligt.

Det är sant, det, jag ska kyrktagas efter Daniel. Det blir grymt vad de ska buskatitta på mig utmed bänkarna. På gamlan! Gudi lov att gästgivarn är salig. Han hade väl kreperat av skam och förargelse. Lite till sitter jag —

Men Raslinge klockor ringde, och hon kunde se dem dansa och hoppa oroligt i torngluggen som vilda fåglar i en bur.

Det kändes otryggt, ty klockorna rullade som vågor och gärdesgården gungade som en båt. Likväl ville hon hålla sig kvar en stund, oviss om icke ont bleve värre —

Men Raslinge klockor ringde:

Mormora, mormora, mormora.

Då klack det till i henne. Där har jag ungarna, tänkte hon. Hur ska jag nu komma loss utan att blir till spektakel? Inte ska jag visa dem att jag fastnat som en örn på störn, därför att Daniel gått i skogen med jäntan.

Men Raslinge klockor ringde:

Mormora, mormora, mormora.

Och hon såg dem i ekarna, små som furufnattar men fullvuxna människor ändå. Där var Lars med sina släpande ögonlock, där sju sorger hängde i vart ögonhår. Där var Anders som sneglade sidledes uppåt som när en hund ser på en lyftad käpp. Där var Stava med det smala, bleka gossansiktet, som smålog när hon skulle få stryk.

Nu gäller det, tänkte hon, att inte göra sig till spektakel.

Men klockorna ringde.

Och hon sade:

Jag sitter bara och väntar på go'vär, att Daniel kommer från sjön.

Men klockorna ringde.

Och hon ropade:

Inte var det därför jag behöll honom, att han skulle gå i skogen med jäntan.

Men som hon det hade sagt, blygdes hon. Och hennes ben voro nakna ända upp till höfterna.

Vackra, saftiga, mjälla ben, sade greven.

Och hon hade det grinansiktet så nära sitt, som hon aldrig haft ett karlansikte förr. Inte ens den saliges. Inte Daniels.

Unga ben, sade han och stack pekfingret i köttet. Fägnar mig. Fägnar mig.

Och han grinade ännu värre och sade:

Låt oss nu resonera raisonablement!

Och han sade:

Jag lämnade Daniel i pant för Stava. Nu skall jag be att få hämta honom. Saken är avgjord.

Då slog hon ikring sig och kände att hon var ung och stark. Hon var så hög, att hon hade fri blick över Sutredalen ända från klinten till Hoby vägskäl. Ekarna stodo tätt intill henne och kraftrade henne på ryggen och skavde av färgen. Storekens topp bläddrade med sina blad framför ögonen. Men hon blåste bort dem, så att ruskan blev kal.

Och hon såg bröllopsföljet komma ur skogen och stryka tätt förbi det ställe, där mor i Sutre satt som en fången örn på stör.

Men själv stod hon i vindsluggen och såg granneligt allt. Träsken gick i spetsen, filande fiolen. Så kom hela raden med ungar från Stor-Lars ned till Lill-Lars, alla klädda i vackra, svarta kläder och med sorgflor kring de höga hattarna. Så kom bruden. Det var Valborg. Så kom brudgummen.

Riktigt kunde hon icke känna igen honom. Än liknade han en, än liknade han en annan.

Men det var Daniel.

Hon kände igen honom på den blå halsduken, som hon gav honom i julas, då far varit i Göteborg med fisk.

Och hon visste, att det var han, därför att en lärka sjöng över hans huvud. Det är så gott som segerhuva, när lärkan singlar och drillar över barnet, som bärs till dopet. Det var bara en lärka i hela det vida, vita, tysta solskenet. Den singlade och drillade över Daniels huvud, då hon bar honom till kyrkan.

Och hon kände honom allra bäst på blicken, som mörknade och djupnade, då han kysste henne.

Nu blygdes hon, ty de granna bröllopskläderna hängde liksom snedvridna kring kroppen på henne. Men hängde där gjorde de, och han gick bredvid henne och sökte hennes hand.

Och de gingo hand i hand över hållarna, som gassade av högsommarvärme. Före dem flög en fågel, som var en vit mås med svarta vingar. Han skrek och jämrade som ett slaget barn.

Och de gingo in i en mörk skreva. Där hördes bara vågorna. Vågorna fräste som eldslågor.

Och hon sade:

Nej, vet du vad du gör, din vettvilling?

Men hans tänder nafsade efter hennes öra.

Och han viskade:

Vad snackar du, jänta? Det är väl ingen som begär av en jungman? I go'vär på landbacken.

Och hon visste ingenting att säga emot.

Men när mor i Sutre vaknade, svann drömmen så brådstörtat att hon ingenting mindes därav. Hon mindes endast, att hon drömt någonting varmt och kände ännu värmen. Hon blev liggande en stund i obekvämlig ställning med nacken pressad mot väggen. Det första hon hörde, var gossens jämmer. Hon vältrade sig tungt åt sidan för att få ögonen på honom.

Basilius sov. Han låg och fäktade med armarna och jämrade sig i sömnen. Antingen hade hon råkat att klämma honom, eller drömde han. Det var ingenting att göra åt den saken.

Men nu vaknade hennes öron för ett vida kraftigare ljud, ett upprepat dunkande med metallisk klang. Drömmens sommarvärme hade stegrats till hetta, ugnshetta, och över det rödbelysta taket dansade väldiga skuggor.

Vad håken nu då, undrade gumman, kavade med armar och ben. Men när hon äntligen kommit upp på bänkkanten, blev hon still av luttar förvåning.

Elden på härden stod högt upp i rökfånget, dundrade och brakade värre än skorstenseld. Vattenkitteln var lyftad från kroken. Framför lågorna vaggade en bredskuldrad, svart gestalt. Det var Anders. Han smidde om ugnsrakan. Tennen hade han lossat, höll spetsen i elden, drog ut den glödande och hamrade på med ojämna, ursinniga slag.

Gumman skrek till, och han vände sig om. Ansiktet var svart, kunde hon se, men mera såg hon icke, eftersom han vände sig bort från elden. Mor i Sutre kom upp på benen. Hon lyfte lyktan och lyst sonen i ansiktet. Såg genast att han var drucken.

Vad tar du dig till? frågade hon barskt. Dock icke alltför barskt, väl vetande att hårda ord kunde gå igen, om ruset var stadgat.

Sir I inte? sluddrade han. Jag smir mig ett björnsput.

Nu varnade hon, vad som skett med ugnsrakan.

Har hin fluge i dig, att du ska förgöra ugnsrakan, din vettvilling! Vad ska du göra med järnet?

Det hade han glömt, försjönk i dystert grubbel. Men plötsligt lyste han upp i ett stort, rött leende, lyfte järnet och lät det svänga i handen.

Jag ska fan i mig slå ihjäl honom. Det ska jag. Jag ska slå ihjäl'en.

Vem? frågade gumman.

Då svek minnet på nytt och lämnade honom i stor förlägenhet. Men hjälpen kom utifrån. Gästgivarn tumlade in genom dörren, stor i åthävarna och glad under ögonen.

Anders! ropade han. Var är du, Anners? Bror Anners lille? Var är du?

Blicken häftade sig vid gumman och blev för några ögonblick tankfull och beslöjad. Men glädjen bröt åter fram, gnistrade i ögonen, fnyste genom näsan grinade i käften. Gästgivarn knöt sina nävar, krökte arm, så att rockärmarna svällde stinna av muskler.

Här ska I se era pojkar, mor! Här ska I se Sutrepojkar!

Dem ser jag väl för jämnan! röt gumman. Vad håken tänker I ta er till?

Men gästgivarn dansade av och an, förevisande sin kropp och sin styrka.

Anners! ropade han, upptäckte brodern och slog armen kring hans hals. Anners lille, har du något tillhygge? Nu sticker de under klinten. Länsman har dem på kornet och Träskan står uppe vid vägen med bössan. Nu släpper vi hundarna. Nu klämmer vi dem mot berget, tills de kastar upp gumsen. Djädran annåda, mor, I ska få betalt för gumsen till sista rundstycket.

Gumman vände honom ryggen och gjorde en rörelse, som antydde, hur föga hon skattade gumsen och betalningen och alltsammans.

Det hade han inte väntat. Det var otacksamt, och det bedrövade honom.
Han sade:

Det vet I, mor, att jag är rättvis. Ocke fan det är stort eller smått, så ska det vara rättvist. För det vet I, att jag var rättvis från det jag var liten. För det vet I, att jag brydde mig varken om smek eller smörj, bara det var rättvist. Och de ska gärna få bränna garn över huve på mig, bara det är rättvist. Men tar de en fluglort och det inte är rättvist, så ska jag klämma dem. Tycker I inte det? Mor?

Jag tycker du är en stolle som ränner från gården mitt i natten med allt karlfolk. Ocken säger dig, att det inte kommer någon och tänder på huset medan du är borta? Inte har jag krafter att slåss med strykare?

Men gästgivarn skakade bekymrad på huvudet.

Så där säger I bara, för att I inte är rättvis. För I har aldrig varit rättvis i något. Utan det I har tyckt, det skulle prompt vara så. Ocke det var rättvist eller ej. Vad fan angår det mig, om de bränner rucklet? Är det rättvist, så må det ske. Men det begriper I inte, för rättvisa begriper I inte.

Det tycks vara sanningsnatta i natt, sade mor i Sutare. En får höra både ett och annat som är ovant.

Härpå svarade gästgivarn ingenting, och då gumman vände sig om för att utforska tystnaden, återfann hon det gamla Larsansiktet med sju sorger hängande i ögonhåren.

Mor i Sutare sade:

Och det kan väl inte skada, att jag får höra sanningen av er till sist. Gå nu ut mer er, pojkar, så jag får vara i fred. Men slå er inte till olycka.

De gingo, gästgivarn först, säker på foten. Anders följde, stakande sig fram med spettet.

Mor i Sutare krafade aska över elden. När lågorna blivit måttliga, hängde hon åter upp vattenkitteln.

Hon stoppade om Basilius, som alltjämt sov oroligt och slingrade sig upp ur täcket.

Då rann det henne i sinnet, vad den yrvakne pojken sagt. Att Anders skulle komma och att gästgivarn skulle komma. Besynnerligt var det inte, eftersom de titt och tätt hade väg åt köket. Men besynnerligt ändå, att pojken skulle sanndrömma, om det så endast var om självklara ting.

Hon gick ut på trappan. Storstugans fönster voro mörka. Alltså hade väl flickorna dragit sig tillbaka till sovkammaren.

Borta vid klinten drevo hundarna. Hon urskilde hyndans dova, ihållande vrål, och unghundarnas korta, skarpa gläfs.

Vad de finner på! Karlarna! muttrade gumman. Rättvisa! Vad ska den vara bra för, när gumsen allaredan är både flådd och uppäten.

Tro om de inte lämnat någon kvar att vakta gården?

Daniel kunde väl ha stannat.

Hon lyssnade, hörde ingenting annat än det visslande suset i storekens topp. Och en olåst dörr, som dängde. Det kunde vara dörren tillorstugan, som de lämnat olåst. Med silver på bordet! Och tjuvfölje kring knutarna!

Mor i Sutre började masa sig nedför kökstrappan, ett steg i taget för att inte komma till olycka i kolmörkret.

Då hörde hon steg: någon gick över gården.

Hon lyddes. Det var inte Valborgs steg. Det var ingen annans steg. Det var Daniels steg. I de förbaskat finaorstövlarna, hans. Som inte ville gå i träskor!

Daniel! ropade hon. Och då hon icke fick svar, satte hon händerna kring mun och tjöt:

Da! ni! el!

Så ska du då inte säg, att du inte hörde, muttrade hon för sig själv. Men i detsamma strök han tätt förbi henne, sprang uppför trappan och in i köket. Gumman efter. Hon fann pojken sittande på härdkanten, såg honom icke tydligt men förstod av ställningen att han var trött.

Vill du ha en skvätta mjölk?

Han nickade.

När hon nu kom med muggen från eldsidan, såg hon att han var blodig i ansiktet och lerig över hela kroppen.

I jistineje! kved hon till. Så du ser ut!

Han skrattade.

En kan väl inte se bättre ut, när en legat och släpat på gärdet. De fick en snara om foten på mig, och nog åkte jag fem famnar på studsen, innan jag kom loss.

Han tömde muggen i ett drag.

De tog mig för Frönsaforsarn.

Si! Si! Si! triumferade gumman. Det fick du för stövlarna, din högfärdstoke.

Fick jag något, så gav jag något igen, sade Daniel. Inte tör de glömma mors gumse i första taget.

Gumman doppade handen i vattenkitteln.

Nu är det just lagom, så du kan tvätta av dig lorten.

Hon högg tag i rockärmen, men släppte, slängde med fingrarna i luften, spottade och fnös.

Nej, tvi, tvi, tvi. Du är värre än en dynggrep! Är det mänskligt att gå och förgöra både sig och kläderna för gumsens skull.

Daniel drog av sig rocken.

Det begriper I inte, sade han. Inte är det för gumsen. Men en får väl lov att hålla sig till rättvisan.

Jag tyckte, jag hörde't i jonse, muttrade gumman, tog fram tvättbaljan, hakade av kitteln. Och ännu med kitteln i nävarna sade hon:

Så. Att en ska hålla sig till rättvisan, ocke det bär eller brister?

Det är klart, svarade Daniel.

Jaså, sade mor i Sutre. Och då hon hörde en dörrklinka sakta gnissla:

Vad ska du i kammarn? Du väcker ungarna.

Daniel släppte låset.

Det var bara något jag skulle ha sagt åt Valborg.

Inte är hon dennasse, pustade gumman.

Köket fylldes från golv till tak av den vita ångan. Mor i Sutre såg icke längre sonen, och hans röst tycktes komma långt bort ifrån.

Sa mor inte, att Valborg var här? När I ropa på mig? När jag stod för att gå in i storstugan? Sa I inte då, att hon var här?

Nä, nä, män, gjorde jag ej, muttrade gumman. Det har du drömt.

Hon hörde honom gå över golvet, hastigt. Hon kände fläkten, då han strök förbi, tätt bakom henne.

Vart ska du gå?

Till storstugan.

Nej, nu stannar du hos mig, avgjorde gumman. Jag gitter inte vara ensam med allt det tjuvföljet strykande kring knutarna. Hör du?

Han svarade icke, men hon hörde att han trevade efter låset. Det har en för att en är beskedlig, tänkte hon. Han vålar mig inte mer än en katt. Det är som jag inte funnes.

Och sinnet rann på henne. Hon skrek:

Hör du, vad jag säger, din storsnute? Du går inte dit?

Men han öppnade dörren.

Då sade hon:

För du har inge där att skaffa. Valborg är uppe på loftet.

Och hon tänkte:

Vad i herrans namn säger jag? Står jag och ljuger?

Daniel stängde dörren.

Vad gör hon på loftet?

Han tror att jag ljuger! tänkte mor i Sutre.

Hon fräste:

Jistine, kan jag vet det? Sväran är också där. Så du ska inte gå dit.

Hon fortsatte i en ramsa:

Nu kan du väl vara lugn då. En stund. Eftersom det bara är jäntan du tänker på. Jämt och samt. Aldrig gör du annat än springer efter jäntan. Det duger du till. Ingenting annat.

Hon fortsatte att brumma. Men plötsligt snurrade hon runt i dimman.

Vart ska du gå? Tror du jag ljuger, pojk! Att du inte skäms! Gå inte upp på loftet! Vänt, ska du få höra. Hur det var. Gå inte upp på loftet, säger jag. För jag har lovt Valborg att hon ska få vara i fred.

I fred? upprepade Daniel.

Gumman kippade efter andan.

Så jag ljuger! tänkte hon. Så jag ljuger!

Och hon sade:

Jo, vänt, ska du få höra. Hon kom infarandes i jonse, så jag trodde hon skulle tappa andan. Hon var vit som ett lakan. Ingenting ville hon säga, men det förstod jag att någon varit närgången. Det var väl greven. Men hon ville inte att något skulle bli sagt åt dig.

Du, Daniel, fortfor hon, nu ska du höra, Daniel. Först och främst får vi se till, att vi blir av med den friskalarn, greven. Han har redan varit här en dag för länge.

Ska jag kasta ut honom? frågade Daniel och ansiktet lyste upp. Hon måtte le, men ströp leendet i en snörpning.

Äss, fräste hon. Och sade:

Nej, du, Daniel, det kunde bli klagomål. Utan vad du ska göra, Daniel, är att röja undan gärsgårdsstörar och vad det är de lagt över vägen sör ut. Det ska du göra, Daniel. Nu medsamma. Så ska jag nog laga att han kommer i väg. För det gissar jag, att han åker hellre utan länsman än med —

Det måste hon förklara, fast det inte angick honom och inte henne heller. Slutligen hade hon ingenting mer att säga.

Gå nu du, Daniel.

Men han började treva på sig.

Var har jag kniven? Jag ska väl inte gå knivalös utifall jag stöter på strykarna.

De sökte båda, och mor i Sutre fann kniven, som hon omsorgsfullt stack in i slidan. Och när det var gjort, upptäckte hon att han hade blodfläckar och lerstänk i ansiktet. Hon lossade sin bröstduk av silke, doppade den i vattnet och tvättade hans ansikte omsorgsfullt.

Slutligen hade hon ingenting mer att beställa med Daniel. Hon daskade honom med två fingrar på kinden.

Du är ändå snäll, du, Daniel, som gör som mor vill.

Hon följde honom ut på kökstrappan.

Pojken slöks av mörkret. Stegen föllo jämnt och stadigt i gruset, så klingade klackjärnen mot den frusna vägen, så hördes ingenting mer.

Ångan svepte ut genom dörren, luften i köket blev åter klar, upplyst av elden på härden och ljuset i lyktan.

Här är ändå varmt och gott, tänkte gumman, smärös efter nattkylan därute. Hade jag bara skickat av med greven, så skulle jag lägga mig bums och somna från alltsammans.

Hon stökade omkring, slog ut vattnet, rörde om i elden, vände på Daniels rock, gick bort till bädden och lyste Basilius i ansiktet. Han låg och pratade i sömnen, ljudlöst dock eller nästan ljudlöst, men hela det lilla ansiktet grimaserade ända från hårfästet, som ryckte upp och ned, till den skälvande hakan. Och händerna gestikulerade över täcket.

Vad håller han för predikan? undrade mor i Sutre. En kunde mest tro att det var syndabekännelsen.

Och hon sade, i det hon lät lyktan dingla fram och tillbaka över gossens huvud:

Tänker en rätt efter, så är du skulden till alltsammans. Vore inte du, så kunde en stänga alla dörrar för greven. Och gästgivarn vore väl annorledes och sväran med. Allting vore annorledes. Och ändå har du ingen skuld, din lille stackare. Utan vi gör väl med dig som Israels barn med bocken. Vi skyller ifrån oss.

Och hon tänkte:

Besynnerligt, vad jag var slängd i att ljuga! Svarvade jag inte till om Valborg, så jag när hade trott det själv. Och så kvickt jag tog det ur luften utan att fundera det bittersta! Kan det vara att fan står bredvid och sticker åt en? Så att en nästan tycker det är sant.

Hon ställde sig under takkroken, sträckte sig på tå och hängde upp lyktan.

Nå, nå, ingen skada skedd, muttrade hon. När pojken inte beslog mig.

I detsamma slogs förstudörren upp, så hastigt och kraftigt att lågorna drogos ut från härden,

kastande stora, gråsvarta rökbollar in i rummet. Ögonblickligen därpå smällde dörren i lås.

Gumman hickade till av skrämsel, drog djupt efter andan. Händerna sjönko långsamt från lyktan. Hon förde fingerspetsarna över ögonen, som svedo och tårades av röken.

Framför henne stod Valborg. Hon pressade nacken och ryggen och handflatorna hårt mot dörren. Hon var vit i ansiktet.

Mor tog ett steg emot henne.

Vad är det med dig? frågade hon, lågmält.

Flickan stirrade på lyktan. Munnen tuggade med ett smackande, sväljande ljud, som om hon haft ett betsel mellan tänderna.

Gumman sade:

Är det greven som varit efter dig?

Då skrek hon till. Gumman blev askgrå i ansiktet, men talade lågmält och lugnt.

Du kunde väl värja dig, vet jag?

Flickan nickade, så att nacken slog en lång trumvirvel mot dörrspegeln.

Nåja, då så, sade mor i Sutre.

Flickan grep henne plötsligt i armarna, hårt så att naglarna skuro halvmånar i skinnet.

Mor ska inte säga något åt Daniel.

Gumman strök bort hennes händer, den ena först, den andra sen. Kände på märkena.

Nej. Vad skulle jag säga åt Daniel? Jag ska bara laga att han kommer bort med det första. Greven.

Hon sköt flickan åt sidan, öppnade dörren, vände sig om.

Det är inte lönt du blir här, för Daniel kommer strax tillbaka. Gå upp på loftet så länge.

Han är fan själv, tänkte mor i Sutre, gick sin väg genom mörkret. Antingen har den lede skickat honom eller är fan själv klädd till greve. Men den skrämmer mig inte. Inte! Så sant jag har fyra barn att svara för, småskrapet oräknat. Så skrämmer han mig inte. Utan vill han äta sig fast i Sutre, så ska jag nog dra ut'en vid svansen, så klövarna ryker åt häcklefjäll. Ska jag. Så sant de skäller mig mor i Sutre.

Aj, pocker! svor hon till, snubblande över kolrakärrans skackel. Svedan ökade blodets hetta, och gumman rullade som ett stort, svart trollnystan uppför trappan.

Ska han inte gillra för mig med sin förbannade dödkärra, muttrade hon. Vad han gör, så ser en tydligt att det är fans konst.

Hon steg in i förstugan. Dörren till salen stod öppen. Hon steg in i salen, stannade.

Ringan av ljus hade brunnit ned, endast i två pipor flämtade ännu lågorna. Frönsagreven stod vid bordet, framåtböjd. Hans händer kilade på långa, smala fingrar av och an mellan fat och kärl.

Tro om han plockar till sig silvret? undrade gumman, smög sig några steg framåt, tvärstannade vid en knakande tilja.

Greven spratt upp, höjde sig på tå, spärrade upp munnen, stirrade mot dörren. Men mörkret därnere och de flämtande lågorna tätt under ögonen hindrade honom från att upptäcka mor i Sutre.

Som tassade vidare, försiktigt. Och stannade.

Nu såg hon, vad han höll på med. Mitt på bordet hade han brett ut en blå silkeduk, en snusduk eller en halsduk eller ett huvudkläde. Mitt på duken hade han ställt en lerbunke. I bunken samlade han alla rester efter måltiden, köttstycken, ostkanter, smörklicker, brödbitar, sista stycket av ostkakan. När allt var samlat, knöt han ihop duken om bunken. Så började han åter söka, huvudet vreds snabbt på lång, mager hals åt höger och vänster, ögonen klippte, fingrarna spelade.

Han sprang bort till skänken, tog en flaska av klart glas och höll det mot ljuset. Den var tom. Han suckade. Han fann i vrån ännu en flaska av klart glas. Han smackade, gluckade, satte flaskan till

munnen.

Ånej, inte liknar du just den lede, tänkte mor i Sutre. Du liknar mest den gamle stackare du är. Att jag inte såg förut, vad du är för en gammal skråpuk. Är det truten din, som trollar? Och den ska springa efter flickor! Som darrar på hand så gudslånet kommer utanpå magen. Om min Daniel hade dig i näven så krama han vasslan ur dig som ett intet.

Och hon steg fram med tunga steg, sade:

Det får allt bli färdknäppen, det, greven.

Flaskan sjönk. Han vände sig långsamt om. Och när nu mor i Sutre återsåg det grevliga ansiktet, som hon för några ögonblick sedan såg gammalt, måste hon förundra sig över dess ungdom.

Det är grinet, tänkte hon, det är det elaka grinet och glittret i ögonen, som gör, att en inte tänker på åldern. Eller ock kan han trolla, den fule.

Kära mor, log Frönsagreven. Fägnar mig, fägnar mig.

Fägnar mig med, sade gumman, pekade på bordet, för jag ser att greven är färdig med packningen.

Han sade:

Alldeles, min kära gumma. Dagen är liden, som jag ägnat åt Sutre. Som en vilsen gäst kom jag, som en vilsen gäst far jag. Men däremellan ligga timmar, då jag erfor —

Han tog ett glas ur skänken och fyllde det.

— ett modershjärtas milda värme.

Han nickade och log.

Jaså, sade mor i Sutre.

Och han sade:

Din skål, goda gumma. Var är nu dina piltar? Din Lars? Din Anders? Var är din Stava? Nå, det veta vi. Och var är den vackra, obefläckade unga kvinnan, som du lovat din Daniel? Nå, nå, nå! Ett skämt kan ingen skämma. Din skål.

Han tömde glaset, suckade.

Min gud var det gör gott. Den gamla mekanismen får kraft att röra sig i ytterligare tjugufyra timmar och finner kanske under tiden ett nytt Sutre och ett nytt modershjärta. Apropå — hur är ett modershjärta skapat? Varav? Av maktbegär och smeklust? Av sinnlighet och leklust? Min salig far brukade säga: Stackars Johan Ludvig hade aldrig någon mor. Nå! Han menade, att hon dog i min spädaste barndom. Men ho vet ändå om inte gubben i sin senila tankspriddhet formulerade en dyster sanning. Ty —

Han fyllde glaset.

— jag har till modershjärtat känt en dragning, som endast bitter saknad kan förklara. Och en alldeles förbåld nyfikenhet. Dess värme förtjuser och förbryllar. Vad är det för en eld, som brinner i detta dårskapens offerkär! Kärlek? Nja. Men ordet är tvetydigt. Livsbegär brinner också i min enkla mekanism. Men värmer ingen, knappt mig själv. Mig tycks, att det måste vara elden. Utan attributer. Elden utan namn. Elden utan mål. Elden utan bränsle. Elden, efter vilken eld fått sitt namn. Primus motor. Som tjänar alla sina tjänare, onda och goda. Som icke känner ont och gott. Ofattligt stark. Ofattligt lättledd. Ofattligt lätt bortledd. Stjäls av första kalla hand, som fryser. Nja, det är vist, det är gott för de moderlösa. Din skål, mor i Sutre —

Han tömde glaset.

Stode jag icke här för att sjunga ditt lov utan mitt, skulle jag vilja påpeka, att dagen blivit väl använd. Men jag vill inte hovera. Nog av, jag lämnar Sutre rikare än jag kom. Jag har rest mina fiender mot mina fiender, min ovän går i mörkret på jakt efter min ovän. Det ter sig infamt kuriöst från min synpunkt sett. Men är handen redo och ögat öppet, saknas aldrig medel. Har jag funnit. Om någon ger dig en förödmjukelse, så kasta icke bort den, kära mor. Du rider länge på en förödmjukelse: den tröttnar aldrig. Kasta aldrig bort en oförrätt; den kommer att bära dig genom livet. Ansa dina olyckor, och de skola giva dig förtionde kornet. Men glöm icke, att de äro värdefulla. Och gör av din svaghet ett fideikommiss, att din släkt må leva länge på jorden.

Han höll flaskan till ögat, mätte av och slog i ett halvt glas.

Det är det goda med min enkla mekanism, sade han, att dess verksamhet och dess behov kunna exakt beräknas. Ett visst kvantum sprit ger ett visst kvantum energi. Alldeles som ett visst kvantum förödmjukelse ger ett visst kvantum hat. Nu räknar jag på tolv timmars oblandad glädje, som komma mig väl till pass —

Ja, vägen är lång, avbröt gumman. Kärran, greven ska låna, står förspänd. Och vid det här laget har nog Daniel röjt undan det värsta bråtet från vägen. Så drick nu i herrans namn och ge sig i väg.

Men greven ställde ifrån sig glaset.

Vilken väg? frågade han. Vilken väg har Daniel röjt?

Till Raslinge, svarade gumman. Var det inte den han skulle fara? Kvicka sig nu, så slipper han ta länsman i kärran.

Greven skakade på huvudet.

Den saken är ordnad. Men vem har ingivit pojken att röja undan på vägen söderut?

Det har jag, svarade mor i Sutre.

Och varför, frågade greven allvarligt, gjorde gumman det?

För att jag ville bli av med honom ju förr ju hellre, sade mor i Sutre.

Av med Daniel? frågade greven.

Då tröt gummans tålmod, hon samlade förklädet i handen och slog honom kraftigt om benen.

Nej, av med honom där, otering! Av med honom! Och skam till sägandes inte för min skull; jag är gammal nog att tåla se uselheten. Men för pojkens skull. Det kunde hitta på hända att han frågte mor, vad tvåbents fähund hon släppt in på gården —

Nå, sade greven, nå, jag förstår. Och erfar ånyo den mystiska värme, som strömmar ur modershjärtat.

Han tog glaset men ställde det åter ifrån sig och fattade gummans hand, som motvilligt gömde sig i kjortelvecken.

Likafullt har kära mor gjort mig en ovärderlig tjänst. Ja, vilken i ordningen? Min väg går visserligen icke till Raslinge; jag vänder som räven i eget spår. Men tjänsten är ovärderlig. Ovärderlig.

Han tryckte handen, drack ur glaset, fyllde det på nytt, tömmande flaskan till sista droppen.

Och han sade:

Hur länge har pojken ramlat omkring på vägen?

Kan väl vara en halvtimme.

En halvtimme, upprepade greven eftertänksamt. Gott. Nu är rätta tiden, skulle Träskan säga. Din skål, goda gumma.

Han tömde glaset, slog det i väggen.

En lyckobägare!

Han ropade: Ruth! Han stampade i golvet och ropade:

Ruth! Ici! Ruth! Ici!

Näst sista lågan slocknade i ett litet grågult moln.

Lilla mamsellen kom, knypte i hand, vacklande av sömn. Greven ställde henne framför mor i Sutre. Och han stavade för:

Tack.

Tack, upprepade flickan.

Goda.

Goda.

Mor.

Mor.

Ja, nu kan det vara nog, avbröt gumman. Hon strök med fingerspetsarna över flickans kind. Och sade:

Om han lovade mig en sak, greven, så kunde jag mest vara frestad att förlåta honom alla hans elakheter —

Fägnar mig, log greven, fägnar mig. Även det skulle bli mig beskärt. I Sutre.

Gumman sade:

Om han lovar mig att vara beskedlig mot flickstackarn.

Det lovar jag, sade greven.

Plötsligt slog han händerna för ansiktet och ropade:

Min gud! Min gud! Min gud! O, heliga, infama modershjärta. O, att jag skall nödgas lämna Sutre! Men det finns ingenting hungrigare än hungriga fordringsägare. O, kära mor, all denna godhet tynger mig till jorden och kommer mig att spricka av undran och nyfikenhet.

Han lade händerna på flickans skuldror.

Men jag vill arrangera en tablå, som kan uppbygga mitt sinne i dystra stunder.

Han tryckte ned flickan på knä.

En ung kvinna, ännu icke mor, på knä för mor i Sutre!

Sista lågan slocknade.

Ja, det är väl hans sätt att hålla sina löften, sade mor i Sutre. Hon trevade efter flickan, men fann henne icke. Hon gick bort till skänken.

Vänta litet, sade hon, så ska jag lysa er ut.

När ljuset till sist blev funnet och tänt, hade Frönsagreven och lilla mamsellen redan lämnat salen.

Gumman ställde sig i det uppbrutna fönstret. Efter en stund förnam hon ett svagt hjulgnissel, ett svagt rassel i gruset.

Han har virat halm kring hovarna, tänkte hon. Ja, nog kan han sina konster.

Och hon suckade och sade:

Gudskelov! Nu får jag ta fatt på mitt.

Hon tog fram ännu ett ljus.

Det är så gott att jag städar först som sist, tänkte hon. Någon nattaro blir det i alla fall inte, förrän pojkarna kommer. Och så slipper en se lorten i morgon.

Hon ställde sig med korslagda armar framför bordet.

Knytet var borta, fat och tallrikar tomma.

Det får en säga till hans heder, sade mor i Sutre, att han tar vara på smulorna. I jistineje, fattiglappen! Jag har då inte det på samvete, att han for hungrig härifrån.

Därefter sade hon ingenting på en god stund och tänkte heller ingenting utöver sin gärning, som bestod i att duka av bordet och ställa undan disken på brickan i förstugan. Så tände hon ytterligare två ljus för att få bättre överblick över det stora, mörka rummet. Stolar hade vräcks omkull, bord skjutits fram, kuddar och dukar kastats på golvet. Hon ordnade allt och då väggklockan slog elva, var storstugan åter prydlig.

Mor i Sutre gick bort till fönstret. Natten var stilla; den lilla vindilen, som visslat i storekens topp,

hade somnat. Luften var mild, tung av fukt, det droppade mjukt från grenar och tak.

Mor i Sutre lutade sig ut och kunde då se ljusskimmer på Raslingevägen tämligen långt borta.

Nu kommer de, tänkte hon. Jag vänne jag låge. Det är alltid tyngst i slutet. För den som är gammal.

Långsamt gick hon en sista rond genom rummet.

Och sade:

Nu kunde en ta emot kungen. Äss han gjorde Sutre den äran.

Hon stannade vid fönstret.

Hon såg Träsken med en stånglykta över huvudet, vidare länsman, även han med lykta. Efter dem kommo Lars och Anders. De gingo stadigt och tungt på nyktra ben. Men mellan dem raglade en gänglig gestalt. Han ömsom hoade som en uv, ömsom jamade som en likuggla.

Det var han som ville ha välling, tänkte mor i Sutre. Jaså, den stackarn fick de tag på.

Hon lutade sig ut med armbågarna stödda mot fönsterbrädet.

Var ska I göra av honom? frågade hon.

Ansiktena vändes upp mot henne, vändes åter bort. Och hon fick icke något svar.

Lyktskenet ringlade upp och ned i storekens lövverk, dropparna gnistrade.

De fyra männen samtalande viskande. Fången hade tystnat.

Men när nu Lars öppnade dörren till vagnslidret och sköt honom framför sig, gav han till ett skri, kastade åt sidan.

Då höjde Anders sin järnstör.

Anders! skrek mor i Sutre. Du låter bli!

Ännu en gång vändes ansiktena mot henne, vändes åter bort.

Gästgivarn stängde dörren till vagnslidret.

Ska han inte ha någon mat? frågade mor i Sutre.

Men nu hörde de henne icke. De stodo en stund under storeken och talade viskande. Så gingo de bort till grevens svarta kärra, lyste under hjulen. Så lyfte de av locket.

Kan någon ha gömt sig där? sade mor i Sutre, sträckte sig ut så långt hon förmådde.

Bädden, där lilla grevinnan legat, var tom. Några vita blommor lågo ännu kring huvudgården.

Mor i Sutre drog sig tillbaka in i rummet.

Ett stycke bröd och en ostkant kan en alltid ge honom, tänkte hon. Fast det kanske är onödigt, eftersom han var med och stal gumsen. Och så ska det heta igen att en börjar bli gammal och velig.

Nu hörde hon det visslande gnisslet från kolrakärrans hjul. Men hon tänkte endast på fången, på brödet och ostkanten. Hon såg dem framför sig, fången och brödet och ostkanten. Hon var gruvligt trött, vankade likväl av och an, ruvande över den tanken att hon borde giva fången brödet och ostkanten.

Hon gick bort till skänken för att leta efter en ostkant, öppnade överredet, öppnade underredet, drog ut låda efter låda.

Det var silverskänken, där fanns inga ostkanter.

Hon erinrade sig, att hon sett en ostkant någonstans. Den var gnaven som av råttänder, men en närmre undersökning hade ådagalagt, att Basilius varit framme. En annan ostkant hade legat i Daniels matsäck härförleden. Det var dock icke en kant utan ett stort, mjukt stycke fetost.

Det är väl ändå för gott, tänkte hon. Åt en strykare. Sen hets det att jag är gammal och velig.

Hon gick till hörnskaftet. Där fanns endast glas och dryckjom. Hon visste väl, att skulle hon finna en ostkant, så vore det i skafferiet. Där låg beständigt en ostkant någonstans, gnagen av tänder. Än av

råttänder, än av barntänder.

Jag vånne jag låg, tänkte hon.

Men vankade oförtrutet av och an, följande den långa, breda, släta tiljan i golvets mitt. Fångad av dess bredd och raka sträckning vankade hon av och an, som en höna i en kolcirkel, ur stånd att stiga över den svarta gränsen.

Först när kärrans vissling åter skar genom tystnaden, vaknade hon, stannade, sträckte på sig.

Jag gör väl som jag vill, sade hon. Ska jag låta pojkarna regera? Ska jag lämna stackarn utan mat? För att pojken säger att jag är velig och blödig. Den storsnuten.

Hon lyssnade till kärrans gnissel, som entonigt upprepades med jämna mellanstunder. Nu hörde hon också karlarnas tunga steg.

Vad håken? muttrade hon. Varför drar de omkring med kärran?

Hon gick mot fönstret.

I detsamma susade någonting fladdrande, långt, svart in i salen. Mor i Sutre skrek till. Hon såg, att det var Träskan. Han stod tätt intill henne och hans långa rock slog som vingar. Han höjde handen med lyftat pekfinger. Då skrek hon ännu gällare. Hon sträckte på sig och Träskan måtte förvåna sig över hennes längd. Hon sträckte sig, vred på kroppen som om hon velat tränga sig upp ur någonting, trångt och kvävande och tungt, som tryckte henne till jorden.

Träskan sade:

Stilla. Stilla.

Handen sjönk, han pekade på henne, pekade på hennes hjärta.

Hon sade:

Det är Daniel.

Hon sjönk samman och var stilla. Träskan gick långsamt mot dörren. Mor i Sutre följde honom.

Kärran stod nedanför stentrappan. Karlarna lyfte sina lyktor.

Daniel låg i bädden. Ögonen voro halvöppna.

Mor i Sutre gick ned till honom. Då hon betraktat honom en stund, märkte hon att tröja och skjorta voro uppfläkta över bröstet. Hon stack in handen.

Han är varm, sade hon.

Hon såg på Lars. Och gästgivarns stela, sorgtunga ansikte knycklades plötsligt ihop till en oredig härva svarta rynkor.

Då drog hon tillbaka handen. Hon knäppte skjortan och tröjan och drog upp lakanet, så att det täckte såret. Hon böjde sig fram och slöt med lätt hand hans ögon.

Länsman sade:

Det är antagligt att ett misstag föreligger. Troligen ha de legat på lur efter greven och i mörkret begått ett misstag. Jag för min del kan inte förklara saken på annat sätt.

Hon betraktade honom uppmärksamt, under det han talade. Så frågade hon om han skulle stanna i Sutre över natten. Han skakade på huvudet. Och hon sade:

Då behöver jag inte tänka på liggplats för länsman?

Han brummade:

Jag har väl annat att göra. Än att ligga.

Hon vände sig till Anders.

Gå du till köket och sätt på vattenkitteln. Den står vid spisen. Det tör finnas glöd kvar.

Och då han lommade bort, ropade hon efter honom:

Du får bära hit vattnet själv. Jag vill inte att kvinnfolken ska komma.

Hon vände sig åter till länsman.

Ska det bli skullgång?

Han nickade. Hon stirrade framför sig, rynkade ögonbrynen.

Så sade hon:

Det är en liten fyrkantig, svart en. Han är nästan som raggig. Han hängde här vid grinden i morse. Jag såg honom, så jag känner igen honom. Det är han som gjort det.

Hon pekade på vagnslidret.

Den där kan I släppa.

Vi släpper ingen, mumlade länsman, drog sig uppåt stallet. Var bara lugn, kära mor. Vi släpper min själ ingen.

Mor i Sutre tog lyktan från gästgivarn och steg uppför trappan. Hon vände sig om, nickade. Lars och Träskan lyfte varligt upp den döde och buro honom emellan sig in i salen.

De lade honom på bordet.

Mor i Sutre sade:

Nu kan I gå. Jag behöver ingen.

Sväran och Valborg sovo på loftet, okunniga om vad som hänt. I köket vakade gästgivarn, Anders och Träskan. De sutto i var sitt hörn av det halvskumma rummet, bytte då och då några viskade ord.

Ibland reste sig Träskan och gick på tå ut på kökstrappan.

Storstugans fönster lyste matt av talgljusens rödgula sken. Han tyckte sig höra tassande, vankande steg. Kanske en hörselvilla.

Eljest intet ljus, intet ljud. Endast dropparna, som föllo tätare och tyngre från träden.

När han för fjärde eller femte gången vände tillbaka in i köket, fann han bröderna sovande.

Han sjönk ned på sin stol, lutade huvudet bakut och somnade.

Men då natten var mer än till hälften liden, väcktes de alla av ett skrik. De rusade upp, håret på ända, ögonen igenkittade av sömntårar; de stötte samman, höggo tag i varandra, brummade yrvaket svordomar.

Skriket upprepades. Och nu jämrade och knakade vindstrappan under tumlande barfotasteg. Dörren kastades upp, och sväran och Valborg snubblade in i rummet, yrvakna, halvklädda.

Skriket upprepades. Från hundkojan svarade hyndan med ett utdraget tjut, unghundarna satte i med ilsket skall.

Barnen kommo ut ur kammaren. Lill-Lars höll skjortan för ansiktet, flickorna gräto.

Sväran snattrade:

Va, va, va ä de nu då?

Träskan kom först till besinning.

Det är Basilius, sade han. Han drömmer.

Pojken satt rak i bädden, ögonen slutna. Sväran lade sin hand över hans mun och tryckte honom ned i bädden.

Då vaknade han.

Men Träskan ryckte henne åt sidan. Han tog pojken på armen och skjutande Lill-Lars och flickorna

framför sig, gick han in i kammaren. Efter en stund kom han åter, sprang ut på gården, vände tillbaka med fiolen under armen. Han sade:

Det tör inte göra något, om jag spelar lite?

Ingen svarade.

Han steg in i kammaren, sköt sakta igen dörren.

Gammelhyndan tystnade, hundarna tystnade. Träsken filade sakta, sakta på fiolen. Det nådde knappt ut i köket. Och tystnade snart.

Då kammarfönstrets fyrkant trädde fram ur väggens mörker i ett svagt blågrått sken, vaknade Basilius.

Han sprang ur sängen. Först när golvet kylde under fötterna, kom han ihåg sina ben och att han var lam som gubben i kyrkbacken.

Han sjönk genast på knä. Men efter en stund reste han sig försiktigt, strök sig över benen, tog några steg.

Nej, han var inte lam. Han smålog vid tanken på mormors förundran.

Så upptäckte han Träsken. Han satt på bordet som en skraddare, men djupt framåtböjd, omfamnande sina knän och sin fiol. Det stripiga, svarta håret hängde ned över pannan.

Basilius smög sig fram, ryckte försiktigt i håret.

Varföre då, då? mumlade Träsken, slog sömnigt med handen.

Basilius drog på sig byxorna. Han gick ut i köket. Där måtte han stanna och gapa.

I var sitt hörn av fällbänken sutto gästgivaren och Anders tillbakakastade, som om de fått ett kraftigt slag för bröstet. Näsorna pekade mot taket och snarkade gruvligt.

Men mitt i fällbänken halvlågo sväran och Valborg, hårt omfamnande varandra, sovande.

Basilius gick ut på gården. Mot vanan låg gammelhyndan överst på storstugans stentrappa. Hon reste sig makligt och bugade för Basilius, i det hon ljudligt gäspade. Och unghundarna trängde sig två och två ut ur hundkojan, sträckte på sig, spärrade ut klorna, lyfte svansarna, gäspade.

Årsvalpen kom slängande emot honom, reste sig på bakbenen och trummade på hans mage med framtassarna.

Men Basilius kastade honom åt sidan. Han hade upptäckt mormor själv. Hon stod i storstugans fönster. Hon såg honom icke, stirrade in i ekens löv.

Nu blir hon flat! tänkte Basilius.

Han smög sig utmed husväggen, och först när han stod mitt under det öppna fönstret, begynte han, sjungande, i stigande skala.

Mormora, mormora, mormora —

Hon lutade sig ut, nickade. Men han såg inte spår av förvåning eller glädje.

Hon har nog glömt att jag är lam, tänkte Basilius, besviken.

Och för att fästa hennes uppmärksamhet vid sitt lyckliga tillfrisknande började han dansa.

Höjde handen, ett steg fram, två steg åt sidan, halvt varv runt, bjuder damen sin hand.

Allt vad Träsken lärt honom.

Men då förevisningen var slut, hade mormor lämnat fönstret. Ovisst när.

Basilius gick upp till henne. Mormor satt på en stol bredvid soffan. I soffan låg Daniel, bäddad mellan lakan.

Ljusen brunno.

Basilius ställde sig bredvid mormor. Han lyfte högra foten, stod som hans vana var på ett ben. Även det kunde han utan svårighet.

Han lyfte handen, pekade.

Är det Daniel? frågade han.

Ty sedd på nära håll fanns det någonting hos den sovande som alls icke liknade Daniel.

Men mor i Sutre nickade.

Basilius viskade:

Sover han?

Mor i Sutre nickade.

Basilius dröjde en stund. Men då mormor alltjämt icke hade ögon för någon annan än Daniel, smög han sig på tå ut ur rummet.

[Transcriber's note:

På sju ställen har uppenbara felsättningar korrigerats:

rad stod ändrat till

1057 barmhärighet barmhärtighet 1530-1 Det har hans leende Det var hans leende 1771 fungfrun jungfrun 2144 himmel Det sades himmel. Det sades 2595 konom. honom. 2810 Gott, Jag stannar Gott, jag stannar 4818 svaren sväran

På ytterliggare några ställen är det möjligt att texten är felsatt men lika möjligt att texten ska reflektera en dialekt, dessa ställen har lämnats oförändrade]

*** END OF THE PROJECT GUTENBERG EBOOK MOR I SUTRE ***

Updated editions will replace the previous one—the old editions will be renamed.

Creating the works from print editions not protected by U.S. copyright law means that no one owns a United States copyright in these works, so the Foundation (and you!) can copy and distribute it in the United States without permission and without paying copyright royalties. Special rules, set forth in the General Terms of Use part of this license, apply to copying and distributing Project Gutenberg™ electronic works to protect the PROJECT GUTENBERG™ concept and trademark. Project Gutenberg is a registered trademark, and may not be used if you charge for an eBook, except by following the terms of the trademark license, including paying royalties for use of the Project Gutenberg trademark. If you do not charge anything for copies of this eBook, complying with the trademark license is very easy. You may use this eBook for nearly any purpose such as creation of derivative works, reports, performances and research. Project Gutenberg eBooks may be modified and printed and given away—you may do practically ANYTHING in the United States with eBooks not protected by U.S. copyright law. Redistribution is subject to the trademark license, especially commercial redistribution.

START: FULL LICENSE
THE FULL PROJECT GUTENBERG LICENSE
PLEASE READ THIS BEFORE YOU DISTRIBUTE OR USE THIS WORK

To protect the Project Gutenberg™ mission of promoting the free distribution of electronic works, by using or distributing this work (or any other work associated in any way with the phrase “Project Gutenberg”), you agree to comply with all the terms of the Full Project Gutenberg™ License available with this file or online at www.gutenberg.org/license.

Section 1. General Terms of Use and Redistributing Project Gutenberg™ electronic works

1.A. By reading or using any part of this Project Gutenberg™ electronic work, you indicate that you have read, understand, agree to and accept all the terms of this license and intellectual property (trademark/copyright) agreement. If you do not agree to abide by all the terms of this agreement, you must cease using and return or destroy all copies of Project Gutenberg™ electronic works in your possession. If you paid a fee for obtaining a copy of or access to a Project Gutenberg™ electronic work and you do not agree to be bound by the terms of this agreement, you may obtain a

refund from the person or entity to whom you paid the fee as set forth in paragraph 1.E.8.

1.B. "Project Gutenberg" is a registered trademark. It may only be used on or associated in any way with an electronic work by people who agree to be bound by the terms of this agreement. There are a few things that you can do with most Project Gutenberg™ electronic works even without complying with the full terms of this agreement. See paragraph 1.C below. There are a lot of things you can do with Project Gutenberg™ electronic works if you follow the terms of this agreement and help preserve free future access to Project Gutenberg™ electronic works. See paragraph 1.E below.

1.C. The Project Gutenberg Literary Archive Foundation ("the Foundation" or PGLAF), owns a compilation copyright in the collection of Project Gutenberg™ electronic works. Nearly all the individual works in the collection are in the public domain in the United States. If an individual work is unprotected by copyright law in the United States and you are located in the United States, we do not claim a right to prevent you from copying, distributing, performing, displaying or creating derivative works based on the work as long as all references to Project Gutenberg are removed. Of course, we hope that you will support the Project Gutenberg™ mission of promoting free access to electronic works by freely sharing Project Gutenberg™ works in compliance with the terms of this agreement for keeping the Project Gutenberg™ name associated with the work. You can easily comply with the terms of this agreement by keeping this work in the same format with its attached full Project Gutenberg™ License when you share it without charge with others.

1.D. The copyright laws of the place where you are located also govern what you can do with this work. Copyright laws in most countries are in a constant state of change. If you are outside the United States, check the laws of your country in addition to the terms of this agreement before downloading, copying, displaying, performing, distributing or creating derivative works based on this work or any other Project Gutenberg™ work. The Foundation makes no representations concerning the copyright status of any work in any country other than the United States.

1.E. Unless you have removed all references to Project Gutenberg:

1.E.1. The following sentence, with active links to, or other immediate access to, the full Project Gutenberg™ License must appear prominently whenever any copy of a Project Gutenberg™ work (any work on which the phrase "Project Gutenberg" appears, or with which the phrase "Project Gutenberg" is associated) is accessed, displayed, performed, viewed, copied or distributed:

This eBook is for the use of anyone anywhere in the United States and most other parts of the world at no cost and with almost no restrictions whatsoever. You may copy it, give it away or re-use it under the terms of the Project Gutenberg License included with this eBook or online at www.gutenberg.org. If you are not located in the United States, you will have to check the laws of the country where you are located before using this eBook.

1.E.2. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is derived from texts not protected by U.S. copyright law (does not contain a notice indicating that it is posted with permission of the copyright holder), the work can be copied and distributed to anyone in the United States without paying any fees or charges. If you are redistributing or providing access to a work with the phrase "Project Gutenberg" associated with or appearing on the work, you must comply either with the requirements of paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 or obtain permission for the use of the work and the Project Gutenberg™ trademark as set forth in paragraphs 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.3. If an individual Project Gutenberg™ electronic work is posted with the permission of the copyright holder, your use and distribution must comply with both paragraphs 1.E.1 through 1.E.7 and any additional terms imposed by the copyright holder. Additional terms will be linked to the Project Gutenberg™ License for all works posted with the permission of the copyright holder found at the beginning of this work.

1.E.4. Do not unlink or detach or remove the full Project Gutenberg™ License terms from this work, or any files containing a part of this work or any other work associated with Project Gutenberg™.

1.E.5. Do not copy, display, perform, distribute or redistribute this electronic work, or any part of this electronic work, without prominently displaying the sentence set forth in paragraph 1.E.1 with active links or immediate access to the full terms of the Project Gutenberg™ License.

1.E.6. You may convert to and distribute this work in any binary, compressed, marked up, nonproprietary or proprietary form, including any word processing or hypertext form. However, if you provide access to or distribute copies of a Project Gutenberg™ work in a format other than "Plain Vanilla ASCII" or other format used in the official version posted on the official Project Gutenberg™ website (www.gutenberg.org), you must, at no additional cost, fee or expense to the user, provide a copy, a means of exporting a copy, or a means of obtaining a copy upon request, of the work in its original "Plain Vanilla ASCII" or other form. Any alternate format must include the full Project Gutenberg™ License as specified in paragraph 1.E.1.

1.E.7. Do not charge a fee for access to, viewing, displaying, performing, copying or distributing any Project Gutenberg™ works unless you comply with paragraph 1.E.8 or 1.E.9.

1.E.8. You may charge a reasonable fee for copies of or providing access to or distributing Project Gutenberg™ electronic works provided that:

- You pay a royalty fee of 20% of the gross profits you derive from the use of Project Gutenberg™ works calculated using the method you already use to calculate your applicable taxes. The fee is owed to the owner of the Project Gutenberg™ trademark, but he has agreed to donate royalties under this paragraph to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation. Royalty payments must be paid within 60 days following each date on which you prepare (or are legally required to prepare) your periodic tax returns. Royalty payments should be clearly marked as such and sent to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation at the address specified in Section 4, "Information about donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation."
- You provide a full refund of any money paid by a user who notifies you in writing (or by e-mail) within 30 days of receipt that s/he does not agree to the terms of the full Project Gutenberg™ License. You must require such a user to return or destroy all copies of the works possessed in a physical medium and discontinue all use of and all access to other copies of Project Gutenberg™ works.
- You provide, in accordance with paragraph 1.F.3, a full refund of any money paid for a work or a replacement copy, if a defect in the electronic work is discovered and reported to you within 90 days of receipt of the work.
- You comply with all other terms of this agreement for free distribution of Project Gutenberg™ works.

1.E.9. If you wish to charge a fee or distribute a Project Gutenberg™ electronic work or group of works on different terms than are set forth in this agreement, you must obtain permission in writing from the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the manager of the Project Gutenberg™ trademark. Contact the Foundation as set forth in Section 3 below.

1.F.

1.F.1. Project Gutenberg volunteers and employees expend considerable effort to identify, do copyright research on, transcribe and proofread works not protected by U.S. copyright law in creating the Project Gutenberg™ collection. Despite these efforts, Project Gutenberg™ electronic works, and the medium on which they may be stored, may contain "Defects," such as, but not limited to, incomplete, inaccurate or corrupt data, transcription errors, a copyright or other intellectual property infringement, a defective or damaged disk or other medium, a computer virus, or computer codes that damage or cannot be read by your equipment.

1.F.2. LIMITED WARRANTY, DISCLAIMER OF DAMAGES - Except for the "Right of Replacement or Refund" described in paragraph 1.F.3, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, the owner of the Project Gutenberg™ trademark, and any other party distributing a Project Gutenberg™ electronic work under this agreement, disclaim all liability to you for damages, costs and expenses, including legal fees. YOU AGREE THAT YOU HAVE NO REMEDIES FOR NEGLIGENCE, STRICT LIABILITY, BREACH OF WARRANTY OR BREACH OF CONTRACT EXCEPT THOSE PROVIDED IN PARAGRAPH 1.F.3. YOU AGREE THAT THE FOUNDATION, THE TRADEMARK OWNER, AND ANY DISTRIBUTOR UNDER THIS AGREEMENT WILL NOT BE LIABLE TO YOU FOR ACTUAL, DIRECT, INDIRECT, CONSEQUENTIAL, PUNITIVE OR INCIDENTAL DAMAGES EVEN IF YOU GIVE NOTICE OF THE POSSIBILITY OF SUCH DAMAGE.

1.F.3. LIMITED RIGHT OF REPLACEMENT OR REFUND - If you discover a defect in this electronic work within 90 days of receiving it, you can receive a refund of the money (if any) you paid for it by sending a written explanation to the person you received the work from. If you received the work on a physical medium, you must return the medium with your written explanation. The person or entity that provided you with the defective work may elect to provide a replacement copy in lieu of a refund. If you received the work electronically, the person or entity providing it to you may choose to give you a second opportunity to receive the work electronically in lieu of a refund. If the second copy is also defective, you may demand a refund in writing without further opportunities to fix the problem.

1.F.4. Except for the limited right of replacement or refund set forth in paragraph 1.F.3, this work is provided to you 'AS-IS', WITH NO OTHER WARRANTIES OF ANY KIND, EXPRESS OR IMPLIED, INCLUDING BUT NOT LIMITED TO WARRANTIES OF MERCHANTABILITY OR FITNESS FOR ANY PURPOSE.

1.F.5. Some states do not allow disclaimers of certain implied warranties or the exclusion or limitation of certain types of damages. If any disclaimer or limitation set forth in this agreement violates the law of the state applicable to this agreement, the agreement shall be interpreted to make the maximum disclaimer or limitation permitted by the applicable state law. The invalidity or unenforceability of any provision of this agreement shall not void the remaining provisions.

1.F.6. INDEMNITY - You agree to indemnify and hold the Foundation, the trademark owner, any agent or employee of the Foundation, anyone providing copies of Project Gutenberg™ electronic works in accordance with this agreement, and any volunteers associated with the production, promotion and distribution of Project Gutenberg™ electronic works, harmless from all liability, costs and expenses, including legal fees, that arise directly or indirectly from any of the following which you do or cause to occur: (a) distribution of this or any Project Gutenberg™ work, (b) alteration, modification, or additions or deletions to any Project Gutenberg™ work, and (c) any

Defect you cause.

Section 2. Information about the Mission of Project Gutenberg™

Project Gutenberg™ is synonymous with the free distribution of electronic works in formats readable by the widest variety of computers including obsolete, old, middle-aged and new computers. It exists because of the efforts of hundreds of volunteers and donations from people in all walks of life.

Volunteers and financial support to provide volunteers with the assistance they need are critical to reaching Project Gutenberg™'s goals and ensuring that the Project Gutenberg™ collection will remain freely available for generations to come. In 2001, the Project Gutenberg Literary Archive Foundation was created to provide a secure and permanent future for Project Gutenberg™ and future generations. To learn more about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation and how your efforts and donations can help, see Sections 3 and 4 and the Foundation information page at www.gutenberg.org.

Section 3. Information about the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

The Project Gutenberg Literary Archive Foundation is a non-profit 501(c)(3) educational corporation organized under the laws of the state of Mississippi and granted tax exempt status by the Internal Revenue Service. The Foundation's EIN or federal tax identification number is 64-6221541. Contributions to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation are tax deductible to the full extent permitted by U.S. federal laws and your state's laws.

The Foundation's business office is located at 809 North 1500 West, Salt Lake City, UT 84116, (801) 596-1887. Email contact links and up to date contact information can be found at the Foundation's website and official page at www.gutenberg.org/contact

Section 4. Information about Donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation

Project Gutenberg™ depends upon and cannot survive without widespread public support and donations to carry out its mission of increasing the number of public domain and licensed works that can be freely distributed in machine-readable form accessible by the widest array of equipment including outdated equipment. Many small donations (\$1 to \$5,000) are particularly important to maintaining tax exempt status with the IRS.

The Foundation is committed to complying with the laws regulating charities and charitable donations in all 50 states of the United States. Compliance requirements are not uniform and it takes a considerable effort, much paperwork and many fees to meet and keep up with these requirements. We do not solicit donations in locations where we have not received written confirmation of compliance. To SEND DONATIONS or determine the status of compliance for any particular state visit www.gutenberg.org/donate.

While we cannot and do not solicit contributions from states where we have not met the solicitation requirements, we know of no prohibition against accepting unsolicited donations from donors in such states who approach us with offers to donate.

International donations are gratefully accepted, but we cannot make any statements concerning tax treatment of donations received from outside the United States. U.S. laws alone swamp our small staff.

Please check the Project Gutenberg web pages for current donation methods and addresses. Donations are accepted in a number of other ways including checks, online payments and credit card donations. To donate, please visit: www.gutenberg.org/donate

Section 5. General Information About Project Gutenberg™ electronic works

Professor Michael S. Hart was the originator of the Project Gutenberg™ concept of a library of electronic works that could be freely shared with anyone. For forty years, he produced and distributed Project Gutenberg™ eBooks with only a loose network of volunteer support.

Project Gutenberg™ eBooks are often created from several printed editions, all of which are confirmed as not protected by copyright in the U.S. unless a copyright notice is included. Thus, we do not necessarily keep eBooks in compliance with any particular paper edition.

Most people start at our website which has the main PG search facility: www.gutenberg.org.

This website includes information about Project Gutenberg™, including how to make donations to the Project Gutenberg Literary Archive Foundation, how to help produce our new eBooks, and how to subscribe to our email newsletter to hear about new eBooks.